

SURXAY SUBU

İMPERİALİST İDDİALILAR
VƏ
ƏSRİN ƏDALƏT CARÇISI
(roman)

“Elm və təhsil”
Bakı - 2024

Surxay Subu (Surxay Rafiq oğlu Babayev)
İmperialist iddialılar və əsrin ədalət carçısı (*roman*)
Bakı. "Elm və təhsil", 2024, 144 səh.

İSBN 978-9952-37-417-9

© Surxay Subu, 2024

ÖN SÖZ

İnsanlığın ilk yaranışından sonralar meydana gələn quldar-qul münasibətləri ağalığ iddiasının ilk təzahürü idi. Güclü quldar ondan asılı olan qulu öz nəfinə uyğun olaraq işlətmək, satmaq, hətta ölümünə fərman vermək ixtiyarına malik olmuşdu. İnsanlar arasındakı bu antoqonist münasibətlər sonradan qonşu tayfalar, daha sonrasını ölkələr arasında konfliktlərin yaranmasına təkan vermiş və güclü ölkənin gücsüz ölkəyə ağalığ etməsinə səbəb yaratmışdı. İctimai quruluşlar dəyişildikcə, cəmiyyətlər yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoyduqca ölkələr arasında olan münasibətlər imperialist iddiaları olaraq özünü göstərməyə başlamışdır. Hələ tarixini Makedoniyalı İsgəndər dövründən başlayan imperialist iddialar sonradan bu iddialarla hökmranlıq edən tarixi şəxsiyyətləri meydana gətirmişdir. Birinci Pyotr, Napoleon, Lenin, Stalin, Hitler, Mussolini, Pinoçet və s. kimi adını çəkmədiyim digər tarixi şəxsiyyətlər imperialist iddialı olduqlarına görə bir çox fəlakətlərin başkarı olmuşlar. İmperialist iddialı bu tarixi şəxsiyyətlər içərisində Azərbaycan adlı ölkənin parçalanmasında, ərazilərinin işğal edilməsində, fəlakətə sürüklənməsində birbaşa rol oynayanlardan əsrin qəhrəmanları geniş danışmalı olacaqdır. Çünki, əsrin baş qəhrəmanı özündən əvvəlki imperialist iddialardan bəhrələnərək,

özü də bu iddia ilə yaşamışdır. Əsərin imperialist iddialı qəhrəmanı işğalçılıq siyasəti aparıb, fəlakətlərə səbəb olduqca, azadlıqsevər xalqların mübarizə əzmindən, onlara rəhbərlik edənlərin daha parlaq şəxsiyyətləri qarşısında ibrətlənir, törətdiyi fəlakətlərin acınacaqlı halından əzablanır və son nəticədə ruhən təmizlənmək arzusuna düşür. Əsərin qəhrəmanının imperialist iddialardan uzaqlaşması yəqin ki, dünya ağalığı iddiası ilə yaşayanlara tarixi ibrət dərsi ola bilər.

Müəllif.

İMPERİALİST İDDİALILAR VƏ ƏSRİN ƏDALƏT CARÇISI

Hər tərəfdən qalın qarla örtülmüş ağac evlərdəki közərən çıraqların işıqlarına baxanda müəyyən etmək olurdu ki, burası yaşayış məkanıdır. Lopa-lopa yağan qar dənələri adamın isti üzünü yalayaraq əriyib dodaqda nəmlik yaradırdı. Küləyin sərt vıyılması qar dənələrini gözlərə çırpmaqla bərabər, həm də qara bürünmüş çıxırı gözəgörünməz edirdi. Heron təəssüflənirdi ki, sevimli atı “Hirton” ac canavarlara yem olmuş, özü isə buğda yüklü meşək taylar içərisində gizləni bədənini ac canavarlara yem olmaqdan xilas etmişdi. Gecədən xeyli keçmişdi. İndi bu soyuqda Heron evinə doğru tələm-tələsik addımlayırdı. Ayaqları elə yorulmuşdu ki, yeriməkdə belə çətinlik çəkirdi. On kilometrə yaxın yolu qət edən Heron şükr edirdi ki, ayaqlarını don vurmayıb. Sağ olsun İqdiri ona yaxşı keçədən çəkmə düzəldə bilmişdi. Dərin xəyallara dalararaq uzun yolunu qısa edib evinə yaxınlaşan Heron qapının işgilsiz olduğunu görüb ürpəndi. Canavara yem olmaq qorxusunun təsirindən qara fikirlərə düşdü. Tez otağa daxil olub, mışıl-mışıl uyuyan övladlarını görüb sevincləndi. Otağın kənarında xorultusu ilə canavarları belə hürküdən Famelanın xorultuya fıstırıq verən dombalmış avurdlarını görüb

təbəssümləndi. Belə arvada heç canavar da yaxınlaşa bilməz, -deyə daxili pıçıltısını və təbəssümünü boğdu. Heronun gözündən yuxu tökülürdü. Aclığına fikir verməyib Famelanın böyründə özünə yer eşələyib isindi. İcindikcə yuxu onun yorğun canına dinclik apardı. Qəfil pəncərə döyüntüsü evdəkiləri oyanmağa məcbur etdi. Pəncərəni döyən qonşu Furye idi. O, Heron ilə etdikləri vədə əsasən pəncərəni döyməkdə ısrarlı olmuşdu. Heronun dəyirmanında üyütdükləri buğda unundan çörək hazırlanması lazım olacaqdı. Yuxudan kal ayılan Heron gözlərini ovaraq Furye ilə olan vədlərini yadına salıb diltən oldu. İndi mən Furyeni necə başa salım ki, at canavarlara yem olub, buğda tayları da arabada qalıb. Həməşə atalarının səsi gələndə əmrə müntəzir olan uşaqlar tez oyanaraq gözlərini ovuşdura-ovuşdura atalarını süzüb əmr gözlədilər. Heron uşaqlara yatmaq əmri verib, bayıra çıxdı. Qapının tam bağlanmamasından aydın eşidilirdi ki, ataları Heronla qonşuları Furye qışqır-bağırla mübahisə edirlər. Handan-hana evə buyuran Heron qonşusu Furyeni məzəmmətləyib, onu başa düşmədiyinə görə yaxşı bir söyüş də yapışdırdı. Famelanın ərinin tərs bir adam olduğunu bilirdi. Odur ki, sakitcə oturub müdaxilə etməkdən vaz keçmişdi. Peçin soyuqluğunu hiss edən Heron peç böyrünə yığılacaq odun yerini boş görüb, oğlanları Baböf və Kraxa sual dolu gözlərini zilləyib, peçin böyründəki odun boşluğuna doğru əlini yönəltdi. Uşaqlar günahlarını anlayırmış kimi tələmtələsik paltarlarını əyinlərinə taxıb həyəətə cumdular. Heç dəqiqələr keçməmiş Baböf bir qucaq odunla otağa daxil

olub, közərməkdə olan peçi alovlandırırdı. Baböf yaşda Kraxdan kiçik olsa da, böyük qardaşı Kraxdan çox canlı idi. Heron uşaqlarına qarşı münasibətdə çox sərt və tələbkarıydı. Hələ uşaq vaxtlarından onları hər bir çətinliyə sürükləyirdi ki, möhkəm olsunlar. Uşaqlar arasında dava düşəndə balacaboy və zəif bədən quruluşlu Krax həməşə döyülərdi. Atası Heron oğlu Kraxı bu səbəbdən incidər və ondan şücaət tələb edərdi. Baböfün güc imkanlarına inandığından işin ağırını Kraxa verib onun bərkiməsini, boylubuxunlu olmasını istəyərdi. Ataları onları nəzarətsiz buraxanda ağır işlərdən yorulan çilız Kraxa Baböf köməklik edərdə və bu köməkliyi atasından gizlədərdi. Krax ondan yaşda kiçik, ancaq canlı qardaşına həsəd aparsa da, ona olan köməyinə görə qardaşını sevərdi. Qardaşı onu çətinliklərdən sığorta etdiyindən Krax atasının sərtliyinə düçar olmazdı. Atası Baböflə fəxr etsə də, Kraxın çətin işlər görüb böyüməməsinə daxilən əsəbləşərdi. Əslinə qalsa Heronun arvadı Famela ərinin nəhaq əsəblərindən bezmişdi. Adicə keçə çəkməni qaloşsuz geyinib islanmasına səbəb olan Heron, bayırdan gəldikdən sonra keçələrini çıxardıb Famelanın üstünə atar və tezliklə qurutmasını tələb edərdi. Keçə çəkmə tezliklə qurumayanda Heron hirsini binəva qadının üstünə tökərdi. Famela keçə çəkmənin islanmaması üçün qaloşun geyilməsini məsləhət görəndə Heron daha da əsələşib Famelaya bağırardı: - ay arvad özünü ağıllı bilib mənə qaloş nağılı söyləmə! Qaloş geyinəndə əsəblərim daha çox gərginləşir. Qaloşun qarda çıxardığı xrust-xrustlar mənə özümdən çıxarır. Famela isə Heronu

çox əsəbi olmaqda təqsirləndirərək deyərdi:-sən həməşə beləsən. Qab yuyuram, deyirsən səs eləmə, uşaqlar dərs oxuyur, deyirsən ucadan oxuyub səs eləməyin. Bəlkə sən özün bu səslərə öyrənmiş olasan?! Heron özündən çıxar, işdə çəkil-zindan səmindən, evdəkilərin səmindən bezdiyini bildirərdi. Beləcə Heronun əsəb xəstəliyi ailənin rahatçılığına səbəb olardı.

Bir azdan qonşu Furyenin gəlişi ilə, Heron işinə tələsmiş oldu. Bayırda küləyin viyılısından az qala gözə soxulan qar ləpələrindən əli ilə qorunan və uca boylu qonşusu Furye ilə ayaqlaşmaq istəyən Heronu qaloşun yaratdığı xrust-xrust səsləri bezdirirdi. Həyatında ilk dəfə olaraq Famelanın məsləhətini yadına salıb dişlərini bir-birinə sıxmaqla əsəblərinə çarə tapmış oldu. Atalarının işə getməsindən rahatçılıq duyan Krax və Baböf məhəllə uşaqları ilə bərabər kəndin qırağındakı yüksəkliyə, dam-baya gedər və xizək yarışına qatılırdılar. Xizək yarışında da Baböfdən fərqli olaraq Krax məğlubiyyətə düçar olardı. Xizək yarışları şən keçsin deyə, uşaqlar mərcələşərdilər. Qalib xizəkçi məğlub xizəkçinin şişirdilmiş ovurtlarına barmaqlarını cütləyib elə vurardı ki, ovurt ağırlı olub qançıl halına düşərdi. Balacaboy və zəif bədənli Kraxın bəxti gətirməzdi və qançıl olmuş ovurtları ilə evə gələndə atası Heronun qəzəbinə düçar olardı. Qardaşı Kraxı üzü danlaqlı görmək istəməyən ətli-canlı Baböf Kraxın xizək məğlubiyyəti zamanı özünü önə atar, ovurtdarını şişirdərək barmaq uclarının zərbəsini qəbul edərdi. Cütlənmiş barmaq ucu zərbələri Baböfə kar etməzdi. Ata Heron isə, axır

vaxtlar oğlu Kraxın ovurtlarını seyr edib təbəssümlənərək oğlunun çiyinlərinə toxunub tərif yağdırardı. Baböfün qardaş himayədarlığını qəbul edən Krax zahirən özünü qələbəlik hiss etsə də, daxilən qardaşına minnətdarlıq duyardı. Krax və Baböf məktəbdə aldıkları təhsildə də fərqlənərdilər. İnsafən Krax humanitar elmlərə daha böyük maraq göstərərdi. Ən çox tarix elminə maraqlı olardı. Tarixi şəxsiyyətlər olan makedonoyalı İsgəndərə, rus çarı hündürboylu birinci Pyotra, polad kimi möhkəm xarakterli Stalinə oxşamaq istərdi. Sınıf yoldaşları Kraxın iddialarını lağa qoyar, ona sataşaraq döyülməyinə səbəb olardılar. Krax əlbəyaxa döyüşə girəndə tarixi şəxsiyyətləri beynində canlandırır onlara oxşamaq arzusu ilə vuruşmaq istəsə də, döyülərdi. Döyüləndə o özünü məğlub istilaçılar olan Napoleon və Hitlerə oxşandığını hiss edib özünə qarşı qəzəbli olardı. Döyüldüyünə görə sıxıntı keçirər və sevdiyi tarixi şəxsiyyətlərdən üzrxahlıq istəyərdi. Bəlkə də, onun inandığı tarixi şəxsiyyətlər xəyali canlı olaraq onu, bu cılız adamı bağışlayardılar, ancaq atası Heron onu belə əzilmiş görsəydi, ən azından qulağını elə burardı ki, ağrıdan Kraxın gözü sellənərdi.

Orta məktəbin yuxarı sinifində oxuyan Kraxa məlum oldu ki, vaxtilə məxfi güc strukturlarında işləyərək sonradan istefaya getmiş Robert adlı müəllim onlara idman dərslərini təlim edəcəkdir. İdman dərsləri zamanı Robert müəllim məktəblilərə ara-sıra döyüş qaydalarını öyrədən və döyüşənlərin fəndgirlərini bəyənərdi. Belə fəndgirlərdən daha cəldi olan Krax onun nəzərini cəlb etmişdi.

Krax döyüş fəndlərini çox gözəl mənimsəyib və cəld olaraq döyüş zamanı tətbiq edərdi. Kraxın fəndgir gələcəyinə ümidli olan Robert müəllim döyüş növlərinin sirrlərini Kraxa aşılayardı. Günlərin bir günü atası Heronun tələbi ilə odun yarmağa başlayan qardaşlar heç nədən çəpləşdilər. Heron uşaqlarının ilk dəfə davakar mübahisəsini görüb diqqətləndi. Və necə oldusa tutaqlaşan qardaşlardan Kraxın Baböfün yerə çırpması atanı təəccübləndirdi. Baböf iki Krax boyda olduğu halda, yerdə çobalayırdı. Ata hər iki qardaşı aralayıb, onları dostcasına döyüşməyi tələb etdi. Baböf qardaşının vuruş qaydalarında fəndgir olduğunu bildiyindən döyüşə etiraz etsə də, atasının sərt baxışlarına tab gətirməyib razılaşaraq döyüşə girib uduzdu. Heron gözlərinə inanmaq istəmirdi. Necə yəni, bu cılız bədən yiyəsi, özündən ikiqat böyüyü yerə çırpır?! Baböfün bilərəkdən məğlub olduğunu zənn edən Heron xatırladı ki, bir vaxtlar odun yarmaq işində, xizək yürüşündə də Baböf Kraxı himayə edərək ata danlağından xilas edə bilmişdi. Yəqin Baböf bu səfər də qardaş humanistliyini nümayiş etdirib. Kraxın Baböfün döyüşdə udması ona müəmma kimi göründüyündən üstün vurmadı.

Robert müəllimin rəhbərliyi ilə məktəbdə əlbəyaxa döyüş üzrə yarış keçirilirdi. Elə Robert müəllimin təklifi ilə vuruşunu bəyəndiyi Kraxın atası Heronu yarışa qonaq olaraq dəvət etmişdi. Yarış ərəfəsində Krax bir neçə dəfə fərqlənərək məğlubiyyət bilmədən qələbə çalmış oldu. Heron oğlu Kraxın döyüş fəndgirliyinə heyrət edirdi. Nəhayət son döyüşdə yarışın çempionunu təyin etmək üçün

Kraxla yekəpər bir döyüşünün vuruşması elan olunanda Heron oğlunun uduzacağından ehtiyatlanaraq iki əlləri ilə gözünü qapayıb döyüşü seyr etməkdən vaz keçdi. Aradan bir neçə dəqiqə keçməmiş yarışı seyr edənlərin, afərin sənə Krax!-deyə qışqırmaları Heronu gözünü açmağa məcbur etdi. Heronun sanki gözləri toranlaşmışdı. Ola bilməz! O yekəlikdə bədən yiyəsi yerdə uzanılı, Krax isə yumruqlarını silkələyərək qalib olması ilə fəxarətlənirdi. Heron indi vuruş zamanı Kraxın Baböfö üstələməsini anlamağa başlamışdı. Belə olsa oğlu Krax öz fəndgirliyi ilə irəlilərə gedərək yüksək mənəsb sahibi ola biləcəkdə. Qalib Kraxın atası Heronla görüşüb onu təbrik edən Robert müəllim bildirdi ki, Krax çalışqanlığı, fəndgirliyə olan həvəsi ilə həyatda özünə yer tuta bilər. Robert müəllimin fikirlərindən məmnun olan Heron oğlu Kraxla fəxr etməyə başladı. Krax bu qalibiyyətdən sonra qərara aldı ki, o həyatda məğlubiyyətlə barışmayacaq və insanlar üzərində böyük- balaca olmasına baxmayaraq təsirini artıracaq, hamını onunla hesablaşmağa vadar edəcəkdir. Fəndgirlik ona ağalıq iddiası gətirmişdi. O istəyirdi ki, bütün tanıyıb-tanımadıqları onun ağalıq iddiasını qəbul edib, hətta ona oxşamaq üçün yerişini də öyrənsinlər. Vaxtilə acizləşdiyi keçmişinə əlvida deyən Krax, müəllimi Robertin təklifi ilə hüquqşünas olmaq arzusuna düşdü. O prokuror olacağı təqdirdə cəza verəcəyi adamların necə acizləşəcəyini gözləri ilə görəcəyi təqdirdə məğrurlaşmaq istəyirdi. Bu minvalla hüquq fakültəsinə qəbul olunan Krax, oxuduğu beş il müddətində döyüşdə, həyatda fəndgirliyi ilə se-

çilirdi. Hüquq fakultəsinin axırını kursunda məxfi güc strukturundan gəlmiş nümayəndələr güc strukturunun müxtəlif sahələrinə həyatda bərkimiş, fəndgir tələbələri seçim edirdilər. Belə tələbələrdən biri də Krax oldu. Əslində Kraxın güc strukturunda işləmək belə xəyalı yox idi. O, ancaq prokuror olmaqla acizləşənləri seyr etmək arzusu ilə yaşayırdı. Keçmiş sevimli müəllimi Robertlə etdiyi məsləhətləşmələrdən sonra məxfi idarədə işləmək qərarını verdi. Seçim zamanı Kraxın boyu və çəkisi uzlaşmadığından qərara alındı ki, xarici ölkələrin birində çəkistlik (spionluq) etməyə münasibdir. Krax balaca boylu, cılız olsa da, əzələli bədəni, müxtəlif mürəkkəb situasiyalardan çıxmaq bacarığı, yaşayacağı ölkənin dilini mükəmməl bilməsi ilə bu vəzifədə özünü göstərə biləcəkdi. Beləliklə, Krax bir neçə aydan sonra evlənmək şərti ilə xarici ölkəyə məcburən getməliydi. Kraxın evlənməsi də tez-bazar oldu. Adicə yeməxanaların birində beş-on nəfər olmaqla Miranda adlı xanımla xudmani toy edib ölkələrin birində məxfi olaraq mülki işçi kimi fəaliyyətə başladı. Evləndiyi xanım onun işi ilə maraqlansa da, Krax qəti şəkildə bildirdi ki, onun vəzifəsi ona yemək bişirmək, ev işləri ilə məşğul olmaq və uşaq dünyaya gətirməkdir. Əlbəttə, Mirandada xanım üçün hər müəmmalı olaraq konspirasiyalı işini ona faş etməsə də, anlayırdı ki, əri məxfi işlərlə məşğul olduğundan onun işinə qarışa bilməz. Ancaq, anlamadığı o idi ki, niyə o başqa xanımlar kimi kino-teatra, bayram tədbirlərinə gedə bilməz. Məgər onun xanım kimi vəzifəsi mətbəxdən başlayıb, uşaq dünyaya gətirməklə bitməlidir.

Krax xanımına qarşı ona görə belə münasibətdə idi ki, tələbə vaxtı o bir müsəlman dostunun evlərini ziyarət etmiş və ailədə gördüyü kişi-xanım münasibətləri onun zövqünü oxşamışdı. Kraxa görə bəyəndiyi müsəlman ailə-məişət münasibətləri ailədə də, onun ağalıq iddiasını möhkəmləndirməyə xidmət edəcəkdi. Bəli, Krax artıq özündən elə razı idi ki, onu əhatə edənlərin ona qulluq göstərməsini arzulayırdı. Krax qardaşı Baböflə, atası Heronla, anası Fəməla ilə olduqca az əlaqə saxlayırdı. Valideyinləri onun xarici ölkədə nə işlə məşğul olduğunu belə bilmirdilər. Kraxın işinin xarakteri konspirasiyalı olduğundan onun fəaliyyəti tanış-bilişləri arasında da sirrə çevrilmişdi. İş fəaliyyəti ilə əlaqədar ölkəsinə gələndə atası bu müəmmalı oğlunun hansı peşə sahibi olması ilə maraqlananda, Krax məğrurcasına təbəssümlənər və atasının qulağına pıçıldayardı ki, vaxt gələr bilərsən. Kraxın ona uğur gətirən peşəsinin ömrü çox sürmədi. Ölkəsində baş verən dövlət çevrilişi və hərbiçilərin hakimiyyətə yiyələnməsi onun konspirativ məxfi işinə son qoydu. Fəxarətləndiyi sevimli peşəsinə əlvida deyib, ölkəsinə qayıdan Krax yuxarı hökumət nümayəndələrinə iş üçün müraciət etsə də, arzuladığı bir iş tapa bilmədi. Konspirativ işindən məcburən ayrılan Krax yüksək rütbəli zabit idi. Onu məxfi güc strukturlarında işləmək maraqlandırırdı. Kraxa iş təklif olunmuşdu, ancaq onun ürəyincə olmadığından digər işlərdən uzaq olmağı özünə məsləhət bilmişdi. Əslində coşqun temperamentə sahib olan Krax bütün həyatı boyu operativ və fəndgir yaşamla məşğul olduğundan hər hansı mədəniy-

yət sahəsində oturaq və passiv işlə məşğul olmaq istəməzdi. Bir müddət işsiz qalıb əsəblərini soyutmaq üçün boş konserv qutularını təpikləyən Krax bu hərəkətinə görə onu cəzalandırmaq istəyən şkaflı bədənli cavanları Robert müəlliminin fəndləri ilə əzdikdən sonra bu davanı seyr edən birinin nəzərinə düşmüş oldu. Seyirçi adamı bu balacaboyun dörd yekəpəri şil-tük etməsi heyran salmışdı. Krax üçün tanınmaz olan bu seyirçi adam ömrünün xeyli hissəsini zindanlarda keçirmiş oğru aləminin məşhuru Zlatan idi. Zlatan Kraxa yaxınlaşıb köhnə tanışlar kimi salamlaşdı. Konserv qutusunda təpik vurmağı hər hansı uğursuzluqla əlaqələndirən Zlatan Kraxın əhval-ruhiyyəsini düzgün qiymətləndirmişdi. O, zindanın xoşagəlməz, müxtəlif əqidəli adamlarını ağıl süzgəcindən keçirməkdə əsil həyat psixoloqu olmuşdu. Krax tanımadığı bu adamın salamını alsa da, onunla hər hansı münasibət qurmaq fikrində deyildi. Ona sataşanları şil-küt etmək peşəsinin və şəxsiyyətinin təzahürü idi. Bütün bunlarla bərabər onunla köhnə tanışlar kimi salamlaşan qartal baxışlı, süni təbəssümlü insana sual nəzərləri ilə baxıb soruşdu: - mən sizi tanımadım, görüşməyiniz köhnə tanışlara məxsusluq yaratdı?! Bəlkə, tanışlıqdan öncə özünüzü təqdim edəsiniz?! Zlatan daxilən fəxarətləndi. Düşündü ki, qarşısında fəndgirliyi ilə bərabər, konspirativ dünyagörüşə malik olması ilə fərqlənən bir şəxs dayanıb. Qəflətən ani fikirdən uçundu. Bəlkə oda oğru aləminin məxfi nümayəndəsidir. Uğursuzluğa giriftar olduğundan əsəblərini konserv qutusuna təpik vurmaqla soyudur. Hər halda mən onu ələ al-

maliyam. Xeyli düşüncədən sonra bildirdi ki, o şəhərdə sözü keçən və aşağıdan yuxarıya bütün təbəqələrlə əlaqəsi olan şəxsdir. Adım Zilsburqdur, kličkam Zlatan. Krax bir anlığa xəyala daldı. Əgər bu kličkadan danışsasa deməli bizim adamdır. Axı mənə də konspirativ olaraq klička verilmişdi. İşlədiyim xarici ölkədə mənə Adler kimi tanıydılar. Krax dayanmadan Zilsburqla tanışlar kimi görüşüb, bu tanışlıqdan məmnun olduğunu vurğuladı. Zilsburqun təklifi ilə, onun avtomobilinə əyləşib Lossi şəhərində oğru-
ların məskəni kimi tanınan Bosso restoranına buyurdular. Restoran işçilərindən tutmuş klientlərə qədər hamı Zilsburqu qardaşım Zlatan deyib onu şərəfləndirirdilər. Zlatanın yanında olduğuna görə xüsusi hörmətlə qarşılanan Krax indiyə qədər görmədiyi səxavətlə qarşılandı. Bu səxavətdən gözləri böyüyən Krax qərara aldı ki, deyəsən arzuladığı peşəni burada əldə edəcəkdir. Krax çox yaxşı bilirdi ki, oğru aləminin gördüyü işlərin əhatəsi çox böyükdür və bu əhatə yuxarı məmur mərtəbələrini də bürüməmiş olmaz. Xeyli şənləndikdən sonra, Zlatan cibindən bir əl boyu kağız pulları Kraxın cibinə dürtüb, etiraz etməməsini xahiş etdi. Zlatanın bir işarəsi ilə cavanın birisi onu maşına dəvət etdi. Krax Zlatana sual dolu nəzər dikləyəndə, Zlatan gələcək görüşlər üçün restorona buyurmağı xahiş etdi. Zlatanın böyründə əmrə müntəzir olmuş üzü çapıq birisini göstərib bildirdi ki, restoranın sahibi olan Boss mən olmayanda belə qulluğunda hazırdır. Zlatan və Boss-la xudahafisləşən Krax evinə dönmüş oldu. İlk dəfə olaraq xumar halda olan ərini qarşılayan Miranda onun plaşını

soyundurarkən cibindən tökülən kağız pulları görüb məə-təl qaldı. Bu pullar Kraxın vaxtı ilə aldığı aylıq məvəcib-lərdən qat-qat çox idi. Miranda ərinin xasiyyətinə bələd ol-duğundan pul məsələsini şişirtməyib, onun yuxu axan xu-mar gözüne gülümsəndi. Krax həyatında ilk dəfə olaraq azad və gümrah bir yuxuya düçar oldu. Səhəri uşaqların məktəbi ilə əlaqidar oynayan Miranda ərinin cibindən bir kağız pulu götürüb uşaqlarla bərabər evdən çıxdı. Bir saat keçməmiş xeyli bazarlıq edib evə qayıdan Miranda ərinin dizi üstə oturub pulları saydığını gördü. Canına titrətmə düşdü. Yəqin ki, əri pulların sayını bilir, icazəsiz götürdü-yümə görə məni danlayacaq. Tez əlindəki bazarlıq çantası-nı mətbəxə qoyub, götürdüyü pulun qalıqlarını ərinə uzat-dı. Krax, Mirandaya belə baxmadan bildirdi ki, pulun qa-lıqları ilə uşaqlara məktəb ləvazimatları alarsan. Sonra saydığı pullardan xeylisini Mirandaya verib, gündəlik ba-zarlıq, əyin-baş paltarı almağı diktə etdi. Miranda ilk dəfə olaraq ərinin səxavətini görüb, sual nəzərlərini ona dikdi. Sualın nədən ibarət ola biləcəyini əzbər bilən Krax buyur-du ki, yeni iş sahəsi məxfi olduğundan onu deyə bilər ki, daha maliyyə cəhətdən çətinlikləri olmayacaq. Bir neçə gün xəyallar aləmində vuruşan Krax qərara aldı ki, yeni dostlardan istifadə etməklə həyatda istədiyinə nail ola bi-lər. Oğru aləminin intellektual səviyyəsinin nədən ibarət olduğunu yaxşı anlayan Krax qərara aldı ki, iki gündən sonra Boss restoranına təşrif aparacaqdır. Ailəsi ilə sağol-laşib bayıra çıxanda onu evinə gətirmiş cavanın məşindən çıxıb ona tərəf gəlməsini gördü. İstər-istəməz ayaq saxladı.

Avtomobil sürücüsü Zlatanın salamını ona çatdırıb, restorana buyurmasını xahiş etdi. Krax artıq fikrində qətiləşmişdi deyən, heç bir səbəb gətirmədən maşına əyləşdi. Restoranda görüşən Zlatan və Krax qəlyanaltı etdikdən sonra, gələcək işlər üçün mübadiləyə keçdilər. Zlatan ağzını açmamış, iki nəfər restoran ofisiyanta hücum çəkdi. Krax icazənilə deyib, ofisiyanta hücum edən əli bıçaqlı klientləri fəndləri ilə pərən-pərən saldı ki, hücum edənlər dabanlarına tüpürüb restorandan cəhənnəm oldular. Bu dəm restorandan çıxan oğru lotuları Kraxı alqışladılar. Zlatanın bir işarəsi ilə, restorandakı yerlərinə çəkilən oğrular Kraxla Zlatanın asudə qalmalarına səbəb oldular. Zlatan bildirdi ki, bu vuruş ab-havasını onu oğru aləminə tanıtdırmaq məqsədi ilə qurmuş və bu ab-hava bəyənilmişdir. Krax dünənki sadələvh uşaq deyildi. Onun məqsədi oğru karvanının önündə getmək idi. Bu oğrulardan istifadə edərək yüksək mənsəbə çatmaq, onları öz təsiri altına almaq və gələcək inkişafda lap yuxarılarda oturub belələrinə dolanmaq şəraiti yaratmaq idi. Odur ki, Krax Zlatana hansı peşə sahibi olduğunu, rütbə daşıyan zabit olmasını ərz edib, xahiş etdi ki, onu dövlət aparatlarının, idarələrinin birində vəzifəyə keçməyə layiq bilsələr çox şad olar. Zlatana belə bir savadlı fəndgir lazım idi. Zlatan çox yaxşı bilirdi ki, oğru aləminin adamları sən deyən elə də savadlı deyillər və quldurluqdan başqa heç nə bilmirlər. Yadına saldı ki, ali məktəblərin birində baş mühasib işləyən keçmiş zindan nümayəndəsi Qerdan çirkli pulları yumağı belə bacarmır. Krax isə elə peşə sahibidir ki, belə işləri bil-

məmiş olmaz. Beləliklə, Zlatanın köməyi və Qerdanın təşəbbüsü ilə Krax həmin ali məktəbə rektor köməkçisi olaraq işə dəvət olundu. Qısa zamanda rektor Medakanın hörmətini qazanan Krax, ali məktəbin bütün təsərrüfat işlərini əlində cəmləyərək, büdcədən maliyələşən müxtəlif inventarları ucuz qiymətə alıb şişirdilmiş qiymətlərə məktəbin təsərrüfatına daxil etməklə izafi dəyər yaradıb həm rektorun, həm də oğru tanışlarının yanında baş təsərrüfatçı kimi tanındı. Kraxın gördüyü işlərdən xəbərdar olan digər ali məktəblər Kraxın təsərrüfat işindən bir məktəb olaraq bəhrələndilər. Aylar keçəndən sonra şəhər meriyasına rəhbər vəzifəyə dəvət alan rektor Medakan, işinə qiymət verdiyi Kraxı meriyaya köməkçi qismində işə dəvət etdi. Bəli, qaz vurub qazan doldurmaq eşqi ilə yaşayan Krax pul gölü içində üzməyə başladı. Krax daha tək yox, meriyanın tanınmış nümayəndələri ilə Bossa restoranında naharlıq edib, bir vaxtlar oğruların məskəni olan Bossa restoranını həm də, məmurların restoranı kimi tanıtmış oldu. İndi oğrularla məmurlar çirkli pulların yuyulmasında əlbir olub, maneçilik törədənləri gedib gəlməzdə əbədi yaşama göndərirdilər. Artıq, Lossa şəhəri miqyasında deyil, ondan kənarlarda Krax məşhurlaşmağa başlamışdı. Şəhərin meri Hindburq müavini olan Medakana təşəkkürlər edirdi ki, Krax kimi belə cavan və həddindən artıq səriştəli bir insanla iş birliyinə nail olmuşdur. Kraxın məxfi səriştəsi onları həmişəkindən artıq, xeyli varlı etmişdi. Krax özü sadə dolanışiq həyatı sürsə də, mənsəbdə daha irəli gedib mənafeələrini güdən sarsaqları öz əlləri ilə varlatmaqla ye-

ni-yeni yüksək mənsəb sahibi olan dostlar əldə edirdi ki, bu da onun mənsəb pilləkəni ilə yüksəlməsinə şərait yaradırdı. Kraxın vəzifə pilləsində irəliləməsi oğru nümayəndələrinin də dövlət məmurları ilə əlaqələrinin yüksəlməsinə səbəb yaradırdı. Çirkli pulların yuyulmasında bankların rolu daha böyük idi. Belə ki, oğruların yaratdığı şirkətlər vergi idarəsi ilə bankların himayəsində genişlənərək milyonlarla pulların izafi dəyərə çevirilməsinə səbəb olurdular ki, bu da bir ucu oğrulardan tutmuş himayədar məmurlara kimi ciblərə axıdılırdı. Krax çalışırdı ki, meriyanın senatorlarında pula hərislik yarada bilsin. Çünki, senatorlar maliyyə və onun tənzimlənməsi haqqında qanunlar icad edərkən qanunlarda bir boşluq yaratmalı idilər ki, bu boşluqlardan hiyləgərcəsinə istüifadə edən maliyyə məmurları izafi dəyər yaradıb özlərinin və var-dövlət hərisləri olan yuxarı mənsəb sahiblərinin zənginlik gölü içərisində üzməsinə səbəb olsunlar. Krax senatorlarla təsadüfi görüşlərində belə onların qulaqlarına pıçıldayırdı ki, çalışıb pul qazanmağı öyrənmək lazımdır. Vəzifə müvəqqəti bir anlıqdır. Bu anlıqdan səriştəli olaraq istifadə edib, zəngin yaşayışını təmin etməlisən. Krax məsləhətini qəbul edən senatorlar bəzən ondan asılı vəziyyətə düşürdülər ki, Krax bu sadələvh nümayəndələrin onun təsiri altına düşməsinə məğrur bir fəndgir kimi qəbul edib fəxarətlənirdi. Kraxın maliyyə maxinasiyasında yüksək səriştəsini bəyənən imzalı sadələvh məmurlar onu şəhərin meri Hindburq qarşısında tərifləyərək, əməyini yüksək qiymətləndirirdilər. Bir ucu oğrulardan tutmuş, senatorlara və digər

dövlət vəzifəlilərinə qədər mənəblilər vaxtilə çekistlik etmiş və maliyyə işlərində gözəgörünməz məxfi işlərin idarəsində ad qazanmış Kraxa xidmət etmək arzularını gizlədə bilmirdilər. İş elə gətirmişdi ki, Kraxın keçmiş və əllərindən bir iş gəlməyən hüquqşünas tanış və dostları az qala bir tikə çörək qazanmaq üçün onun yerişini getmək istəyirdilər. Uzun müddət çekistlik edib, sifətində təsiredici mimikalar yaradan, qıyqac baxışlı və killer yerişli Kraxa bənzəmək istəyənlərin çoxlarının arzusu olurdu. Köhnə dostlar, -Helmut, Hofman, Uolker, Qrubber və cavan, ancaq lovğa olan Mitteran Kraxdan əl çəkmirdilər. Xüsusi ilə cavan Mitteran elə Krax yerışı yeriyirdi ki, hətta restoranın daimi müştəriləri olanlar onu Kraxla dəyişik salırdılar. Xüsusən axşam qaranlığında yeriş silueti görsənən Mitteranı Kraxla səhv salırdılar. Beləliklə, Lossa boyda böyük şəhərdə elə Lossa qədər ad-san qazanmış Kraxı oğru nümayəndələrindən tutmuş, külli miqdarda xəzinə sahibi olan bankirlər də daxil olmaqla, iri oliqarxlar və himayədar məmurlar onu ölkə paytaxtı olan Mirasa şəhərində yüksək vəzifədə görmək istəyirdilər. Belə bir məsləhətlə Krax paytaxtın maliyyə orqanına rəhbər vəzifəyə təsdiq edildi. Doğma Lossa şəhərinə əlvida deyən Krax ailəsi ilə birlikdə paytaxta yola düşdü. Ona şəhərin ən prestij yerlərindən biri olan “Havaya” küçəsində yaşamaq qismət oldu. Artıq, ölkənin baş maliyyəçisi dövlət maşını və cangüdənlə təmin olunmuşdu. Krax müəyyən qədər arzusuna çatmışdı. O, əlbəttə fəth olmaq, aşağıdan tutmuş yuxarıya qədər bütün insanlara öz balaca boyu ilə yuxarıdan

aşağı baxmaq istəyirdi. Kraxa görə əslində belə bir əqidə bütün balaca boyluların arzusu olmuşdu. Napaleon balaca boyu ilə ata minəndə insanları cılız görüb amiranə vəziyyət aldığı kimi, Krax da mindiyi vəzifəsində özünü belə hiss edirdi. Ancaq, o özünə o qədər inamlı idi ki, Napaleon məğlubiyyətini qəbul etmir və məğrurluğuna belə sıxışdırı bilmirdi. Krax o qədər özünə vurğun idi ki, hər dəfə səhərlər işinə mürəxxəs olanda güzgü qabağında üzgözünün qırışmamasına diqqətlə baxıb, saçlarını yan darımaqla ailəyə belə sayqı vermədən yola düşərdi. Ailə maddi cəhətdən tam təmin olunduğundan, Krax ailə başçısı kimi qayğı-sayğı göstərmək fikrində belə olmurdu. Adicə istirahət, yaxud bayram günlərində Miranda uşaqları ilə Kraxdan gəzinti səyahətini xahiş edəndə, o bu anlarda ciddi görkəm alaraq bildirərdi ki, dövlət məmurunun elə bir vaxtı yoxdur ki, gəzintiyə, yaxud hər hansı bayram tədbirlərinə vaxt ayırsın. O istirahət və bayram günlərində belə, dövlətin ona təhkim etdiyi maşınla “iş” adı ilə evini tərək edərdi. Krax centlmen olaraq gözəl xanımlara qarşı heç də laqeyd deyildi. O tanınmış xanımlarla kavalier centlmen kimi görüşər, hətta tədbirlərdə gözəlliyinə məftun olduğu katibəsi ilə həmdəm olmağı yaddan çıxarmazdı. Ailə isə, dövlət adamı olan Kraxa öyrəşmişdilər. O işə gedəndə, yaxud gecə yarısı işdən qayıdanda uşaqları yatılı olsa da, Miranda müqəvvalı həyatından bezərək göz yaşları tökərdi. Ölkənin baş maliyyəçisi olan Krax, ancaq zəngin olmaq üçün dəridən-qabıqdan çıxırdı. O, qardaşı Baböfə konspirasiya olaraq “Kant” kličkası verməklə onun iri oliqarx ol-

masına müxtəlif yollarla nail olurdu. Krax dost tanışlarına arxa idi, həm də onları zənginləşdirməklə özünü basılmaz arxalı edirdi. Bir ucu oğru aləmindən tutmuş, iri bankirlər və oliqarxlar onun təsir dairəsində idi. Krax gözəl başa düşürdü ki, adicə zabitdən ölkənin maliyyə fiquru olmaq, zənginləşdirdiyi məmur oliqarx və bankirlərin arxalıq etməsindən yaranıb. Arxalandığı zəngin məmurların ac gözləri doymaq bilmirdi. Yeni-yeni inhisarçılar peyda olurdu ki, bu inhisarçılar dövlət xəzinəsinin baş donoruna çevrilməkdə idilər. Bunu başa düşən Krax inanırdı ki, bir mənsəb olaraq baş maliyyəçi onun gələcək ağalığı üçün kifayət deyildir. Krax tədbirlərdə ironiyalı danışaraq qeyd edirdi ki, inhisarçılığın daha da genişlənməsi üçün baş fəndgirin daha irəli getməsi vacibdir. Onu əhatə edənlər çox gözəl anlayırdılar ki, Krax qədər mənsəb fəndgiri olan ikinci birisi yoxdur. Ona görə də Tsaxardiya imperiyasının paytaxtı Mirasa şəhərinə yeni Baş nazir lazım olacaqdı. İri bankirlərin rəhbərləri, oliqarxlar Tsaxardiya imperiyasının Prezidenti keçmiş hərbiçi general və ölkədə baş vermiş çevrilişin memarı Nils ilə görüşlərində Baş nazir vəzifəsinə Kraxı məsləhət görürdülər. Kraxı ölkə kənarlarında işləyərkən şücaət göstərmiş zabit kimi qiymətləndirirdilər. Çexiya piyvəsini gözünün üstünə qoyan Nils piyvə xəstəsinə çevrilmişdi. Piyvədən qarnı o qədər şişmişdi ki, balaca boyu ilə enini müəyyən etmək olmurdu. Tanışları içərisində gizlin olaraq ona “bizim kolobok”, -deyib mırıldaşırdılar. Kraxı Baş nazir postuna təklif görən və dövlət sarayına yaxın olanlar anlayırdılar ki, gec-tez

piyvə xəstəsi olan Nilsin böyrəkləri qıjqırır onu bu əzab-lardan əbədi xilas edəcəkdir. O vaxt ağalığ iddiası ilə yaşayan mənsəb fəndgiri Kraxın günəşi parlayacaq və ölkəni imperiya olaraq nəhəngləşdirəcəkdir. Balacaboy Nilsin özü kimi balacaboy Kraxdan nədənsə xoşu gəlirdi və onu özünün xələfi kimi görürdü. Elə bu hikmətin nəticəsi idi ki, çexiya piyvələrinin əhatəsində mürgüləyərək röyalara dalan Nils günlərin birində fərman verib Kraxı Tsaxardiya imperiyasının baş naziri təyin etdi. Burasını deyək ki, Tsaxardiya ölkəsi yüzilliklər ərzində bir çox ölkələrin torpaqlarını istila edib böyük bir imperiyaya çevrilmişdi. Yeni istilalar naminə Krax xarici ölkələrin birində elə-belədən şpionluq etməmişdi. Hərçənd o özünü şpion yox, çekist hesab edirdi. Əgər dövlət çevrilişi olmasaydı o yəqin ki, çekistlik fəaliyyətini davam etdirmiş olacaqdı. Ancaq, inhisarlaşmış məmur tanışlarının sayəsində indi o, nəhəng bir imperiyanın Baş naziriydi. Uşaqılıqdan həyat onu elə tərbiyə etmişdi ki, ağalığ iddiasına tam yetişmək üçün fəndlər qura-qura mənsəbləşmişdi. Krax, baş nazir olmamışdan qabaq ölkə prezidenti ilə hər görüşlərdə özünü avropasayağı centlmen kimi aparmaqla, xüsusən yaşlı Nilsin xanımı qarşısında əzilib-bükülməklə sevimli baş nazirə çevrilmişdi. Nilsə gün kimi aydın olmuşdu ki, cavan və özündən razı Krax gələcəkdə onu əvəz edə biləcəkdir. Kraxın ölkənin ikinci şəxs olmasından ən çox sevinən inhisarlaşmış tanış-dostları idi. Artıq, ölkənin bütövlükdə iqtisadi inkişafına və bu inkişafın ölkəyə gətirdiyi maliyyə resurslarına birbaşa rəhbərlik Kraxın əlində cəmləşmişdi.

Ölkənin maliyyə resursları dövr edən və dövr etməyən kapital olaraq dostların iri şirkətlərinə, onların xarici ölkələrdəki investisiyasına cəlb olunmaqla çirkli pullara çevrilib, süzgəcdən keçirilməklə təmiz gəlir adı ilə Krax “xaqanlarının” cibinə axıdılırdı. Bəli, bu xaqanlar Kraxın kapital dünyasının sadıq şəxsləri olmaqla ona qulluq göstərməkdə və arxa olmaqda hər zaman hazır idilər. Bütün bunlar bir daha göstərirdi ki, Krax imperiyanın hüququ cəhətdən məlum olmayan ən varlı baronuna çevrilməkdədir. Krax həyatında o qədər fəndgir insanlar görmüşdü ki, onların sədaqətini yaxud xəyanətini arxa gözləri ilə belə müəyyən edə bilirdi. Onu zənginliklə bərabər, ən yüksək mənsəb imperiya başçısı, sonradan fatehi olmaq düşündürürdü. O hətta yuxularında belə, ölkə başçısı olaraq özünü torpaqlar ələ keçirib ölkəsini nəhəng imperiya edəcək fateh kimi görürdü. Nəhayət belə bir xoşbəxt an Kraxın üzünə gülmüş oldu. Böyrəkləri qıjqıraraq son yaşam həddinə çatdırdığı qoca Nils Kraxla təkbətək görüşüb onu prezident vəzifəsində xələfi olaraq qiymətləndirdi. Krax daxilən sevincli olsa da, hiyləli fəndgirliyinə rəğmən bir günlük fikirləşmək razılığını aldı. Krax çox gözəl bilirdi ki, prezident Nils üçün xələf məsələsində ikinci bir şəxs yoxdur. Bir günlük pauza ona həm ölkə qarşısında, həm də köhnə rəhbərlər önündə təvəzökarlıq imicini formalaşdırırdı. Bununla bərabər Krax təsadüflərin yaratdığı illuziyalardan çox qorxurdu. Gərək dəmiri ist-isti döyərdim,-deyə düşünürdü. Soyuyan dəmirlə soyuyan başda oxşarlıq yarıdan Krax bir günlük pauzasına görə təəssüflənirdi. Bū-

tün gecəni narahatçılıqla keçirən Krax özünü məzəmmət edirdi ki, allah eləməmiş ölkə rəhbəri və gələcək fatehlik karyerası təsadüfən baş tutmasa onun ürəyi partlayar. Səhərini gözləri şişmiş kimi yuxudan ayılan Krax özündə ölkə rəhbəri imici formalaşdırıb yeni vəzifəsinin təsdiqi üçün Prezident iqamətgahına yollandı. Onsuzda qısqırmış böyrəklərinin ağrısına tab gətirməyib ağrıkəsici iynələri qəbul edən Nils, sübhədən iqamətgahına buyurmuşdu. Həmin gün bütün ölkə qarşısında qısaca çıxış edən prezident Nils, insanlara heç bir keyfiyyəti ilə tanış olmayan, ancaq saray məmur-oligarxların təşəbbüsü ilə Nils tərəfindən bəyənilmiş Kraxı ölkə prezidenti təyin etdi.

Artıq nəhəng bir ölkənin başçısı olmuş Krax təkbaşına hökmranlıq edəcək, ondan heç kim hesabat tələb etməyəcəydi. Əksinə o indi bütün məmur və oligarxlardan hesabat tələb edəcək, onları öz təsir dairəsində istədiyi kimi fırladacaq, xoşuna gəlməyənləri ya xəstəlik adı ilə işdən qovacaq, yaxud məcburi təqaüdə göndərəcəkdə. Krax elə hakimiyyətinin ilk günlərində keçmiş tələbə dostlarını, tanışlarını, hətta oğru aləminin sədaqətli nümayəndələrini vəzifəyə təyin etməklə ətrafını sağlam və möhkəm etməyi düşündü. Hər bir ölkə başçısı idarəetmə sisteminə yenilik gətirdiyi kimi, Krax da ölkəni idarə etməyi şahmat taxtasına və fiqurlara oxşatdı. Krax sələflərindən fərqli olaraq yeni icad edilməmiş idarə sistemini ortaya qoydu. Şahmat taxtasında o şah olaraq hərəkət edəcəkdə. Ancaq, şahmatdakı şahdan fərqli olaraq, şah olacağı halda mat olmayacaqdı. Gələcəyin fatehi olan şah Krax, ancaq mat edəcək-

di. Kraxa görə piyadalar lümpen xalq olacaqdı. Vəzifəyə qoyacağı dost-tanılardan yeganəsi vəzir olaraq onu əvəzləyəcək, Kraxa qarşı münasibətdə çox sədaqətli, hətta onun yerişini belə yamsılamağı sevən bir şəxs olmalıydı. O şəxs ancaq Mitteran ola bilərdi. Bu şəxs Kraxa gün kimi aydın idi. Yerdə qalan iki at, iki fil ölkənin idarə olunmasında əsas rolları oynamalı olacaqdılar. Ölkənin idarə olunmasında əsas rol oynayanlar Hofman, Qrubber, Helmut və intellektual səviyyəsinə, müdrik məsləhətinə ehtiyac duyduğu Frank olmalıydı. Qalırdı iki top. Bu toplardan biri prezidentin şəxsi qvardiyası, digəri şəxsi mühafizəsi rolunu oynamalı idilər. Bu sahələrdə Uolker və Zlatan diqqətə layiq ola bilərdilər. Kraxın mənsəbinə qarşı çıxacaq əlahiddə məxfi çevik qüvvələrə isə Kraxın keçmiş idmançı dostu Donas nəzərdə tutulurdu. Atların, fillərin şahmat taxtasında hansı gedişləri etməsindən fərqli olaraq, ölkə idarə etmək sistemində, ancaq şahın irəli sürdüyü gedişatlar olmalıdır. Şahmatda topların məhv hərəkəti qabaq-arxa və yanlar olduğu halda Krax öz əmri ilə onları həm də çəp məhvli hərəkətlər etməyə məcbur edəcəkdə. Krax çox gözəl anlayırdı ki, ölkəni idarə etmək sistemində icad etdiyi şahın mat olmadığı idarə sistemi şahmat oyunundan köklü fərqlənməlidir. O. şahmat taxtasını və gedişatlar edən fiqurları özünəməxsus şəkildə ölkə idarə etmək sisteminə tətbiq etməyi düşünürdü. Krax o qədər özünə vurğun, özünü sevən şəxs idi ki, hətta dünyada qəbul edilmiş şahmat oyununu bəyənməyərək şahın mat olmasına qarşı çıxırdı. Necə yəni, şah da mat ola bilərmi-

?Qətiyyə! Şah xəyanətin qurbanı ola bilər, ancaq özündən vəzifədə kiçik olanlar və onun təsir dairəsində fırlananlar onu mat edə bilməzlər. O, şahdır və onun əmri ilə hərəkət edəcək iki güc topu bəs edər ki, xəyanət də, onun mənsəbinə qarşı çıxanlar da, onun yerinə göz dikənlər də məhv olsunlar. Bəli, Kraxın icad etdiyi şah mat ola bilməz ölkə idarə sistemini həyata keçirmək məqamı çatmışdı. Krax köhnə tanış-bilişləri, dostları ilə apardığı müzakirədən sonra qərara aldı ki, vəzir vəzifəsinə yeganə namizəd Mitteran ola bilər. Fillər-daxili işlərə nazir Helmut, xarici işlərə nazir Frank təyin olunurdu. Atlar-hərbi işlərə rəhbər Hofman, ölkə təhlükəsizliyinə və əks kəşfiyyata isə Qrubber namizəd olurdu. Prezidentin şəxsi qvardiyasına köhnə tələbə yoldaşı Uolker, məxvi çevik qüvvələrə isə oğru aləminin tərs şilləsi Zlatan kliçkalı Ziltsburq təyin olunurdu. Ölkənin idarə edilməsi sistemi Kraxın yeni icadına rəğmən qurulduqdan sonra, qalırdı şəxsi mühafizəsi. Əlbəyaxa döyüş növlərinin bilicisi olan Krax şəxsi mühafizəni yaxın idmançı dostlarından olan Donası seçib, yeganə olaraq mətbəx məsələsində ilişib qaldı. Axı o şah idi və onun mənsəbinə göz dikənlər adicə xörəklə onu zəhərləyib şahlığını mat edə bilərdilər. Bu barədə Zlatan onun köməyinə gəlib, köhnə restoran dostları Bossu mətbəx rəhbərliyinə dəvət etməklə Kraxın qorxduğu zəhərlənib mat olmaq fərizyyəsinə son qoydular. Qalırdı ölkənin lümpen xalqı, yəni piyadalar. Kraxın ehtimalına görə, Nils və ondan əvvəlki ölkə başçılarının xalqa etdiyi zülmələr, apardıqları istila müharibələri elə fəlakətlər yaratmışdı ki, onun ölkə başçısı

olduğu bu piyada xalq ona ümidlə baxırdılar. Bundan əlavə Krax güclü natiqliq qabiliyyətinə və inandırmaq gücünə malik bir şəxs idi. Öz doğma ailəsinin mənəvi hüquqlarını inandırmaq yolu ilə məhv etmiş Kraxın yadına gəlir ki, hələ cavan vaxtlarında özünün dediyi kimi çəkistlik fəaliyyəti zamanı bir neçə dəfə yerli güc strukturlarının nəzərinə düşsə də, inandırıcı hərəkətləri ilə sudan duru çıxma bilmişdi. O inanırdı ki, xalqı inandırmaqla ölkədə sabitlik yaratmaq olar. Hərdən xalqın qəlbini oxşayacaq gözəl ifadələr işlətmək olmazmı? Xalqın güzəranını yaxşılaşdırmaq əlimizdən gəlmirsə, heç olmasa bir tikə çörəyini istahla yeməyə səbəb olacaq gözəl sözlər deməyi bacarmalıyıq axı?! Odur ki, Krax xalq-piyadalarla qarşılaşanda şah olaraq onları özünə inandırmağa çalışırdı. Bəli, sadə xalqı inandırıcı ifadələrlə təsir dairəsinə salan Krax, tabeliyində olan bütün fillər, atlar kimi nazirliklərdən və güc qüvvələrindən tələb edirdi ki, xalq-piyadalarla davranışda, münasibətdə xoş sözləri əsirgəməsinlər. Krax ölkə daxilində Helmutun apardığı siyasətdən razı olduqdan sonra, ölkənin xarici siyasəti ilə maraqlanmağa başladı. Xarici siyasət idarəsinin rəhbəri Frank və kəşfiyyat rəhbəri Qrubberlə görüşən Kraxa məlumat verildi ki, dünyanı parçalayıb didən və fəlakətlərə bais olan Mərkəzi güclərin qonşu ölkələrlə münasibətlərimizə xələl gətirmək ideyası axır vaxtlar gündəmdən düşmək bilmir. Bir neçə dəfə nota versək də, bizim ölkəyə olan qarayaxma kompaniyası günü gündən vüsətlənməkdə davam edir. Qrubber öz çıxışında qeyd etdi ki, bildiyiniz kimi bizim nəhəng imperialist ölkəmizin

milli maraqları Mərkəzi gücləri qıcıqlandırır. Ona görə də, qonşu ölkələrdə tarixən məskunlaşmış millətimizin nümayəndələri təzyiqlə qarşılaşırlar. Mərkəzi güclər bizimlə qonşu olan ölkələrin millətləri arasında çaxnaşma yaradırlar ki, bu çaxnaşmadan ən çox əziyyət çəkənlər bizim milli soydaşlarımızdır. Krax, Frankı və Qrubberi dinlədikdən sonra xeyli xəyala getdi. O, son arzusuna çatıb ölkə başçısı olmuşdu. Onun qəlbindən fatehlik, dünyada hegemonçuluq istəyi keçirdi. Odur ki, xəyalına son verib ərz etdi ki, tezliklə hərbi nazirimizlə danışıb ordunun vəziyyətini bildikdən sonra gücümüzü bizlərə qarayaxma aparan Mərkəzi güclərə göstərerik. Qrubber və Frank Kraxın otağını tərk etdikdən sonra, sevimli katibəsinə kofe sifarişi verən Krax, hərbi nazir Hofmanı da qəbula dəvət etməyi unutmadı. Bir neçə vaxtdan sonra Hofman otağa daxil olub Kraxla salamlaşdı. Söhbətə başlayan Krax Hofmanı məlum etdi ki, dünyanı idarə edən Mərkəzi güclər bizim milli maraqlarımıza qarşı kompaniyaya başlayıblar. Kəşfiyyat rəhbəri Qrubberin verdiyi məlumata görə qonşu ölkələrdə yaşayan soydaşlarımız adicə hüquqlardan məhrum olunaraq təzyiqlə qarşılaşırlar. Bildiyim qədər məni yeni təyin olunmuş ölkə başçısı kimi dişlərinə vurmaq istəyən Mərkəzi güclər, ölkəmizlə qonşular arasında nifaq yaratmağa çalışırlar. Ölkə daxilindəki şan –şöhrətim gündən günə yüksəldiyi halda, buna qısqançlıqla yanaşan Mərkəzi güc başları sakit oturmaq bilmirlər. Mərkəzi güclərin başbirlənləri bilməlidirlər ki, bizim ölkəmiz nəhəngdir və istənilən addımı atmağı bacarır. Mərkəzi güclərin hiyləsinə

uyan qonşu ölkələr qulaqburması almalıdırlar ki, öz yerlərini bilsinlər. Sizi bura dəvət etməkdə məqsədim budur ki, ordunun hazırkı vəziyyəti haqqında məlumatlı olub, qulaqburmasına hazırlıq görək. Hofman rəhbəri Kraxı dinlədikdən sonra, ərz etdi ki, orduda vəziyyət sən deyən qənaətbəxş deyil. Nils və ondan əvvəlki ölkə rəhbərləri uzunmüddətli istila müharibələrindən sonra, heç bir hərbi islahat həyata keçirməmişlər. Hərbiçilərdə ruh düşgünlüyü hökm sürür, hərbi texnikalar köhnəlmiş və heç bir təmirə layiq deyillər. Ölkənin iqtisadiyyatı kortəbii inkişaf keçirdiyindən, plansız iqtisadiyyat baş alıb gedir. Əhalinin yaşanı qənaətedici olmadığından hərbiçilərin çoxu məzuniyyət adı ilə müxtəlif işlərə rəvac verməklə ailələrinin dolanmasına çalışırlar. Bütün bu natamamlıqları aradan qaldırmaq üçün ölkədə güclü islahat aparmaq lazım gələcəkdir. Bu islahatlar nəticəsində orduda vəziyyət dəyişiləcək və yeni, müasir hərbi texnikalar alınacaq ki, o vaxt biz soydaşlarımıza olan təzyiqin qarşısını hərbi yolla alıb, Mərkəzi güclərə varlığımızı göstərə biləcəyik. Hofmanı dinləyib, onunla razılaşılan Krax son anda onun yerişini yeriməklə qürrələnən dostu vəzir-baş nazir Mitteranı qəbul edib ölkə iqtisadiyyatını dirçəltməkdə həmsöhbət olacaqdı. Kraxa görə Mitteran iqtisadiyyat sahəsində mütəxəssis olmasa da, ona sədaqətli dost idi. Beləliklə, vaxt gəlib yetişdi. Köhnə dostlar olan Krax və Mitteran görüşməli oldular. Krax yaxşı bilirdi ki, Mitteranı bir dost kimi vəzifələrdə necə istifadə edə bilər. Odur ki, ölkə iqtisadiyyatını düşdüüyü durğunluqdan çıxara bilməyəcək Mitterana ərz etdi

ki, Mərkəzi güclər bizə yaxın olan qonşu ölkələrdə milli qarmaqarıışıqlar yaratmaqla ölkəmizi müharibə tələsinə salmaq istəyirlər. Mərkəzi güclər çox yaxşı anlayırlar ki, keçmiş ölkə başçılarımız istilacı müharibələri ilə ölkə iqtisadiyyatını çökdürüblər. Ordu və onun hərbi texniki bazası fəlakətli vəziyyətdədir. Belə bir ordu ilə, Mərkəzi güclərin qızıışdırdığı qonşularla müharibə edib məğlub ola bilmərik. Sən də yaxşı bilirsən ki, xalq yarıac-yarıtox bir təhər dolanır. İqtisadiyyat misgin haldadır. Ancaq, bizim iri oliqarxlarımız, bankirlərimiz, hətta oğru aləminin baronları puldan süd gölü yaradıb keyflə üzürlər. Öz aramızdır içi biz qarışıq. Odur ki, təklifimə diqqətlə qulaq as. Sənin rəhbərliyinlə xüsusi bir fond yaradıb bütün ölkə zənginlərini səfərbər edərək fondu maliyyələşdiririk. Bu maliyyə ilə biz yeni və müasir hərbi texnikalar alır, ordunun maddi-texniki bazasını mihkəmləndiririk. Hərbi zavodlar və digər iri müəssisələr tikib, əhalinin müəyyən hissəsini işlə təmin edirik. Ölkənin digər infrastrukturlarına, -kənd təsərrüfatına, yüngül və ağır sənaye sahələrinə yaşam imkanı veririk. İnkişaf getdikcə, ölkəmizin abadlaşmasına şərait yaradırıq. Dostum Mittteran bütün bunlar mənim gələcək fatehlik arzumun reallaşdırılması üçün çox vacibdir. Mən gərək ölkələr arasında nifaq yaradıb müharibələr törədərək silahlarını satmaqla varlanan bu Mərkəzi güc ölkələrinə gücümüzü göstərim. İndi durmadan elə günü bu gündən fondun yaradılması və maliyyələşdirilməsi işinə başla və mənə hesabat ver. Onu da deyim ki, yaradılacaq fondun ilk maliyyələşməsini mənim tapşırıqla

Kant(əsil adı Baböf-qardaşı) həyata keçirəcəkdir. Mitteran əlini gözünün üstünə qoyub, baş üstəsini bildirdikdən sonra ərz etdi ki, əzizim Krax sənin yolunda nəyə desən mən hazıram. Mənim yaşam və mənsəbim sənin yüksəlişinlə bağlıdır.

Mitteran Kraxın verdiyi tapşırığı can başla yerinə yetirmək üçün fəaliyyətə başladı. Krax əmin idi ki, onun dünya ağalığı iddiası qısa zamanda öz təsdiqini tapacaqdır. İndiki bir zamanda ölkə daxilində və xaricində müəmmalı, ecazkar və məğlubedilməz bir rəhbər kimi özünü tanıtdırmalı idi. Piyada adlandırıdığı xalqın gözündə şah olaraq böyümək üçün yeni xariqələrə imza atmaq lazım gələcəkdi. Bu xariqələri yaratmaq üçün Krax elə ilk baxışdan avto yürüş təşkil etdirib, özü də iştirakçı olmaqla qələbə əldə edir, yaxud dünya əlbəyaxa döyüşçülərinin çempionatını təşkil edərək rəqiblərini məğlub etməklə liderlik səviyyəsinə yüksəlir, gah hərbi üçün yenidən alınmış qırıqlarda kainata baş vurur, qışın şaxtasında gözəl xanımlar əhatəsində buzlu suya baş vuraraq əzəlili bədənini nümayiş etdirirdi. Krax şah olaraq piyada adlandırıdığı xalqın gözündə yüksəlirdi. Piyada xalqda şah Krax haqqında yüksək fikirlər formalaşırdı. O bir fenomen başçı olaraq sevilirdi. İri inhisarlaşmış oliqarxlar, bankirlər Mitteranın başçılıq etdiyi fonda maliyyələr köçürməklə ölkədəki inkişafa təkan vermişdilər. Düzdür bəzi peşəkar daxili- xarici iqtisatçı siyasətçilər Kraxın planlaşdırılmamış və ağılasığmayan iqtisadi yüksəliş formulasını tənqid edirdilər. Belə vaxtlarda keçmiş məxfi çekist-şpion onu tənqid edənlərə

qarşı dözümsüz olurdu. Belələrinin başına ya daş düşüb ölürdü, ya təsadüf maşın qəzasına düşər olub ömrünə son qoyurdu. Onun keçmişini qurdalamaq istəyənlərin yaşamaq hüququnu məxvi çevik qüvvələrin başçısı, təcrübəli qanuni oğru Zlatan (Zilsburq) həll edirdi. Bütün bu xoşagəlməz iqtisadçı tənqidçilər onun arzularına sədd çəkə bilməzdilər. O bilirdi necə varlanmaq olar, icad etdiyi şahın mat olmadığı idarə üsulu ilə ölkəni necə idarə etmək mümkündür. Mərkəzi güc ölkələrinin rəhbərləri Kraxın fenomen bir ölkə rəhbəri olmasına qızqanlıqla yanaşır və özləri də bilmədən dövlətlər arasındakı görüşlərdə bu balaca boylu adamın hünər təsirinin dairəsində fırlanmalı olurdular. Elə ki, Mərkəzi güclərin ölkə rəhbərləri bir yerdə toplaşırdılar Kraxa qarşı münasibətdə şirə dönürdülər. Mərkəzi güc rəhbərləri öz fikirlərində qərarlı idilər. Günü gündən irəliləyişə qol qoyan nəhəng Tsaxardiya ölkəsini müharibəyə cəlb edib, ölkəni tamamı ilə zəiflədərək parçalamağı, vassal halına salmağı lazım bilirdilər. Krax Mərkəzi güclərin ona və rəhbərlik etdiyi ölkəsinə qısqanlıqla yanaşdıqlarını görüb səbirli və təmkinli olmağı özünə məsləhət görürdü. Kraxın üç illik prezidentliyi ərzində ölkədə güclü inkişafa şərait yaranmışdı. Bu müddət ərzində ölkədə iqtisadi sıçrayış özünü göstərməkdə idi. Ordu və onun maddi-texniki bazası xeyli yüksəklikdə reyting vururdu. Xalq artıq lümpenlikdən yaxa qurtarmış, az-çox dolanışıq tapmışdı. Demək olar ki, piyvə xəstəsi olan və bədnam ölkə idarəçiliyinin rəhbəri olmuş Nilsdən sonra ölkə əhalisi Kraxdan çox razıydılar. Cəmiyyət fikirləşirdi

ki, əgər bu üç ildə yüksək inkişafa nail olunubsa, Kraxın sonrakı illərdəki rəhbərliyi ölkəni çil-çırağa çevirəcəkdir. Şahın piyadaları bu cür düşünməkdə olarkən, Kraxın yeni istilaçı fikirləri onu rahat buraxmırdı. O, milli soydaşlarının ən çox təhqir olunduğu Koxer ölkəsinə hucum edib, Mərkəzi gücləri saf-çürük etmək istəyirdi. O, başlayacağı işğalçılıq müharibəsində qələbə çalacağına qəti əmin idi. Mərkəzi güclərin Koxer ölkəsinə edə biləcəyi hərbi yardım görə məğlub ola biləcəyini ağına belə gətirmirdi. Birinci o, bilmək istəyirdi Tsaxardiya ölkəsinin Koxer ölkəsi üzərində olacaq qələbəsini Mərkəzi güclər necə qəbul edəcəklər?İkincisi qalib Tsaxardiya ölkəsinə, onun fateh rəhbəri Kraxa qarşı münasibətdə özlərini necə aparacaqlar?Müharibəyə hazırlığa rəğmən Krax Fövqəladə Təhlükəsizlik Şurası yaradıb, dostu olan nazirləri şuraya üzv və ona sədaqəti ilə seçilən Baş nazir Mitteranı sədr təyin etmiş oldu. Adətən Fövqəladə Təhlükəsizlik Şurasına dövlət başçısı rəhbərlik etmiş olurdu. Cəmiyyətin bəzi huşyar nümayəndələri Kraxın Mitteranı sədr təyin etməsini anlaşılsızlıqla qəbul etsələr də, onlar üçün fenomen olan Kraxın məqsədli oyuna girməsi gün kimi aydın idi. Müharibə olacağı təqdirdə, müharibəyə aid olacaq bütün qərarları Fövqəladə Təhlükəsizlik Şurası vermiş olacaqdı. Krax məqsədli adam idi. Dillər qurusun. Birdən məğlubiyyət qapını döydü. Kim cavabdeh olmalı idi?Əlbəttə, Fövqəladə Təhlükəsizlik Şurası və başbilənləri. Kraxa görə, şahın mat olmadığı ölkəni idarə sistemində məgər vəzir, fillər, atlar məğlubiyyət günahından qaçmalı idilərmə?Birdə ki,

rəhbəri olduğu ölkəni istilacı müharibəyə qaldırmaqla, yenə dillər qurusun, məğlubiyyət acısını dadmağı Krax şəninə belə sığışdırmırdı. Kraxa görə ağalıq iddiasında ola bilməyənlər, istər Mitteran olsun, istər digərləri məğlubiyyəti eyinlərinə belə almazlar. Çünki, nə Mitteranın, nə də digər nazirlərin fəth olmaq arzuları yox idi. Məsələn ən yaxınım olan Mitteranı götürək. Məğlubiyyəti qəbul edən Mitteran dostum deyəcəkdi: mən ki, heç nə itirmirəm. Zənginliyim var, bəs edər. Krax ağalıq iddiasını qorumaq üçün, ətrafına yığıdığı rəhbər-dostlar haqqında bu cür düşünürdü. Beləliklə, Krax və FövqəladəTəhlükəsizlik Şurasının üzvləri gizli məsləhətləşmələrdən sonra gecənin bir vaxtında Hofmana əmr verdilər ki, milli maraqlarımız naminə Koxer ölkəsinə hərbi hucumu təşkil etsin. Biz Mərkəzi güclərin qızıışdırdığı bu məqsədli millətçi oyuna son qoymalıyıq. Sübhə yaxın Hofmanın əmri və general Mateusun hərbi planına uyğun olaraq qonşu Koxer ölkəsinə müharibə elan etmədən qoşun yeridildi. Yeni hərbi texnikaların, ən çox qırıcı-bombardımançı təyyarələrin köməyi ilə Koxer ölkəsinin şimal hissəsi darmadağın olundu. İki əli ilə başını tutan Koxer ölkəsinin rəhbəri Vilson Mərkəzi güclərin iqamətgahına üz tutaraq yalvarışlar edib, köməkliklərini göstərməyi rica etdi. Mərkəzi güclərin ölkələri ayrı-ayrılıqda notalar göndərsələr də xeyiri olmadı. Tsaxardiya ordusu amansızlıq edərək milli maraqları hər şeydən yüksək tutmaqla şimaldan şərqə doğru irəliləməkdə davamlıydı. Mərkəzi güclər bir yerə toplaşaraq, Tsaxardiya ölkəsini yeni güc kimi qəbul edib məşvərdətdə

qərara aldılar ki, Tsaxardiya ölkəsinə səfərlər edib bu göz-lənilməz hucumları dayandırsınlar. Belə də oldu. Mərkəzi güc ölkələrinin rəhbərləri minnətçi olub söz verdilər ki, Koxer ölkəsində sizin ölkənin milli maraqları nəzərə alınacaq və soydaşlarınız firavan yaşayacaqlar. Mərkəzi güclərin minnətçi rəhbərlərinin xahişləri sığorta kimi qəbul edildikdən sonra müharibəyə sonluq verilib, hərbi gücü Koxer ölkəsindən çıxarmış oldular. Koxer ölkəsi üzərindəki bir neçə günlük qələbə Krax sayəsində həm Mitterana yüksək reyting gətirmiş, həm də miflənmiş Mərkəzi güclərin gücsüz və aciz olduqlarını üzə çıxarmışdı. Kraxın dərin düşüncəsinə görə dünya güc dövlətləri artıq inkişaf etmiş Tsaxardiya ölkəsi ilə hesablaşmalı olacaqdılar. Mitteranın ölkə daxilində yüksək hörmət qazanması Kraxı qısqanclığa salıb, şübhələrlə boğa bilməzdi. O, dostu Mitteranın sədaqətini hər an hiss edirdi. Onlar birlikdə nahar və şam yeməkləri nuş edir, birlikdə ölkə məsələlərini Kraxın gərgin əməyi və uzaqgörənliyi sayəsində çözürdülər. Krax rəhbər olaraq zəngin etdiyi var-dövlət baronlarını ölkəni dirçəltməyə vadar edərək güclü dövlət yaradırdı. O. özünə o qədər əmin idi ki, ölənə qədər hakimiyyətdə qalacağına inanırdı. Kraxdan fərqli olaraq Mitteran isə özünün idarəetmə qabiliyyətinə bələd idi və qəti bilirdi ki, Krax olmadan o nəinki ölkə iqtisadiyyatını, heç bir kəndin təsərrüfatını belə idarə edə bilməz. O, ancaq Kraxın himayəsi sayəsində icazəsi olsa baş nazir kimi fəaliyyətini davam etdirə bilərdi. Krax isə Koxer ölkəsi üzərində əldə etdiyi qələbədən sonra özünə ciddi fikir verməyi düşündü. Krax

yaxşı bilirdi ki, ətrafındakılar onun yerişinə, duruşuna, hətta gülüşünə belə vurğundurlar. Odur ki, qısa müddətdə sifətində gözaltı qırışları ləğv etdirib, çürüməkdə olan dişlərinə əncam çəkərək cavan oğlan görüntüsünə düçar oldu. Bir çox tədbirlərdə, görüşlərdə tərəf müqabilləri onunla təmasda olmağı, əlini sıxmağı xoşbəxtçilik kimi qəbul edirdilər. Bu görüşlərdə təmsil olunan qadınlar Kraxla görüşdə feyziyab olurdular. Ölkənin xanım aristokratları öz aralarında Krax haqqında bəhs edərkən deyərdilər ki, hələ indiyə qədər belə cavan, sıx ölkə rəhbərimiz olmayıb. Krax isə öz növbəsində ailəli olmasına baxmayaraq mərasim qadınları qarşısında centlmen obrazı yaradırdı ki, bu da qadınlar arasında şaiyələrə səbəb olurdu. Artıq, Kraxın adı gözəl xanımlarla əlaqələndirilirdi. Krax xanım şaiyələrini eşidəndə xoşallanıb elə təbəssümlər izhar edirdi ki, zərif məxluqların ürəyinə əsməcə salıb, göz çıxardan sinələrini döyüntülərlə əcaib hala salırdı. Vəzifəyə gətirdiyi gözəl xanımlara qarşı münasibətdə Krax həddindən artıq əliaçıqlıq edirdi. Kimisini orden və medallarla təltif edir, kimisini yeni vəzifəyə təyin edir, rütbələr, ənamlar verirdi. Bütün bunlarla bərabər Kraxın ağılıq, fəthlik hissləri bütün hisslərdən daha möhkəm idi. Xarici ölkələrin rəhbərləri məğrur, mənliyinə hörmətlə yanaşan və həmkarlarına yuxarıdan aşağı baxan, özündən razı olan Kraxa görkəmli sima kimi baxır və onun təsir dairəsinə düşürdülər. Mərkəzi güclərin ölkə rəhbərləri, istəməsələr də onu qiymətləndirməyə məcbur idilər. Krax bütün bunları görür və özünü qiymətləndirirdi. Hələ orta məktəbdə

oxuyarkən, tarixi şəxsiyyətlər, dünyanın simasını dəyişən imperiya iddialı fəthlər haqqında yazılanları acgözlüklə mütaliə edər və daxilən qəhrəmanlaşıb fəthə çevrilərdi. Ölkənin rəhbəri olaraq artıq dünyada tanınmağa başlamış Krax gələcək dünyasını fəth kimi görürdü. Ən çox oxuduğu fəth Makodeniyalı İsgəndər və İdeoloji fəth Lenin idi. Az qala bütün dünyanı fəth edib nəhəg imperiya yaratmış Makedoniyalı İsgəndər onun ideali sayılırdı. Əgər İsgəndər çarəsiz öldürücü xəstəliyə tutulub cavan olaraq dünyasını dəyişməsəydi yəqin ki, uzunmüddət dünya ağası olacaqdı. Krax yaxşı bilirdi ki, istənilən işğalçı müharibələr insanlara olmazın əzablar gətirir, insanlar məhv olur, ölkələr, şəhərlər tar-mar edilir. Ancaq, onun indiki dünyagörüşünə və icad etdiyi şahın mat olmadığı idarə üsuluna əsasən piyadalar adlandırdığı xalqın fəlakətlə üzləşməsi, qırılıb məhv olmaları vacib sayılırdı. Krax üçün əsas o idi ki, istilaçılar xalqın qanı üstündən keçib qılıncını fəthlik zirvəsinə qaldıra bilir. Biz Koxer ölkəsinə hücum edib insanların qanını axıtdıq, gücümüzü göstərdik əvəzində isə seçildik və tanındıq. Düzdür Koxer ölkəsinin tanınmışları, hətta digər ölkələrin məşhurları bu istilaçı hücumu görə mənə istilaçı əclaf damğasını vurdular. Ancaq, biz ölkəmizin gücünü dünyaya tanıtdırmalı idik. Nəhəng ölkəmizi daha da genişləndirmək üçün mən vətənpərvər fəth olaraq hər damğaya razıyam. Dərin hörmətlə yad etdiyim birinci Pyotr İsveçlilər üzərində möhtəşəm qələbə qazanıb Baltik dənizinə qapı açaraq Rusiyanı imperiya etmədimi? Özünü imperator elan edən Birinci Pyotr, insan

sümükləri üzərində Sankt-Peterburq şəhərini salaraq Rusiya sərhədlərini qorumaq adı altında imperialist iddiasına düşüb İran, Türkiyə ilə müharibələrə yol vermədimi? O öz ölkəsinin yüksəlişi xatirinə müxtəlif millətləri, xalqları bir alət kimi istifadə etməyi çox sevirdi. Kökləri bilinməyən və İranda, Türkiyədə özlərinə sığınacaq tapmış köçəri erməni millətinin “başbilənlərindən” asanlıqla istifadə etməyi bacarmışdı. İran və Türkiyə ilə müharibələrdən bezmiş birinci Pyotr erməni “başbilənlərinin” xahişini qəbul etməklə İran və Türkiyə ilə sərhəddə alət dövlət yaratmaqda qərarlı olub, tarixi Azərbaycan torpaqlarına bu bədheybətləri köçürməklə, gələcəkdə xristian erməni dövlətinin yaranmasına şərait yaratmadımı? İdeoloji fateh Leninin dövründə Ermənistan dövləti təşəkkül tapıb, Sovet dönmində ümumittifaq dotasiya ilə dolanaraq, milli ədavətlərə yol açmadımı? Kraxa görə ideoloji istilacı fateh Lenin İmperialist müharibələri aparan fatehlərin ən güclüsü idi. Leninin həyat fəaliyyətinin müətlə edəndə elə müəmmalı suallar yaranır ki, onun ideoloji fatehliyini qəbul etməyə bilmirsən. Fatehin İdeologiyasına bax:—“Bütün ölkələrin proletarları birləşin!” Fəhlə-kəndli çəkilə-orağını qırmızı bayrağa həkk edib, milli adətləri, dilləri, dinləri məhv edən, onların əsrlərlə yaşadığı dədə-baba torpaqlarını istilə edərək SSRİ imperiyasına birləşdirən Lenin deyildimi?! Kim deyə bilər ki, bu ideoloji istila zamanı qan tökülmədi, milyonlarla insanlar məhv olmadı. Lenin fəhlə-kəndli qırmızı bayraq altında Sovet imperiyasına tabe olmayanları yerindəcə güllələməyi əmr verməmişdimi?! Bütün Orta

Asiya, Qafqaz ölkələri onun yaratdığı imperiyanın milli qurbanı olmadımı?! Lenin daha böyük istilacı olub bir dil altında müxtəlif milli xalqların ana dili hüquqlarını məhv etməklə onların imperiya yaşamını əbədi etməyə çalışmadımı? İstilanın əbədi olması üçün “QOELRO” planını, kollektivləşmə siyasətini irəli sürmədimi?! Məhz Lenin güclü istilacı kimi Kraxın sevimli ideoloji fatehi idi. Bütün istilacı imperialistlərin davamçısı olmur. Ancaq, Leninin tərbiyə etdiyi silahdaşları onun istilacı ideologiyasının davamçıları idi. Məhz, Leninin silahdaşı olan Stalin istilacı Leninin ideyalarını inkişaf etdirərək kollektivləşmə siyasətini bərbad halda yerinə yetirdi. Müxtəlif millətləri pərən-pərən salıb Qazaxıstan çöllərində kollektivləşmə adı ilə çürütdü. Millətlərin tarixi ərazilərini müxtəlif respublikalar arasında paylamaqla, milli ədavət toxumu səpməkdə az rol oynamadı. 1937-1938-ci illərdə Moskva yaxınlığındakı Butovski poliqonunda iyirmi mindən çox insanların güllələnməsi Stalinin, Lenin silahdaşlığından irəli gəlmirmi?! Əbəs yerə deyil ki, Rusiya dövlətinin prezidenti V.V.Putin vətəndaş cəmiyyəti və insan haqları yığıncağında (СПЧ) qeyd edirdi ki, Lenin Sovet dövlət quruluşunu yaratmaqla, min illik tarixi olan Rusiya dövlət quruluşunun altına bomba qoymuşdur. Bəli, Leninin yaratdığı bombalı ölkədə, Stalin kimi gülləbaran silahdaşlar yetişməliydi. Məhz V. Leninin yaratdığı SSRİ adlı bombalı dövlət quruluşu nə vaxtsa partlamalı və yaranışına son qoymalı idi. Fatehlik eşqi ilə yanan Krax elə bu məziyyətlərinə görə ideoloji istilacı Lenindən və polad kimi möhkəm Stalindən

bəhrələnməyi hər şeydən üstün tuturdu. İddialı, dağıdıcı siyasətləri ilə fateh Kraxın qəlbinə oxşayan sevimli fateh şəxsiyyətlər öz dühaları ilə ölkələrinin nəhəngləşməsində az rol oynamamışlar. Bəli, Krax belə düşünürdü. Kraxa görə fatehlik böyük dəryadır, insandan xüsusi ağıl və hiylə tələb edir ki, bu ağıl dəryası da, hər fatehlik eşqinə düşənlərdə olmur. Napoleon, Hitler və son anda məğlub olmuş fətehcilər belələrindən hesab olunurdu. Ölkələr tar-mar edilir, insanlar kütləvi şəkildə qırılır və nəticəsi nə olurdu? Şəxsiyyətsizliyin və dayaz düşüncənin ölümü! Krax imperialist iddialarında qələbə çala bilməyib məğlub olanları ağılsızlığın yüksək həddi kimi qiymətləndirirdi. Krax gələcək rəhbərliyində ölkəsini nəhəng imperiyaya çevirmək və özünü dünya ağası görmək iddiasında qəti idi. Məhz bunun üçün Krax ölkəyə rəhbərlikdə şahın mat olmadığı idarə sistemi yaradıb, rəhbərlikdə qeyri pilləkən strukturuна yol vermişdi. Əgər bu idarə sistemində uyğunsuzluq özünü göstərmiş olsaydı, piyada adlandırdığı xalqın istehza hədəfinə çevriləcəkdi. Mənim qurduğum idarə sistemi elə olmalıdır ki, aşağıdan yuxarıya hamı şahın mat olmayacağını bilməli və həmişəlik bu tabeçiliyə əməl etməlidir. Ölkə başçısının hər bir əmri yerinə yetirilməsə, piyada-xalq bir ağızdan deyəcək:—"Balıq başdan iylənər!" Fatehlər bu yanlışlığa yol verməməlidirlər. Koxer ölkəsi ilə, bir həftəlik müharibədə Krax miflənmiş dünya Güc mərkəzinin hiyləgərliyinə bələd olmuşdu. Demokratiya pərdəsi altında ölkələr arasında müharibələr yaradaraq silah satışı ilə varlanan, tərəfkeş adı ilə müharibə edən ölkə-

lərin sərvətini ələ keçirən Güc mərkəzi ilə hesablaşmaq fikrində Krax, qətiydi. Bünün üçün ölkənin Təhlükəsizlik Şurasında məşvərət keçirən Krax silahdaşları Mitteran, Helmut, Frank, Hofman, Qrubber, Zilsburq(Zlatan)və Uolkeri salamladıqdan sonra, gələcək planlarını onlarla bölüşdü. Birinci planı o idi ki, əvvəlki illərdə olduğu kimi ölkənin daxilində sabitlik olmalı, xalqın güzəranı daha da yaxşılaşmalıdır. Hamımız ölkənin iqtisadiyyatının inkişafına malımızla-pulumuzla kömək etməli, ordunun maddi-texniki bazasını genişləndirməliyik. Biz dünya hərbi sistemində müasir hərbi texnikalarla yeni səhifələr yaratmalıyıq. Mərkəzi güclər də daxil olmaqla bütün dövlətlər bizim hərbi gücümüzdən ehtiyatlanmalıdırlar. Bu onun üçün lazımdır ki, biz ölkəmizin maraqları xatirinə yeni müharibə ocağı yaradanda Mərkəzi güclər ehtiyatlansınlar və bizə əngəlliklər yaratmasınlar. Koxer ölkəsi ilə həftəlik müharibədə Mərkəzi güclərin bizə minnətçi düşmələrini gözünüzlə gördünüz. Bu da ordumuzun gücündən xəbər verirdi. İndi daha güclü olmalı və nəhəng ölkəmizi genişləndirib daha da nəhəng ölkə olmalıyıq. İkinci bir məsələ budur ki, Mərkəzi güc ölkələri bizim hər gün güclü ordu yaratmağımızı görüb, bu gücə qarşı çıxmaq fikrində olacaqlar. Vaxtilə bizim torpağımız olan və dənizlərlə əhatələnmiş, sonradan Kroton ölkəsinə verilmiş Musto şəhərində soydaşlarımız illərlə təhqir olunurlar. Biz bu ədalətsizliyə dözməməli və tezliklə Kroton ölkəsinə hucumlar təşkil edib, soydaşlarımızı milli əzabdan qurtarmalıyıq. Mitteran və Helmut ölkə daxilində baş verə biləcək hər

hansı uğursuzluğa başları ilə cavab verməli, Uolker şəxsi qvardiya qüvvələrini hazır vəziyyətdə saxlamalı, Zlatan(Zilsburq) isə sayıqlıq göstərməlidir. Birdə ki, hörmətli nazirlərimə bildirmək istəyirəm ki, axır vaxtlar Mərkəzi güc dövlətləri bəzi ölkələri öz vassallarına çevirmək üçün, xalqları qızıışdırıb xaoslar yaradaraq rəngli inqilablar törədirlər. İndiki halda məni ən çox düşündürən Mərkəzi güc dövlətlərinin birbaşa rəhbərliyi ilə narıncı inqilabların yaradılmasıdır. Mən bu inqilaba niyə narıncı adı verirlər başa düşə bilmirəm. Ancaq, ölkəmdə hər hansı inqilabın istər narıncı olsun, istər qırmızı baş verməsinə yol verməyəcəm. Ölkəmin daxili işlərinə cavabdeh olanlar bilməlidirlər ki, piyada xalqın qırmızı yaxud, narıncı bayraq tutub küçələrə çıxaraq dağıntılar törədib, dövlət əleyhinə şüar söyləməklərinə qarşı hər zaman tədbirli olacağıq. Çünki, narıncı inqilablarda Mərkəzi güc dövlətlərinin rəhbər olaraq ölkəyə gətirdiyi şəxs onların əmri ilə ölkəni idarə edirlər. Fateh Birinci Pyotrun vəsiyyətinə rəğmən özgə torpaqda yaranan, SSRİ dövründə dövlət olaraq inkişaf edən, sonradan himayədarları vasitəsi ilə genişlənən cırıtdan ölkə Ermənistanda piyadalar ayağa qalxaraq narıncı inqilab edib bir qəzetçini ölkə rəhbəri etmişlər. Frank yerindən icazə alıb bildirdi ki, yəqin Paşinyanı deyirsiniz. Öz dilindən başqa digər dillərdə danışanda dilin qol-qanadını sındıranın birisidir. Hə, düz deyirsən dostum Frank. Bax xarici işlər rəhbəri belə olmalıdır. Yaramazın adını Frank əzbər bilir. Yəni bu Paşinyan əvvəlki sələflərindən hansı inqilabı şəraiti ilə fərqlənir. İnqilab o deməkdir ki, mövcud

yaşam yuxarılar tərəfindən idarə oluna bilmir. Yaxşı Paşinyan bu inqilabla nəyi dəyişdi ki? Heç nəyi, köhnə hamam, köhnə tas! Frank yerindəcə Kraxa bildirdi ki, Paşinyan ölkəyə heç bir yenilik gətirməsə də, onu rəhbər edənlərin qoltuğuna girməklə özünə və cırtdan ölkəsinə köməkliklər umur. Düz buyurursan əzizim Frank, sözümə qüvvət verdiyin üçün çox sağ ol. Bax ölkə cavabdehləri! Mənim bu fikirimdən nəticə götürün, -deyə Krax kürsüsündən qalxaraq göstərici barmağını silkələməklə hayqırdı. Heç kim mənim ölkəmdə cəsarət edib inqilab oyunu çıxartmaqla piyadalarımı ayağa qaldıra bilməz! Hə, nə isə. Bu dılqır Paşinyanın narıncı inqilab oyunu bizim höfsələmizə lap soğan doğradı. İndi keçək ordu sahəsinə. Hofman hərbi sahənin güclənməsinə nəzarət etməli, əsasən alınan hərbi silahların texniki baxışını keçirilməlidir ki, yarasız silahlar texniki bazada yer tutmasın. Xarici əlaqələrimizdə diplomatiya əsas yer tutur. Mərkəzi güc ölkələrinin nümayəndələri ilə münasibətdə onların ölkəmizə qarşı bəslədiyi münasibətlər saf-çürük edilməli, güclü dövlətimizin güclü diplomatiyasını onlar duymalı və ölkəmizə qarşı hərcayi fikirlərə düşmələrinə yol verilməməlidir. Mənə elə gəlir ki, xarici siyasətimizə rəhbərlik edən Frank bütün ümidlərimizi doğruldacaqdır. Və ən nəhayət. Kəşfiyyat və əks kəşfiyyat rəhbəri Qrubber Mərkəzi güclərin hiyləsi ilə oynayan Kroton ölkəsindəki baş verənləri ağıl süzgəcindən keçirməli və lazım gələcəyi anda Krotona qarşı başlayacaq müharibənin hucum anonsunu mənə verməlidir. Məşvərəti tərk edənlər Kraxın hər hansı əmrini

yerinə yetirməkdə hazır olduqları halda, tək bir nəfər rəhbər Frank Kraxın dünya ağası olmaq fikrini məyusluqla qəbul etmişdi. Frank qəti bilirdi ki, müharibələr dağıntılar, fəlakətlər mənbəyidir. Onun fikrincə azadlıq müharibəsi sırf humanistlik xarakteri daşısa da, istilacı müharibələr qeyri humanist və ədalətsizliyin bərqərar olması deməkdir. Frank məmur oliqarx olsa da, qan tökülməsinin tərəfdarı deyildi. Ancaq, o Kraxın hegemon xasiyyətinə hələ cavan vaxtlarından bələd idi. O həyatı boyu çalışardı ki, öz balaca boyu ilə hamıya yuxarıdan aşağı baxsın, fikrini başqalarına sərt baxışları ilə qəbul etdirsin. Eyni zamanda Krax hiyləgər təbəssümü ilə əhatəsində olanları təsir dairəsinə salmaqda mahir bir güc sahibi idi. Məşvərətdə iştirak edənlər içərisi mən qarışıq tərəddüd belə edə bilməzdik. Onda elə bir cazibə qüvvəsi var ki, istənilən rəqibi öz təsir cazibəsinə sala bilir. Frank onu da bilirdi ki, belə adamlar həyatda ədalətsiz olsalar belə həməşə uğura imza atdıqlarından özlərinə inamlı olurlar. Yalnız bir dəfə olan ağrıdıcı uğursuzluq onları ədalətə çəkə bilir. Hələ ki, tanış olduğu müddətdən bəri yaxşı tanıdığı Kraxı uğursuz görməmişdi. Ancaq, həyat təcrübəsi sübut edir ki, tam uğurlu ədalətsiz şəxsiyyət olmur. Nə vaxtsa uğursuzluq ədalətsiznin başında partlayıb onu ədalətə dəvət edir. Frankdan fərqli olaraq Hofman hərbi sahəsindən baş çıxartmasa da, Kraxla dostluğu onu hərbi rəhbər etmişdi. Və hərbi işində Hofman müavini, hərbi mütəxəssis olaraq həftəlik Koxer müharibəsində özünü hərbiçi olaraq tanıtdırmış ordu generalı Mateusa ümid bəsləyirdi. İndi Hofman ağasının

müharibəyə hazırlıq əmrinə tabe olmaqdan başqa heç bir fikir söyləyə bilməzdi. Mateus isə hərbiçi idi və əmrə tabe olmaq onun hərbi bərcuydu. Kəşfiyyat rəhbəri Qrubber öz xasiyyəti ilə katalizator rolunu oynayır. Kraxın istəməsindən asılı olaraq istənilən cəfəngiyyata getməkdə mahir bir şpionuydu. Məşvərətdən sonra Qrubber şpionlar şpionu Duqlası tezliklə Kroton ölkəsinə məzun edib, bu ölkəyə hücum etmək üçün bəhanəli səbəblərin yaranmasına şərait yaratmağa məcbur edilmişdi. Bəli, Tsaxardiya ölkəsi Kraxın rəhbərliyi ilə Kroton ölkəsinə qarşı istilası müharibəyə hazırlaşır.

Dünya, imperialist iddiaları eşqi ilə yaşayanların məkanına çevrilmişdi. Ulu tanrının yaratdığı bu gözəl təbiəti qorumaq, onu daha da gözəlləşdirmək əvəzinə xarabalarda bayquş ulartısından ləzzət alan Napoleon, Hitler kimi əclafın yeni xələfləri peyda olmuşdu. Fransa istilasını Afrika ölkələrini yerlə yeksan etmişdi. Bəzi imperialist iddialı himayədarların varvar ermənilərə birbaşa köməyi ilə Qafqazın Azərbaycan adlı torpağında xarabalıqlar yaradılmışdı. Belə imperialist iddialı əclafın insan ətinə susamış kanniballardan daha da dəhşətlidirlər. Frank belə düşünür və xəyal edirdi ki, görünür təsirinə düşdüyümüz Krax ağılıq iddiası ilə ədalətsizliyə sürüklənən əclafın birisinə çevrilməkdədir. Frank, Krax məşvərətini məqsədi ilə gələcək işğalçılığın şeytan oyunu adlandıraraq baş verəcəkləri izləməkdən başqa çarə tapmadı.

Bu arada Kroton ölkəsində prezident seçgisində mərkəzi güc yönümlü Sen-Simon hakimiyyətə gəlib, Tsaxardiya

xardiya ölkəsini milli ədavət adı ilə işğalçılıq siyasətinə qarşı çıxaraq olub-qalan münasibətləri daha da kəskinləşdirdi. Kəşfiyyatın verdiyi məlumata görə Sen-Simon Mərkəzi güc dövlətlərinin “demokratik” yönümlü siyasətinə önəm verirdi ki, bu da bütün informasiya məkanında qarşıdurma təbliğatını vüsətləndirirdi. Sen-Simon rəhbərliyi Tsaxardiya dövlətinin Kroton ölkəsinə qarşı apardığı ədalətsiz torpaq iddiasını rədd edir və Musto şəhərində yaşayan digər millətləri öz vətəndaşları hesab edirdi. Tsaxardiya ölkəsi isə, Musto şəhərini ölkəsinin tarixi şəhəri hesab etməklə, orada yaşayan soydaşlarını milli zülmədən azad edəcəklərini bildirirdilər. Belə çətin anlarda Kroton ölkəsinin başçısı Sen-Simon Kraxla olan danışıqlarında ərz edirdi ki, ölkəsində milli barışıq, dostluq olduğu halda heç bir milli ədavətdən söhbət belə gedə bilməz. Biz dövlət olaraq bütün qonşu ölkələrlə sağlam münasibətdəyik və milli ədavətə səbəb olacaq əclaflığa yol verməmişik və verə bilmərik. Sen-Simonun əclaf eyhamı Kraxı yaman tutmuşdu. Krax axan çayın aşağı hissəsində dayanan quzunu yemək istəyən, çayın yuxarı hissəsində dayanan qurdun çayı bulandırmaq bəhanəsini yadına salıb, xəfifcəsinə gülümsədi. Krax Sen-Simonu Mərkəzi güclərlə bir işləməkdə və ölkəsini zəiflətmək üçün birgə fəaliyyət aparmaqda ittiham edirdi. Krax çox gözəl bilirdi ki, Sen-Simon Mərkəzi güclərin adamı olmaqla və onlara arxalanmaqla Tsaxardiya ölkəsinə qarşı münasibətdə ölkəsini sığortalı etmək istəyir. Çünki, Kroton ölkəsinin bu rəhbəri anlayırdı ki, Mərkəzi gücün siyasətinə qarşı çıxan Tsaxardiya ölkəsi nəhəng bir

ölkədir və hərbi nöqtəyi nəzərindən çox güclüdür. Odur ki, Krax Kroton ölkəsini tar-mar etməklə Mərkəzi güc dövlətlərini küncə sıxmaq və ağalığını onlara qəbul etdirməyi arzulayırdı. Krax eyni zamanda özünü pragmatik fikir sahibi hesab edərək belə qənaətə gəlirdi ki, küncə sıxacağı Mərkəzi güc dövlətləri nəhəng və hərbi gücə malik Tsaxardiya ehtiyatlanıb Kroton ölkəsinə hərbi kömək göstərməyəcəklər. Çünki, Koxer ölkəsi ilə apardığı həftəlik müharibədə Mərkəzi güc dövlətlərinin minnətçi-xahişli hərəkətləri buna əsas verirdi. İkinci bir tərəfdən isə, hucum edəcəyi Mutso şəhərindəki soydaşları bu hucuma rəğbətli olub, onları məhəbbətlə qarşılayacaqdılar.

Nəhayət, Kraxla razılaşmaya əsasən, kəşfiyyat rəhbəri Qrubberin təlimatına rəğmən Tsaxardiya ölkəsinin Krotonun Musto şəhərindəki konsulu bəhanə olaraq öldürülüb, Kroton ölkəsinin günahlandırılmasına şərait yaradı. Kraxın bir işarəsi ilə gecəynən məşvərətə çağırılan Hofman müavini general Mateusa Mutso şəhərinə hucum əmrini verdi. Gözlənilməz hucumdan sarsılan Sen-Simon Mərkəzi güc ölkələrinə hərbi kömək üçün müraciət etdi. Mərkəzi güc ölkələri rəhbərləri toplantı keçirib belə qərara gəldilər ki, əsas məqsədləri uzunmüddətli müharibə şəraitini yaratmaqla iqtisadiyyatı plansız və davamlı olmayan Tsaxardiya ölkəsini zəiflədərək çökdürmək üçün bu yolda Kroton ölkəsinə hərbi yardımlar etmək və Sen-Simonun qələbəsinə nail olmaqdır. Toplantıda fikir ayrılığı da mövcud olmuşdu. Toplantı rəhbərlərindən bir neçəsi Tsaxardiya ölkəsinin güclü və nəhəng dövlət kimi qiymətləndirib,

Kroton ölkəsinin uzun sürəcək müharibəyə hazır olmadıqlarını əsas gətirirdilər. Fikir ayrılığına baxmayaraq, artıq müharibəyə başlayan Tsaxardiya ölkəsi hücum əməliyyatını genişləndirirdi. Tsaxardiya ölkəsinin ordusu qısa müddət ərzində Musto şəhərinin Drin və Qrin rayonlarını ələ keçirmişdi. Mərkəzi güc ölkələrinin rəhbərləri Sen-Simonun çağırışına səs verərək müasir tələblərə cavab verən hərbi köməyi gücləndirdilər. Mərkəzi güc dövlətləri belə qərara gəldilər ki, bu müharibədə biz bir qırma ilə yan-yanaya dayanmış iki serçəni vurmağı bacarmalıyıq. Birincisi müharibə uzanacağı təqdirdə Tsaxardiya ölkəsinin iqtisadiyyatını misgin hala salmalıyıq. İkincisi Kroton ölkəsinə hərbi sursatlar satıb bizdən maliyyə asılılığını yaratmalıyıq. Son anda hər iki qonşu ölkənin toqquşaraq fəlakətlərə düşər olmaları, bir şirin iki əfəl öküzü yem etməyinə oxşayacaq. Bu oxşatma güc rəhbərlərinin gülüşünə səbəb yaratdı. Onlar öz aralarında belə qərara gəldilər ki, günahkarlar müharibə edən iki qonşu ölkələrdir. Belə ki, müharibə edənlərdən biri, bizim birliyimiz olan Mərkəzi güc ölkələrinə gücünü nümayiş etdirmək üçün qonşusuna hücum edir, digəri isə hərbi zəifliyinə rəğmən, bizdən kömək umur. Biz də nə etməliyik? Maraqlarımız xatirinə zəif ölkəyə köməklik edib silah satışından qazanmalıyıq, bizlə rəqabətə girən güclünü isə zəiflətməliyik. Əsas məqsədimiz isə müharibə alovunun mərkəzi güc ölkələrimizə keçməməsinə nail olmaqdır.

Kraxın ağalığ iddiasına rəğmən müharibə altı ay olardı ki, davam etməkdə idi. Hələ ki, döyüşlərdə olan

uğurlar Tsaxardiya ölkəsində müsbət qarşılanırdı. İnformasiyadakı təbliğat öz işini görmüş, əhalidə soydaş marağı naminə aparılan müharibə müsbət qarşılanmışdı. Krax ilkin qələbələrdən ruhlanaraq tez-tez məşvərət çağırır, dünyada baş verən hadisələrdən məlumatlar alır və apardığı müharibədə dünya ictimaiyyətinin ölkələrinə olan münasibətlərini öyrənirdi. Tsaxardiyanın xarici işlər naziri Frank çıxışında dünyada baş verən müharibələri ədalətli və ədalətsiz olaraq iki yerə bölməklə məşvərətə buyuran nazirlikləri sual dilemması qarşısında qoyurdu. Frankın sual dilemması qarşısında olan məşvərət iştirakçıları arasında sakitlik hökm sürməkdəydi. Frank çıxışını davam etdirərək bildirirdi ki, uzun illər Fransızların Afrika ölkələrini istila edərək sərvətini talan etməsi, əhalinin hüquqlarının kobudluqla pozması, azadlığa qarşı çıxıb insanların dil və dinini təhqir etməsi, ölkələri müstəmləkə buxovunda boğması ədalətsiz istilaya misal ola bilər. Yaxud, otuz ildən çox bir müddətdə havadar dövlətlərin köməyi ilə ermənilərin özünün olmayan torpaqları işğal edib, şəhərləri xarabaya çevirməsi ədalətsiz istiladır. Ancaq erməni faşistlərinin bu ədalətsizliyinə dözməyib işğala qarşı çıxaraq otuz illik ədalətsizliyə son qoymaq üçün Azərbaycanlıların apardığı müharibə azadlıq və ədalət müharibəsidir. Krax Frankın sözünü kəsib maraqlandı ki, dünyanın siyasi xəritəsində dırnaq ucu kimi göstərilən bu cırıdan Ermənistan və rəhbəri Paşinyan ki, narıncı inqilab yolu ilə hakimiyyətə gəlir, hansı gücə arxalanaraq istilacı olmuşdur. Helmut boğazını arıtlayıb nə isə demək is-

təyirdi ki, xarici işlər rəhbəri Frank onu qabaqlayıb ərz etdi ki, bu istila uzun və keşməkeşli bir tarixin məhsuludur. Əvvəlcədən keçən məşvərətimizdə ərz etdiyim kimi rus çarı birinci Pyotrdan başlayıb, sovet ölkəsi dönəmində davam etməklə torpaqları haqsız olaraq ermənilərə verilən və son anda SSRİ-nin dağılması ilə yaranmış Azərbaycan-Ermənistan konfliktidir. Yadıңызdadırsa keçən məşvərətimizdə ərz etdim ki, Birinci Pyotr öz sərhədlərini Türki-İran hucumlarından qorumaq üçün, ona yalvarışlar edən erməniləri Azərbaycan torpaqlarına köçürməklə bufer zonası yaradıb, alət kütlə olan ermənilərə vətən qurubdu. O vaxtdan müxtəlif ölkələrdən Azərbaycan ərazilərinə şirəyə gələn ermənilər qarışqa kimi Azərbaycanın digər torpaqlarına yayılmış və “Böyük Ermənistan” dövləti yaratmaq xülyasına qərq olmuşlar. Pyotrun vəsiyyətinə sadıq olan Sovet hökuməti rəhbərləri ermənilərin utopist xülyasına önəm vermişlər. Sovet hökuməti dövründə Mərkəzi rəhbərlərdən iti ağılı və prinsipallığı ilə seçilən Azərbaycanlı H. Əliyevdən çəkinən erməni millətçiləri və o cümlədən mərkəzi rəhbərlər erməni xülyasını müvəqqəti olaraq dondurmuş, H. Əliyevin məcburi istefasından sonra ermənilərin “Böyük Ermənistan” xülyasının baş qaldırmasına şərait yaratmışlar. Bu xülyalardan başı dumanlanan ermənilər havadarlarının, o cümlədən birinci Pyotrun xələflərinin köməyi ilə ədalətsiz torpaq istilasını genişləndirməkdə qərarlı olmuşlar. Lakin, H. Əliyevin oğlu İ. Əliyev Azərbaycana rəhbər gəldikdən sonra ermənilərlə dil tapıb, torpaqları sülh yolu ilə qaytarmağa çalışsa da mümkün ol-

mamışdır. Havadarlarına arxalanan ermənilər yeni torpaqlar işğal edəcəkləri ilə Azərbaycanlılara hədə gəlmişlər. Erməni millətinin burnundan uzağı görə bilmədiyini kəşf edən bu cavan rəhbər İ. Əliyev ölkənin iqtisadiyyatını dirçəltmiş, yeni müasir silahlar tədarük etmiş, vətəni sevən gənc nəslin yetişməsinə rəvac verməklə güclü ordu yaratmışdır. Eyni zamanda zamanəsinin ağıllı bir rəhbəri olaraq bütün ölkələrlə iqtisadi və siyasi, o cümlədən hərbi əlaqələr qurmuşdur. H. Əliyevin əsasını qoyduğu “Bir millət iki dövlət” devizinə sadıq olaraq Türk birliyinin yaranmasında əvəzsiz rol oynamışdır. Türkiyədə hakimiyyətə gələn R. T. Ərdoğanla anlaşılma yaradılmış və ölkələr arasında dostluq, qardaşlığın təməlini qoymuşlar. Türk ölkələrinin bu iki ağıllı oğullarının ağıl dünyası birləşərək Turan birliyinin yaranmasına önəm verməkdədir. Məhz bu iki ağılın birləşməsi nəticəsində erməni hədələrinə, havadarlarının köməyinə baxmayaraq Azərbaycan torpaqları qırx dörd gün ərzində hərbi yolla işğalçılardan azad edilmişdir. Təkcə alınmaz qala olan Şuşa şəhəri ağır hərbi texnikalardan istifadə etməməklə əlbəyaxa döyüş yolu ilə azad olunmuşdur ki, bu da hərbi tarixində öyrənilməyə layiq bir döyüşdür. Təsəvvürünüzü aparın yeddi rayon, bütün ərazinin zəbt edilmiş iyirmi faizi hərbi və siyasi yolla azad edilmişdir. Müharibələr tarixində ilk dəfə olaraq pilotsuz PUA-lardan son dərəcə ağılla istifadə edən Azərbaycan zabiti və əsgərləri erməni əsgərlərindən tutmuş miflənmiş generallara qədər hamısının yuxusunu ərşə çevirmişdir. Yaralanmış və şəhidliyi qəbul etmiş vətən həs-

rətli əsgər və zabitlər ermənilərin gözündə boz qurda çevrilməşlər. Ancaq, müharibə gedən anlarda döyüş meydanında vuruşa bilməyib, dinc əhalini raket atəşinə tutmaq, xarabalar yaratmaq heç bir müharibələrdə görünmədiyi halda, ermənilər namərd olduqlarını özləri sübut etmişlər. Hələ bu harasıdır. Torpaqları azad edən Azərbaycan əsgərləri, ermənilərin qəbirləri dağıtdığını, məscidləri həqarətə çevirdiklərini gözləri ilə görmüşlər. Ancaq, Azərbaycan əsgərləri bir dənə də olsun, ermənilərin kilsələrini təhqir etməmiş və dini abidələri qorumağa çalışmışlar. Bax budur, Azərbaycan xalqı! Yerindəcə, bədəni qaşınmalar tutmuş Hofman dilə gəldi ki, siz nə danışırırsınız Frank? Məgər qırx dörd günə bir o qədər minalanmış, alınmaz istehkamlar qurulmuş əraziləri azad etmək mümkündürmü? Bəli, "hərbiçi" dostum Hofman! Azadlıq sevən, vətən torpağı həsrəti çəkən insanlar düşmənlər ermənilərin otuz il əsarətdə saxladığı və xarabalıqlara çevridiyi ata-baba torpağı ölümü qəbul etməklə, qanları bahasına azad etmişlər. Xalqın oğulları güclü silahların köməyi ilə, qırx dörd gün müddətində vətən torpaqlarını piyada olaraq azad etmişlər. İ. Əliyevin sərkərdə ağlını rəhbər tutan ordu komandirləri yumruq şəklində əsgərləri birləşdirib azadlıq həvəsi ilə işğala son qoymuşlar. Frankın təriflərindən əsəb keçirən Hofman donquldandı ki, bildiyim qədər hələ də ermənilərin hərbi birləşmələri ərazinin ermənilər yaşayan hissələrində atəşlər törətməklə bu qələbə ilə barışmaq istəmirlər. Ermənilər hələlik müharibənin son olmadığını deyib, silahlı toqquşmalar yaradırlar. Eyni zamanda, bildi-

yim qədər ermənilər də, öz müqədaratlarını təyin etmək arzusundan əl çəkmək istəmirlər. Frank Hofmanın nəsil şəcərəsinə şübhələndiyindən, onun donqultusuna əhəmiyyət verməyib çıxışına davam edərək bildirdi ki, ermənilər öz müqədaratlarını Azərbaycan torpağında bir dəfə təyin ediblər. İkinci bir müqədaratla Azərbaycan torpağında yeni cırtdan erməni dövləti yaratmaq onlara müəssər olacaq. Çünki, Azərbaycan hökuməti, şəxsən İ. Əliyev ermənilərin millət olaraq yaşamına etiraz etmir. Qarabağdakı erməni hərbi birləşmələrin ləğv olunmasını istəyir. Qarabağ ermənilərinin, sadə xalqın bu silahlı birləşmələrin girovundan qurtulmasına çalışır. İ. Əliyev neçə kərəm çıxışlarında bildirib ki, sizin yaşadığınız torpaqlar Azərbaycan ölkəsinin ərazisidirsə, siz ermənilər Azərbaycan Konstitusiyasının qanunlarına uyğun bütün millətlər kimi eyni hüquq və ruhda yaşamalısınız. Sizin istəyiniz dövlət statusu qazanmaqsa, bu mümkün olmayacaq. Dövlət içərisində ikinci bir dövlət ola bilməz! Ölkə rəhbəri İ. Əliyev zənnimcə çox düzgün buyurur və ümidvaram ki, ermənilərin siyasi oyununa yol verilməyəcək. Məşvərətə son qoymaq üçün ayağa qalxan Krax Frankı Azərbaycan-fobiyaı olduğuna görə tənqid etsə də, Frankdan əla bir cavab aldı. Dostum Krax tənqiddə mən dözümlü insanam. Nə olar ki, ermənilərin bu qədər havadarları olduğu halda, mən azadlıq eşqi ilə yaşayan bir millətin haqq tərəfini tutmayım. Krax əli ilə Franka oturmaq işarəsi vermək istəyirdi ki, gözəl katibənin Kraxdan aldığı icazəyə rəğmən general Mateus otağa daxil olub, tənqənəfəs ərz etdi ki, Kro-

ton ölkəsinin orduları hucuma keçərək Qrin rayonunun bir hissəsini azad ediblər. Ordumuzda xeyli canlı və texniki qüvvələrimiz itgilərə məruz qalıbdır. Krax hərbi nazir Hofmanın qalmasını və digər nazirlərin otağı azad etməsini tələb edib, general Mateusu hesabatla dəvət etdi. Kraxın ilk sorğusu belə oldu. Siz mənə deyən görəyim Kroton ölkəsinin Qrin şəhərini tam azad etməsi haqqında məlumatları doğrudurmu? General Mateus Hofmana göz zilləyib təşvişini məxvi hərbi parolla bildirsə də, Hofman hesabat verməyi məqbul saydı. General ərz etdi ki, əslində Qrin şəhəri tam olaraq düşmən tərəfindən zəbt edilməyib. Bu şaiyədir. Kroton ölkəsinin təbliğat maşınının uydurmasıdır. Qrin rayonunu, yəni şəhərin özünü Xiran çayı ikiyə bölür. Bir tərəfini Kroton ölkəsinin orduları azad edə biliblər. Məlum olub ki, bizim hərbi texnikalarımız Kroton ölkəsinin Mərkəzi güc ölkələrindən aldığı müasir texnikalardan xeyli zəifdir. Döyüşçülərimiz demək olar ki, ruhsuz döyüşürlər. Ölməmək üçün hərbi texnikalarımızı düşməyə hədiyyə edib əsir düşmüşlər içərisində bizə qarşı vuruşanlar, yaxud xaricə qaçanlar az deyildir. Krax əsəblərindən dodağını elə gəmidirdi ki, dodaqdan axan qan damçıları onun libasını korladığından izin alıb libasını dəyişmək üçün yan otağa keçmiş oldu. Kraxın olmaması vaxtından istifadə edən general Mateusa boylanın Hofman hərbi uğursuzluqları tam söyləməkdə onu ittiham edib, döyüşün bizim nəzarətimizdə olduğunu bildirməyi tələb etdi. Hofman əmr etdi ki, hərbi texnikanın yararsız olmasından az dəm vursun. Mateusun qulağına pıçıltı etdi ki, yararlı texnika-

nın qiyməti daha çoxdur. Bəs pulları necə qazanmaq lazım idi ki? Qızına restoranda etdiyin göz oxşayan toyun pullarını yadına sal və hesabat verməyin yolunu bil! Yeni libasda məşvərət otağına daxil olan Krax buyurdu ki, demək piyadalar əsir düşməyi vuruşmaqdan üstün tuturlar. Əsir düşənləri tutduğunuz halda, bəhanələr gətirmələrinə baxmadan yerindəcə güllələyin. Yaxşı, Hofman hərbi texnikalarımız niyə yararsız olmalıdır ki? Mən sizə dəfələrlə demişəm ki, müasir hərbi texnikalar əldə edin. İndi cavab ver görüm bu nə məsələdir? Hofmanın dili topuqlamağa başladı. Bir təhər ərz etdi ki, aldıkları hərbi texnikalar cüzi olaraq döyüşə buraxılmışdır. Təxmin etdik ki, təmir etdiyimiz köhnə texnikaları istifadə etməklə düşməni yerinə oturmaq bilərik. Görünür Kroton ölkəsinin ordusuna yardımlar edən Mərkəzi güc dövlətləri daha müasir olan hərbi texnikalarını döyüşə rəva bilməmişlər. Bizim təxminimizə görə Mərkəzi güc dövlətləri birdən-birə köhnə texnikalar əvəzinə müasirlərini Kroton ölkəsinə verərək, döyüşə göndərilməsinə səbəb olmuşlar. Hofmanın uydurmalarını ələcsiz olaraq müdafiə edən general Mateus əlavə etdi ki, məşvərəti tərk edən kimi yeni hərbi texnikaları döyüşə cəlb edəcəm. Krax Hofmana əmr etdi ki, nə edirsiniz edin, məğlubiyyəti qəbul etməyin! Biz nəhəng Tsaxardiya ölkəsini genişləndirməli və Mərkəzi güc dövlətlərinə məğlube dilməz ölkə olduğumuzu göstərməliyik. Biz qısa zamanda qələbə çalacağımızı hesablamışdıq, altı ay keçib vur-tut iki rayon zəbt etmişik, o rayonun birini isə yarımçıq olsa da itirmişik. Bizim kimi, bir nəhəg ölkəyə bu döyüş yaraşan

deyil! Başa düşmürəm necə olur ki, qırx dörd günə Azərbaycan ordusu bir o qədər rayonları azad edib qələbə əldə edə bilir,ancaq biz altı ayda nə qazandığımızı məndən yaxşı bilirsiniz. Özünə bəraət qazandırmaq istəyən Hofman qeyd etdi ki, bir o qədər rayon Frankın uydurmasıdır. Orada olan erməni hərbi birləşmələri Qarabağda, Ermənistan dövləti isə Azərbaycanla sərhəddə atəşlər yaradıb qələbəni pozmaq istəyirlər. Yaxşı, -deyə Krax əlini qaldırdı. Hərbi nazir kimi özünü təmizə çıxarmaq üçün uydurmalar söyləmə! Cənubi Qafqazın Azərbaycan-Ermənistan ölkələri arasında nə olacaq o ölkələrin özləri müəyyən edirlər. Sən hərbi nazir kimi, Kroton ölkəsinə qarşı hərbi qələbədən mənə hesabat verməyi unutma! İndi xahiş edirəm general Mateusla birlikdə ön cəbhəyə gedib Qrin şəhərinin bir hissəsini azad etməklə bərabər digər hərbi hücumların qələbə müjdəsini mənə xəbər ver! Kraxın otağını tərk edən Hofman və general Mateus dilxor olaraq səhər sübhədən ön cəbhəyə yollanmağı qərarlaşdırdılar. Hərbçi kolleqalar ayrılarkən Hofman Mareusu ölkə rəhbəri yanında pis vəziyyətə salmadığına görə təşəkkürünü bildirdi. General Mateus isə öz növbəsində hərbi sursatlar almaq üçün ayrılmış pullardan qızına təmtəraqlı toy etdiyinə və hətta kürəkəni üçün hədiyyə olaraq bahalı avtomobil alınmasında göstərdiyi köməyə görə minnətdarlığını bildirməyi də unutmadı. Sübhədən ön cəbhəyə yola düşən Hofman və general Mateus ordu generalları ilə görüşüb döyüşə hazırlıq məsələsini bir daha xəritə üzərində nəzərdən keçirdilər. Qərara alındı ki, Qrin şəhərini Kroton or-

dusundan azad etmək üçün, şəhəri iki bölən Xiran çayının sağ cinahından birinci ordu birləşmələri, sol cinahından isə, ikinci ordu birləşmələri hucum keçməlidir. Əvvəlcə hucuma köməklik yaradacaq artilleriya düşmən birləşmələrinin dislokasiya məkanını atəşə tutmalı, sonrası tank birləşmələri hərəkətə keçərək düşmənin döyüş qabiliyyətinə zərbələr etməli və piyadalar hucuma keçməlidirlər. Hofmanın qərarına əsasən birinci ordu birləşmələrinin hucumuna özü nəzarət edəcək, ikinci ordu birləşmələrinə isə general Mateus rəhbərlik etməlidir. Hucum gecə yarısına salınmışdı. Gözündən yuxu tökülən Hofman üz-gözünü soyuq su ilə islatsa da, hucumu gözləmək intizarı onu tərlədən bütünü əndamını ilıq nəmə çevirmişdi. Bir azdan artilleriya atəşlərinin səsləri Hofmanada ruhi dinclik yaratdı. Tankların nəriltisi və ardınca piyadaların hərəkətə keçməsi Hofmanda bir nikbinlik yaratmışdı. Şəhərin gözü açılmamış birinci ordu birləşmələri Xiran çayını ələ keçirərək şəhərə doğru irəliləməyə başladılar. Hofmanla rabitə yaradan general Mateus hesabat verərək ərz etdi ki, onlar şəhəri ələ keçirmək üçün ağır döyüşlər aparırlar. Onu da qeyd etdi ki, tələfat həm texnika, həm də canlı qüvvə sərifindən xeyli çoxdur. Düşmən ordusu yaralı halda belə cəsərlə vuruşurlar. Hətta, əsir düşməmək üçün özlərinin axırını gülləsini başlarına sıxanlar da az deyildir. Bizdəki son məlumata görə ordumuzun qırxa yaxın hucumdan boyun qaçıranları yerindəcə fərari olaraq güllələnmiş, könüllü olaraq düşməyə əsir düşənlərin sayı isə yüzə yaxındır. Bütün bunlara baxmayaraq rəhbərliyimin sərt qanun-

larına rəğmən biz döyüşürük və Qrin şəhərini azad etmədəyik. General Mateusun hesabatını yüksək qiymətləndirən Hofman gələcək qələbə üçün ona uğurlar dilədi. Günün birinci yarısına yaxın ordu birləşmələri həm sağ cinahdan, həm də sol cinahdan irəliləməklə Qrin şəhərini azad etmiş oldular. Qrin şəhərinin azad edilməsini atəşfəşanlıqla qeyd edən ordu birləşmələrinin ahval ruhiyyəsini yerindəcə öyrənmək istəyən Hofman qərara aldı ki, döyüşçülərlə təmasda olsun. Zirehli piyada maşınla səngərlərə baş vuran Hofman raket zərbəsindən yaranmış çökəklikdə maşının tullanması nəticəsində başından yüngül zədə alıb, piyada olaraq səngərlərə baş vurmağı üstün tutdu. Səngərlərin birində iki döyüşçünün söhbəti onda maraq yaratdı. Döyüşçüdən biri digərinə şikayətlənirmiş kimi bildirirdi ki, o bu üç ayda özgə torpağı uğrunda vuruşmaqdan bezib. Ailəmin yaşadığı kəndimiz bərbad haldadır. Məktəb binası olmadığından qızım qışın şaxtasında beş kilometr yol qət edərək digər kəndə məktəbə gedir. Yoldaşım işsizdir. Yaxşı ki, ordan-burdab yun yığıb iplik edərək isti corablar toxumaqla dolanışıq əldə edir. Mən də burda nə üçün vuruşduğumu bilmirəm. Bir belə silahlara pullar xərclənənə qədər xarabaya qalmış kəndləri diçəltmək daha yaxşı olardı. Görürsənmi Kroton ölkəsinin döyüşçüləri şir kimi vuruşurlar. Niyə səncə? Çünki onlar öz döğmə torpaqları, vətənləri, yaşadığıqları koma üçün vuruşurlar. Bizim ölkə isə nəhəng ölkə olduğu halda, özgə torpaqlarını işğal etmək naminə bizləri ölümə göndərirlər. Səngər dostunun haqlı söhbətini razılıqla təsdiq edən di-

gər döyüşçü dostunun söhbətinə qüvvət vermək üçün əlavə etdi ki, azadlıq uğrunda vuruşanlar yüksək ruh yüksəkliyinə malik olduqlarından ölümdən qorxmurlar. Onlar bilirlər ki, torpağ uğrunda ölümə getsələr də, vətənləri onları unutmur, arxada qalanlarına köməklik edirlər. Bəlkə eşitmisən? Cənubi Qafqazda Azərbaycan torpaqları Ermənistan tərəfindən illərlə zəbt edilmiş və xarabalığa çevrilmişdi. Bütün bunlara dözməyən hərbi xidmətdə olan azərbaycanlı döyüşçü silahlanaraq erməni səngərinə hücum edib xeyli düşmən məhv etmişdi. Hə, düz buyurursan adı indiyə kimi yadımdadır. Mübariz adlı döyüşçü olub. Hətta, el arasında onu Azərbaycanın Rembosu kimi qiymətləndib, əfsanəvi döyüşçü olaraq yad edirlər. İkinci Qarabağ döyüşlərində Mübariz kimi Remboların sayı-hesabı olmamışdır. Hələ bilmək olmaz. Kroton ölkəsinin azadlıq ordusunda Mübariz kimi döyüşçülər yetişib, bizim işğalçı müharibəmizə son qoyacaqlar. Bilirsən niyə? Ona görə ki, haq-ədalət uğrunda döyüşənlərin ruh yüksəkliyi, işğalçı döyüşçülərdən qat-qat üstün olur. Döyüşçülərin dərdləşməsinə dinləyən Hofman digər səngərlərə baş vurmaqdan vaz keçdi. O, qəti bilirdi ki, döyüşçülərin əksəriyyəti bu ruhda və düşüncədədirlər. Yol boyu həlak olmuş döyüşçülərin cənazələri üzərindən keçən Hofmanda ədalətsiz işğalçı müharibə ideyası ilk rüşeyimlərini göstərməkdə idi.

Qrin şəhərinin azad olunmasını eşidən Krax qələbə sevincini bölüşmək üçün səbirsizliklə Hofmanı gözləyirdi. Otaqda ədalətli olaraq var-gəl edən Krax özünü tezliklə fəteh

kimi təsdiq etmək arzusunda idi. Hərdən bir kürsüsünə əyləşib fikirlərə qərq olurdu. Fikirlər isə yenisuallar yaradırdı. Niyə Kroton ölkəsini tezliklə işğal edə bilmirik?! Belə baxanda, maliyyə bizdə, canlı qüvvə çoxluğu, müasir silahlar həmçinin. Qoy Mərkəzi güc ölkələri Kroton ölkəsinə istədiyi kimi silahlar versin. Mən mütləq qələbə əldə edib, Mərkəzi güc ölkələrini məcbur edəcəm ki, hegemon dövlət olaraq bizimlə hesablaşsınlar. Sevimli katibəsini otağına dəvət edən Krax qələbə münasibəti ilə bütün nazirlikləri məşvərətə çağırmağı ondan xahiş etdi. Bir neçə saatdan sonra bütün nazirliklər məşvərətə toplandılar. Qrin şəhərinin düşməndən azad edilməsi münasibəti ilə, hərbi nazir Hofmanı təbrik edən Krax, nazirlərlə debata keçdi. İlk söz Hofmana verildi. O, çıxışında Kraxı nəhəng ölkə yaratmaq münasibəti ilə təbrik edib, onun orduya verdiyi köməyi əvəzedilməz olaraq qiymətləndirdi. Məhz rəhbərimiz Kraxın sayəsində əldə etdiyimiz müasir silahlar vasitəsi ilə Qrin şəhərini azad edə bildik, -deyə sevincini əda ilə qeyd etdi. Şir kimi vuruşan döyüşçülərimiz Kraxın nəhəng ölkə qurmaq arzusunu tezliklə gerçəkləşdirmək arzusundadırlar. Vüqarlı olaraq başını dik tutan Krax, Hofmanın çıxışına qüvvət olaraq ərz etdi ki, onun yaratdığı ölkə idarəetmə sistemi olan şahın mat olmadığı icadı öz nəticəsini göstərməkdədir. Vəzirə, fillərə, atlara, toplara verilmiş əlahiddə üstünlük qaydasında olduğu kimi, piyadalarımız da bizim nəhəng ölkə yaratmaq işimizə canla-başla xidmət edir və sadıqlıqlərini izhar edirlər. Daha sonra Hofmanın hesabatını razılıqla dinləyən Krax

növbəti çıxış üçün kəşfiyyat və əks kəşfiyyat rəhbəri Qrubberə söz verdi. Qrubber də qələbəyə görə Hofmanı təbrik edib, izahat verdi ki, ölkə daxilində xırda məişət mübahisəli çaxnaşmaları nəzərə almasaq ümumilikdə vəziyyət sabitdir, bu sözümlü daxili işlər naziri Helmut da təsdiq edə bilər. Helmut başının işarəsi ilə Qrubberin çıxışına təsdiqlik verdi. Sözümlü davam edən Qrubber bildirdi ki, Kroton ölkəsində fəaliyyət göstərən kəşfiyyatçılarımız Mərkəzi güc dövlətlərinin Kroton ölkəsinə verdiyi hərbi texnikaların texniki üstünlükləri tərəfimizdən müəyyən edilərək ordumuza məxfi məlumatlar ötürülmüşdür. Ordumuz da öz növbəsində bu silahların üstünlüklərini qarşılayaraq qabaqlayıcı müasir silahların alınmasına rəvac vermişlər. Hörmətli hərbi nazirimiz Hofman bu barədə məlumatlıdır. Hofman da, öz növbəsində təsdiqini vermiş oldu. Növbəti çıxış üçün söz xarici işlər rəhbəri qocaman Franka verildi. Frank bildirdi ki, bizim nəhəng ölkəmizə qarşı çıxaraq təxribatlara rəvac vermək istəyən Mərkəzi güc hökumətlərinə bizim tərəfimizdən vaxtında-cə nota verilmiş və bizim ölkəmizə qarşı olan təxribatçı bəyanatlara etimadsızlığımızı bildirmişik. Qrubber öz çıxışında Helmutun təsdiqnaməsinə əsasən ölkədə sabitliyin hökm sürdüyünü bildirsə də, qeyd etdi ki, bəzi kənd və şəhərlərimizdə məişət mübahisəli çaxnaşmalar olmuşdur. Mən bu məsələyə açıqlıq gətirmək istəyirəm. Belə ki, ərlləri, ataları döyüşə getmiş sakinlər yaşayışlarının bərbad olduğunu dilə gətirərək narazılığa yol vermişlər. Nə?-deyə Krax dik ayağa qalxdı. Necə yəni, bu insanlar görmürlər

ki, biz müharibə vəziyyətindəyik?! Siz Helmut, nəyə görə belələrini həbs etmirsiniz? Kraxın əsəbi sualı qarşısında məsuliyyətdən qaçmaq istəyən Helmut ərz etdi ki, zindanlarda boş yer belə yoxdur. Bir çarpayı yerində iki nəfər məhbus yatırırdıq. Krax qəzəbləndi. Nəyə görə, bir çarpayıda iki nəfər yatızdırırsınız?! Birini güllələyin! Digərlərinə dərs olsun. Ondan sonra narazılıq kəsiləcək. Başa düşdüm, əzizim Krax bir daha ərz edim ki, narazıları güllələmək çətin deyil. Onları dəfn etmək üçün tabut tapılmaz. Ölkəmizə taxta-şalbanı Kroton ölkəsi verirdi. İndiki, halda biz onlarla müharibə vəziyyətindəyik. Taxta-şalbani-miz kifayət qədər olsaydı, kənd-şəhərlərin məişətinə əlac olardı, güllələməyə də ehtiyac olmazdı. Kraxın əsəblərinə taxta-şalban ehtiyacı elə təsir etdi ki, əlacsız olaraq yumşaq tonda bildirdi. Narazı olanları başa salın ki, müharibədə tez qələbə əldə edib, onların məişət ehtiyaclarına əncam çəkəcəyik. Ölkədə yaranmış acınacaqlı vəziyyətin Kraxın yumşalmasına olan təsirindən istifadə edən Frank xarici ölkələrlə yaranmış münasibətlərdən danışmaqdan vaz keçmiş oldu. O, bir növü Kraxın müharibədən sonra xalqa əncam çəkəcəyinə qüvvət vermək üçün, müharibədən sonra Azərbaycanın quruculuq işlərindən bəhs etmək qərarındaydı. Azərbaycanın qurub-yaratmaq ab havasından danışmaqla Frank, Kraxı istilaçı müharibədən uzaqlaşdırmaq məqsədi güdüdü. Frank çox böyük həvəslə bildirdi ki, Azərbaycanın ərazisinin bir hissəsində erməni silahlı birləşmələri toqquşmalar yaratsalar da, ölkədə qırx dörd günlük vətən müharibəsi başa çatan kimi qu-

ruculuq işləri vüsət alıb. Azad olunmuş ərazilər minalardan təmizlənir və köçkün düşmüş insanların məişət və yaşayış şəraiti günü-gündən yaxşılaşır. Köçkünlük həyatını sürmüşlər bir-birindən gözəl binalarla təmin edilir. Bir ilin içində aeroport istifadəyə verilib. Ölkənin prezidenti xariqələr yaradır. Erməni hucumlarını dəf etməklə bərabər, yüksəklikləri ələ keçirib düşmən hiylələrinə nəzarət edirlər. Hofman özünü saxlaya bilməyib Franka izhar etdi ki, o tərəflədiyini ölkənin nefti-qazı var. Frank əli ilə Hofmanı oturmağa dəvət edərək, sözünə davam edib bildirdi ki, tək neft-qaz hər şeyi həll etmir. Allahın onlara bəxş etdiyi neft-qazdan gələn gəlirlə yeni qeyri-neft sahələri yaradılır. İnsanların ildən ilə sosial problemləri, inflasiyaya uyğun olaraq həll edilir. Nəhəng Tsaxardiya ölkəsi olaraq məgər bizim sənaye sahələrimiz yoxdur? Əlbəttə var. Fikirləşmək lazımdır ki, sənaye sahələrindən gələn gəliri insanlarımızın problemlərinin həllinə necə yönəldək?! Mən Azərbaycan ölkəsindən, onun rəhbərindən bir nümunə kimi danışiram. Biz nəhəng ölkə olsaq da, iqtisadiyyatı inkişaf etdirməyin yollarını belə bir nümunəvi ölkədən öyrənməliyik. Kraxın əsəbindən dişləri kilidlənmiş və əng sümükləri sifətində sərtlik yaratmışdı. Ancaq nə edəydi ki, bir vaxtlar məşhur məmur kimi tanınan Frank onun vəzifələlərə qalxmasında az rol oynamamışdı. Frankın çıxışını dinləyib, ona oturmaq işarəsi verən Krax qeyd etdi ki, biz ölkəmizi bildiyiniz kimi şahın mat olmadığı idarə sistemi ilə idarə edirik və edəcəyik! Bu sistem hələ mənfi çatlarını göstərməyib. İndi sizlərdən xahişim budur ki, bütün im-

kanlarınızla daha da genişlənəcək ölkəmizin qələbəsinə yardımçı olasınız. Biz çalışıb Mərkəzi güc dövlətlərinə sübut etməliyik ki, qələbə bizim olacaqdır.

Aradan xeyli aylar keçib ili tamamlasa da Tsaxardiya ölkəsinin Kroton ölkəsinə qarşı apardığı işğalçı müharibədə az-çox qələbələr əldə edilsə də, bu qələbələr Kroton ölkəsinin əks hucumları sayəsində əhəmiyyətini itirirdi. Orduda və xalq arasında mənasız müharibəyə qarşı narazılıqlar özünü göstərməyə başlamışdı. Krax xarici işlər naziri Frankın ermənilər üzərində Azərbaycanlıların möhtəşəm qələbəsini ağız dolusu deməsini xatırladı. Bu Azərbaycan o ölkə idi ki, pərəstiş etdiyi birinci Pyotr onun torpaqlarında alət dövlət olan Ermənistanın yaranmasının səbəbkarı olmuşdu. Sonralar bu ermənilər yeni torpaq və ikinci dövlət xülyası ilə, Frankın söylədiyi kimi Azərbaycanlıların əlavə iyirmi faiz torpaqlarını zəbt edib otuz il girovda saxlamaqla xarabalıqlar yaratmışdılar. Üstəlik bir milyon insan qaçqın olaraq dədə-baba torpaqlarınınin həsrəti ilə çadır-vaqonlarda, yataqxana-bağçalarda yaşamış və nə vaxtsa el-obalarına qayıdacaqlarına ümidli olmuşlar. Otuz ildən sonra Azərbaycan xalqı, ordusu və rəhbəri İ. Əliyev əsil şah kimi erməni ordusunu və onun havadarlarını torpaqları azad etməklə mat qoymuşdu. Yaxşı, dostum Frank deməli İ. Əliyev iqtisadiyyatı inkişaf etdirib, ordunu gücləndirib, döyüşməyə qadir olan və vətən sevgisi ilə yanan yeni vətənpərvər nəsil yetişdirib, qələbəyə inam yaradıb və qələbə çalıb. Başa düşə bilmirəm bu qırx dörd günlük müharibədə hansı möcüzə imkan verib ki, otuz

illik işğala son qoyula bilsin. Deyəsən mən nəyi isə dərk edə bilmirəm. Bir zənglə katibəsini otağına dəvət edib, Frankı qəbuluna çağırmağı xahiş etdi. Krax möcüzəli Azərbaycan qələbələrinin sirrini öyrənmək üçün, Frankla təkbətək görüşü məqbul saydı. Dəqiqələr keçməmiş Frank otağa daxil oldu. Uzun fasilədən sonra Krax ərz etdi ki, Kroton ölkəsi ilə apardığımız müharibə belə baxıram ki, istədiyim nəticəni vermir və məndə uzun çəkəsi müharibə fikirini yaradır. Sizi çağırmaqda məqsədim Azərbaycan ölkəsinin qırx günlük müharibədə qələbəsinin sirrini öyrənməkdir. Frankın dodaqları təbəssümlənib, sifətində bir işıqlıq yaratdı. Frank ərz etdi ki, o əvvəlki görüşlərində ordu, ölkənin inkişafı barədə məlumat verib və bir daha təkrarçılığa yol vermək istəmir. Azərbaycan prezidentinin uzaqgörənliyi, bütün dövlətlərlə birbaşa iqtisadi və siyasi münasibətləri və ən çox Türkiyə prezidenti R. T. Ərdöğanla sıx qardaşlıq münasibətləri işğalçı Ermənistan üzərindəki qələbədə həlledici rol oynamışdır. Bir vaxtlar böyük Sovet liderlərindən sayılan, sonradan müstəqil Azərbaycanın rəhbəri olmuş H. Əliyevin əsasını qoyduğu “Bir millət, iki dövlət” ideyası İ. Əliyev və R. T. Ərdöğan tərəfindən inkişaf etdirilərək Turan Dövlətlər birliyinin də yaranmasının əsasını qoymuşdur. Türkiyə R. T. Ərdöğan tərəfindən inkişaf etdirilməklə dünyada söz sahibinə çevrilmişdir. Məhz Türkiyənin köməyi və Azərbaycanın haqq işinə rəğbət bəsləyən ölkələrin hərbi köməyi ilə qələbəyə nail olunmuşdur. Əlbəttə, bu qələbə uzaqgörən siyasətçi İ. Əliyevi nəinki ölkəsində, hətta deyərdim dün-

yada müzəffər sərkərdə kimi tanıtmışdır. Bütün bunlarla bərabər əvəllər dediyim kimi azadlıq müharibəsi aparan ölkənin rəhbəri xalqa söykənməsə, döyüşən ordu rəhbərə inanmasa qələbədən danışmaq yersiz olar. Frank danışdıqca Krax pörtmüş halda tər tökürdü. Krax özlüyündə xəyallanmışdı. Deyəsən onun icad etdiyi şahın mat olmadığı ölkəni idarə sistemi ona qələbə gətirməyəcək. Rəhbər vəzifədə oturan fillər, atlar, elə lap yüksək səlahiyyətli toplar vaxtilə ölkənin var-dövlətini içi mən qarışıq cibiş-danlarına tökənlər deyildimi?! Mən nə bilim inandığım hərbi rəhbər Hofman müasir silahlar alır, yoxsa köhnələrin təmir edib hərbi-texniki bazanı bərbad hala salır. Ölkədə də ki, vəziyyət müharibədən sonra daha da pisləşməyə başlayıb. Orduda döyüşçülər ya əsir düşməyi, ya da fərarilik etməklə başqa ölkələrə sığınmağa üstünlük verirlər. Ancaq, verilən məlumata görə fərariliyin baş aldığı erməni ordusuna rəğmən, Azərbaycan ordusunda bir nəfər olsun belə fərari olmamışdır. Havadarları ermənilərə xeyli hərbi texnika da vermişdilər. Fərarilər silahları atıb qaçırmışlar. Biçarələr onlara lazım olmayan torpaq uğyunda ölmək istəmədiklərindən fərarilik etməyə üstünlük vermişlər. Görünür bizim orduda da fərarilik edənlər, yaxud əsir düşənlər ermənilər kimi düşünürlərmiş. Bir də ki, Frank haqlı danışır. Biz işğalçı müharibə aparırıq. Yeni torpaqlar nəminə. Bu böyüklükdə ölkəyik. Adama deyərlər, fəlakətlər, xarabalıqlar, ölümlər gətirən yeni torpaqlar uğrunda müharibə nəyə gərəkdir? Birdən Kraxın ağlında onun fatehlik eşqinə yad olan bir fikir peydalaşdı. Bəlkə müharibəyə son

qoyum?! Azərbaycan rəhbəri kimi, quruculuğa başlayım! Qəflətən onun fatehlik məqsədinə yad olan fikirdən beynində bir sərtlik peyda oldu. Bu sərtliyin sifətdə yaratdığı ciddilik bir gözlərini az qala hədəqəsindən çıxaracaqdı. Mən nə düşünürəm! Kraxın ürəyindən bir yox keçdi və özündən asılı olmayaraq dilinə gəldi, -yox! Mən buna qol qoya bilmərəm! Mən həyatda fəndgir olduğum müddətdən başlayaraq, hamının mənə baş əyməsini arzulamışam. Hamını təsir dairəmdə fırlatmışam. Dünya ağası iddiasındayam. İddiam əclaflıq olsa belə, vüqarımı əldən vermərəm. Mən, Mərkəzi güc dövlətlərinə ölkəmin nəhəngliyini və nəhəngliyimi göstərməliyəm. Beynindəki xülyalarla çarpışan Kraxın xəyalları sonluq edəndə, Krax xəyallarından yorulan qoca Frankın xorultusu əks səda verirdi. Xorultu olmasaydı, hələ Krax xəyalında özünü qalib fatehçi saymalı olacaqdı. Qoca və ağıllı Frankın xorultu ilə bərabər, genişlənən burun pərələrindən qopan fısıltısı Kraxda təbəssüm yaratdı. Otağı tərk edib, sevimli katibəsinə Frankı yuxudan oyatmamağı xahiş etdi. Xorultudan yaranmış Krax təbəssümü katibənin də arıq və qırmızılanmış sifətində gülüş nəticəsində köklük yaradıb, almayanaq etdi. Bunu hiss edən Krax, katibəsinin hallanan almayanaq sifətinə sığal verib, otağı tərk etdi.

İkinci ilin ortaları olsa da tezliklə bitməsi nəzərdə tutulan müharibə ac bağarsaq kimi uzanmaqda idi. Kraxın apardığı ədalətsiz işğalçı müharibə qələbədən çox uzaq olduğu kimi, bitmək şansında da deyildi. Hər iki ölkənin ordusunda xeyli tələfatlar hökm sürməkdə davam edirdi.

Müharibə gedən ərazilər xarabalığa çevrilmişdi. Hər yerdə məhv edilmiş hərbi texnikaların yararsız halı milyonlarla maliyyənin göyə sovrulmasından xəbər verirdi. Bu milyonlarla neçə-neçə kənd və rayonları laləzar etmək olardı. Ac-yalavac yaşayan insanların güzəranını yaxşılaşdırmaq mümkün idi. Ancaq, xarabalıqlarda bayquş duruşunu se-vənlər insanlıqdan çox-çox uzaq olub əclaf iddialarla hökmranlıq etmək istəyirdilər. Bu hökmdarlar xarabalıqlar yaradan silahlar satmaqla milyonlar qazanırdılar. Silah qazancı ilə gözləri doymayanlar kiçik dövlətləri, yaxud öz xalqını ədalətlə və firavan dolandıran ölkələri qarşı-qarşıya qoyur, onları müstəmləkə halına salaraq yerüstü-yeraltı sərvətlərini talamaqla məşğul olurlar. Buda azmış kimi biçarə xalqların adicə yaşamaq hüququnu əlindən alır, dilini, adət-ənənəsini həqarətə qoyurdular. Fransa ölkəsinin Afrika ölkələrində apardığı kolonolist siyasət buna əyani misaldır. Öz kolonialist siyasətindən əl çəkməyən Fransa kimi ölkələr bu gün də, yeni-yeni kolonialist vassallar yaratmaqda davamlıdırlar. Ölkəsində və dünyada baş verən imperialist iddialı siyasətlərin gətirdiyi dözülməz ab-hava Frankı həməşə narahat edirdi. Azərbaycan ölkəsinə, onun rəhbərinə və bütövlükdə türk dünyasına olan məhəbbət onların haqq işindən yaranmışdı. Frank haqqın, ədalətin tərəfdarı idi. Frank bütün ədalətsiz işğalçı müharibələrin və bu müharibələri yaradan ölkə rəhbərlərinin əleyhinə çıxış edirdi. Xatırlayırdı ki, yüksək vəzifələr fəth etmək istəyən Kraxa həməşə yardımçı olmuşdu. Bu gün isə, ölkə rəhbəri olan Kraxın işğalçı siyasətini həzm etməyib, onun

haqq siyasətinə gəlməsinə yardımçı olmaq istəyirdi. O, Kraxı yaxşı tanıyırdı. Əgər səriştəsizlik edib, onun məğrurluğuna toxunan hərəkət etsəydi, yəqin ki, təsadüf qəza nəticəsində və yaxud digər düşünülməmiş oyunla dünyasına son qoymuş olacaqdı. Odur ki, Frank Kraxla münasibətdə qaynar çayı üfürə-üfürə içmiş kimi hərəkət edirdi.

Tsaxardiya ölkəsinin işğalçılıq müharibəsi davam etdiyi bir zamanda, dünyada yeni –yeni müharibələr ocağının üfüqləri görsənməyə başlamışdı. Yaranmış beynəlxalq gərginlikləri dərinlənən anlamaq üçün Frankla mübadilə aparmaq istəyən Krax yenidən təkbətək görüşməklə onun beynəlxalq gərginliyə səbəb yaradan hadisələrə olan fikirlərini dinləmək xəyalında idi. İlk olaraq Rus-Ukrayna gərginliyinin səbəblərini öyrənməkdə Krax məqsədlidi. Frank bu gərginliyin tarixi köklərini yaxşı bildiyindən Kraxa hesabatında şanslı olmuşdu. Tarixən Türkiyənin ərazisi olmuş və müsəlman tatarlarının vətəni olan başibəlalı Krımın talehi bəd gətirmişdir, -əzizim Krax. Rus-Türk müharibələri nəticəsində çar Rusiyası tərəfindən Krım işğal edilib ölkəsinə birləşdirilmiş, sovet dönməsində Ukraynanın tərkibinə daxil edilmişdir.O vaxt SSRİ rəhbəri N.Xruşov iqtisadi inkişaf və iqlim cəhətdən cənub vilayəti sayılan Krımı cənub respublikası sayılan Ukrayna ilə birgə inkişafda ümumvətən üçün faydalı olacağını bildiyindən Krımın rusiya tərkibindən çıxarılıb,Ukrayna tərkibində olmasına qərar vermişdi. Xruşov bu qərarı Rusiya və Ukrayna rəhbərlərinin,o cümlədən ölkəni idarə edən Siyasi Büronun razılığı ilə vermişdi.Yəni ölkə SSRİ olaraq bir oldu-

ğundan Krımın Ukraynaya birləşdirilməsi ziddiyyət yaratmamışdı. Alman faşizmi tərəfindən dağıdılmış Krım Ümumiyyətlə köməklə, əsasən Ukraynanın imkanları hesabına dirçəlməmiş və kurort əhəmiyyətli müasir bir şəhərə çevrilmişdi. SSRİ-nin çökməsindən və müstəqil respublikaların yaranmasından sonra Krım Rus-Ukrayna münasibətlərinin ziddiyyətli düyün nöqtəsinə çevrilmişdir. Krımı öz ərazisi hesab edən Rusiya 2014-cü ildə ərazini ilhaq edib referendum yolu ilə Ukraynadan qopararaq Rusiyaya birləşdirdi. Bundan ruhlanan və əhalisinin əksəri rus olan Donetsk və Luqansk kimi vilayətlər də özlərini müstəqil respublika elan edib, Ukraynadan çıxmaqla Rusiyaya birləşməyi üstün tutdular. Rusiya, Ukrayna vilayətlərinin müstəqillik çağırışına müsbət yanaşib həmin respublikaları müstəqil ölkələr olaraq tanıdı. Ukrayna Rusiyanın bu siyasəti ilə barışmayaraq həmin respublikaların Rusiya ilə birləşməsinə imkan verməməyə çalışdı. Ukrayna ilə müstəqilliyini elan etmiş respublikalar arasında hərbi toqquşmalar intensiv xarakter almağa başladı. Əvvəlcədən dediyim kimi əhalisinin əksəriyyətinin ruslar olması Rusiyaya imkan verdi ki, həmin vilayətləri hərbi cəhətdən gücləndirsin. Krax dostu Frankın sözünü kəsib sormalı oldu ki, nədən Rusiya həmin vilayətlərin müstəqilliyini tanımalı oldu ki, buda Rus-Ukrayna gərginliyinə səbəb yaratdı. Əzizim Krax. Məlum etmək istəyirəm ki, Rusiya SSRİ-nin varisi olaraq NATO ölkələrinin onun sərhədləri yaxınlığında təşəkkül tapmasına heç vaxt razı olmayıb. Ukraynanın müstəqil respublika olmuş vilayətlərlə gərginliyinə Avro-

pa və Amerika səbəb yaratmış və Ukraynanın bir növ qərbyönlü ölkə olmasına çalışmışlar. Rusiyanın tutduğu mövqe Ukraynanın onun “qırmızı xətti”ni keçməsi ilə bağlı olduğundan Ukrayna Rusiya tələblərinə əhəmiyyət verməmişdir. Nəticədə Ukrayna Rusiyadan uzaqlaşaraq tamamilə qərbyönlü siyasət yeritməyə önəm vermişdir. Rusiya nəhəng və güclü ölkə olaraq ondan üz döndərrib, güc dövlətlərinə, -Avropa və Amerikaya yönüm göstərmiş Ukraynanın bu siyasətini “qırmızı xətti” keçmək kimi qiymətləndirdi. Güc dövlətləri, zənnimcə yaranmış Rus-Ukrayna gərginliyindən istifadə etməklə yeni müharibə ocağı yaratmaq qərarında oldular. Ukraynaya hərbi kömək etməklə güclü Rusiyanı zəiflətmək məqsədləri güddülər. Əgər zənnim özünü doğrultmuş olsa Ukrayna ərazisi mütləqə döyüş poliqonuna çevrilmiş olacaq. Bir daha deyim ki, uzun müddət Ukraynanın güc dövlətlərinə olan yönümünü Rusiya özünün milli maraqlarına zidd olduğunu dəfələrlə Ukrayna rəhbərliyinin nəzərinə çatdırsa da müsbət nəticə əldə olunmayıb. Hələ ki, Rusiya və Ukrayna arasında başlanmış gərginlik davam etməkdədir. Artıq, yeddi ilə yaxındır ki, bu gərginlik səngimək bilmir. Çox təəssüflüsü budur ki, hər iki xalq eyni kökdəndirlər. Bir-biri ilə qaynayıb-qarışmış millətdirlər. Əgər bu ölkələr, dilim-ağzım qurusun müharibə etmiş olsalar, dünyanı xaos bürümüş olacaq. Özü də bu xaos güc dövlətlərinin xeyrinə işləyəcək. Kaş bu ölkələr müdrik qərar verib ölkələrini müharibəyə sürüklənməyədilər. Krax dostunun dolğun hesabatına razılıq bildirib, yeni bir sualla müraciətli oldu.

Dostum Frank az-çox xəbərdarsan ki, mən Lenini əsil ideoloji istilaçı kimi tanımışam. Lenin elə bir möhtəşəm SSRİ dövləti yaratmışdı ki, bütün dünya ölkələri bu dövlətin nəhəng və güclü olmasından çəkinirdilər. Necə oldu ki, Leninin qurduğu bu nəhəng ölkə birdən-birə çökdü? Bu sual Frankı düşüncələrə saldı. Görəsən Krax belə sual verməklə nə məqsəd güdür? Nəhəng ölkə rəhbəri olmaqla siyasətinin yanlış olacağından ehtiyatlanır, yoxsa məni imtahana çəkir?! Hər halda mən həqiqət aşiqi olaraq cavabımda dəqiq olmağıma çalışacağam. Frank ona zillənmiş Krax gözlərini sual intizarında qoymayıb dilləndi. Krax, əzizim mənə elə gəlir ki, SSRİ adlı dövlətin nəhəngliyi keçən əsrin yetmişinci illərində çat verməyə başlamışdır. Ayaqqabısını çıxardıb BMT-tribunasındakı çıxış masasına çırpmaqla N. Xruşov miflənmiş SSRİ gücünü nümayiş etdirsə də, ölkənin integrasiya olunmayan qapalı iqtisadiyyatını inkişaf etdirə bilmədi. SSRİ rəhbəri N. Xruşov özünün kukuruz siyasəti ilə, adambaşına altı kvadrat metirlik yaşayış siyasəti və s. kimi digər sadalamadığım siyasətlərlə necə güclü iqtisadiyyatı olan ölkə yarada bilirdi? SSRİ-dən kənar olan ölkələr “qapalı koloniya” olan bu ölkəni güclü və varlı bilirdilər. Hə yadıma düşmüşkən SSRİ dövründə yaşayan, sonradan müstəqil ölkə vətəndaşı olan bir Qafqazlı dostumun İrana olmuş səfərində “varlı SSRİ” söhbəti ortaya atılmışdı. Qonaqpərvər, sadə iranlılar din qardaşlarını təmtəraqla qarşılayıb ona böyük bir qonaqlıq vermişlər. Məclisdə bir yaşlı iranlı Qafqazlı qonağına Şuravi dönməndə İranda işləyənin birisi haqqında danışır.

Həmin Şuravi işçi bizlərə SSRİ dövlətinin həm güclü, həm də varlı olmasından dəm vururdu. Kosmosdan danışırdı, güclü ordudan dəm vurdu və sonra da deyirdi ki, ay iranlı qardaşlar biz sizin kimi lülekdən çiy su içmirik. Bizdə lülekdən su əvəzinə, bişmiş süd axır! O vaxtlar biz təəccüb içərisindəydik. Varlı SSRİ ölkəsinə həsəd aparırdıq. Elə indi də təəccübdə olduğumuzdan sizlərə sualımız yaranıb. Bizi bir agah elə görək o böyüklükdə varlı ölkə necə oldu ki, dağıldı? Qafqazlı dostum sual verən iranlıya təəccüblə baxanda, iranlı hesab edib ki, SSRİ-nin dağılmağından nəhaq dəm vurdu. Heç olmasa lülekdən axan südün axırını öyrənərdi. Odur ki, iranlı xitabından qalmayaraq sorub. Qardaş de görüm indi yenə də lülekdən süd axırmı? Yaşlı iranlının məzəli sualını zarafat kimi qəbul edən Qafqazlı dostum susmağa üstünlük verib. Qocanın sual dolu gözləri dostumda imiş. Dostumun yaxınlığında oturan digər iranlı incimiş kimi ona ərz edib ki, bizdə yaşlıların sualına cavab verməmək böyüyə qarşı ədəbsizlik sayılır. Qafqazlı dostum üzrxahlıq edib, bildirir ki, SSRİ dövründə lülekdən süd yox, xlor gələrdi. İranlı da sorub ki, xlor nə mənədir? Dostum da izah edib ki, Sovet dönəmində bizdə Sane-pidemstansiya deyilən bir qurum var idi ki, onlar da insanların sağlamlığı naminə çiy sudakı mikrobları öldürmək üçün suya xlor qatardılar. Suyun rəngi dəyişər və süd kimi ağappaq olardı. Yaşlı iranlı verilən cavabın məğzini dəqiqləşdirmək üçün sual edib ki, babam bəs xlor nə mənədir? Dostum da bildirib ki, xlor dərmandır və mikrobları öldürür ki, insanlar çiy su içəndə infeksiyalı xəstəliyə dü-

çar olmasınlar. Yaşlı iranlı yenə dostumdan əl çəkməyərək sorub ki, baba bəs mikrob nə mənədir? Dostum yaşlı iranlının nə mənələrindən təngə gələrək, ərz edib ki, bu nə mənələrin sayı durmadan arta bilər. Birdəfəlik bilin ki, SSRİ varlı dövlət deyildi. Xarici ölkələrə dövlətin əli ilə işləməyə gələnlər dövləti aşağılayacaq fikirlər demiş olsaydılar, zindanlarda əzabını çəkmiş olacaqdılar. Qafqazlı dostumun həqiqətdən xəbər verən danışışqları ilə razılaşan iranlı dözməyib deyir:-başına daş düşəydi ay Şuravi işçi, yediyin çörəyin qabağında bu boyda yalan danışmaq nəyə gərəymiş? Odur ki, əziz dostum Krax, SSRİ qapalı olduğundan miflənmiş ölkə kimi varlı olaraq təqdim olunurdu. Frankın həqiqəti əks etdirən məzəli söhbəti Kraxın süni təbəssümünə səbəb olsa da, rəhbəri olduğu ölkəsinin bu günkü halı ilə SSRİ mifi arasındakı yaxınlığı hiss etməyə başlamışdı. Ancaq, ölkəsi müharibə şəraitində olduğu bir vaxtda miflənmiş iqtisadi inkişafdan necə qurtulmağı bilmirdi. Frankı yola salan Krax yeni xəyalları ilə otağın gur işığında sanki korlaşmışdı. Çilçırağın işıqları divarlarda əks olunaraq kölgəlik yaratdığından Krax gur işıq axtarışında olanlar kimi gözlərini ovuşdurub, işıqların əks olunan kölgəliyi içərisində itib batdı. Tez başını dikəldib gur işıq axtarırmış kimi çilçırağa gözlərini diksə də, qamaşan gözlərinin qapanması yenidən onu göz ovxalamağa vadar etdi. Hərbi nazir Hofmanın otağa daxil olmasından xəbərsiz olan Krax çilçırağın parıldayan başda yaratdığı qlobusu görüb diksindi. Diqqətini qlobusa çəkən Krax indiyə qədər fikir vermədiyi Hofmanın dəz başındakı çilçıraq

qlobusu görüb qəhqəhəsini saxlaya bilmədi. Hofmanın icazəsiz otağa gəlişindən anladı ki, bəd xəbər qapını döymədən otaqda peyda olub. Nə xəbərlə buyurdun, Hofman?-deyə Krax dilləndi. Hofman dili topuq vura-vura bir təhər bildirdi ki, Kroton ölkəsinin ordusu güc dövlətlərinin hərbi köməyi nəticəsində yenidən Qrin şəhərini azad ediblər. Xeyli canlı və texniki itgilərimiz var. General Mateus öndə gedərək döyüşçüləri hucuma çağırırsa da, döyüşçülər geri çəkilməyi üstün tutublar. Təkbaşına düşmənlə vuruşan general Mateus yaralanmış və sanitar döyüşçü tərəfindən döyüş meydanından çıxarılaraq hərbi qospitala yerləşdirilmişdir. Krax qarşısında hərbi fərağat vəziyyətində olan Hofmanı kürsüyə dəvət edib kədərli olaraq yenidən xəyallandı. Xəyala dalan mat olmayan şah, yeni məğlubiyyətin acısını hiss etməyə başlamışdı. Xeyli susqunluqdan sonra etirafa başlayan Krax buyurdu ki, ordumuzun yenidən məğlubiyyətə uğramasının kökündə birinci o dayanır ki, müharibəyə başladığımız anlarda bizlər hərbi gücümüzü düzgün qiymətləndirə bilməmişik. Bax görürsən, döyüş meydanında döyüşçülər geri çəkilib, generalımız da yaralanıb. Niyə? Ona görə ki, döyüşçülərimiz nə məqsədlə vuruşduqlarını bilmirlər. Biz döyüşçülərimizə aşılmalıydıq ki, ölkəmizi güclü və nəhəng dövlətə çevirmək üçün vuruşuruq. Krax danışsa da, Hofman ön cəbhədə qarşılaşdığı iki döyüşçünün söhbətlərini xəyalən xatırlayırdı. Onlar özgə torpaqlar uğrunda ölümə getmək istəmirdilər. Arxa cəbhədə qalan ailələrinin dözülməz yaşam şəraiti onları məyus edirdi. Onlar yaxşı bilirdilər ki, işğalçı

müharibədə öləcəkləri təqdirdə ailələrinə dövlət köməyi olmayacaq. Ordu məğlubiyyətinin acı həqiqətini anlamış Hofman artıq başa düşürdü ki, Krax işğalçı ordunu gücləndirə bilməyəcək. Vaxtilə dövlətin maliyyəsini içərisi mən qarışıq oğurlayanlar, həmin maliyyə ilə ölkə iqtisadiyyatını qurmaq belə niyyətində deyildilər. Pullar təmtəraqlı ziyafətlərə sərf olunduğu halda, əksər insanlar yarıac-yarıtox yaşamaqda idi. Orduya diqqət yetirilmirdi. Bir də ki, biz qonşu dövlətlərlə düzgün və qarşılıqlı münasibətlər qura bilməmişik. Ədalətsiz müharibə apardığımızdan nəhəng ölkə olaraq hörmətsizliyə düçar olmuşuq. Bizi zəiflətmək istəyən Güc dövlətlərinin hiyləsinin oyununa çevrilmişik. Bu güc dövlətləri Kroton ölkəsinə hərbi kömək etməklə bərabər, bizim iqtisadi inkişafımıza əngəllik törədib ölkəmizi parçalamaq istəyirlər. Hər iki tərəfdən xeyli itgilər yaranıb. Bu müharibə hələ nə qədər davam edəcək, bilinmir. Güc dövlətləri bu müharibədən silah satmaqla qazanc əldə edirlər. Əgər Krax bu həqiqətləri anlasaydı, müharibədən üzüsulu xilas olub nəhəng ölkəmizin inkişafında qərarlı olardı. Bəli, bir vaxtlar Kraxın fatehlik arzusuna önəm verən və özündə işğalçılığa meyilli olan Hofman haqq-ədalət imanına gəlməyə başlamışdı. Xəyalında haqq dərgahına düçar olan Hofmanın vicdanı onu məhkəməlik edən anlarda Krax susmaq bilmədən danışır-
dı. Müharibədəki məğlubiyyətin acılığını canından çıxarmaq üçün bəhanəli səbəblər axtarışında idi. Elə bu dəm, gözəl katibənin otağa qəfil daxil olması Kraxın təəccübünə səbəb yaratdı. Bunu anlayən katibə əyan etdi ki, xarici iş-

lər naziri Frank təcili görüş xahiş edir. Kraxın bir işarəsi ilə otağa daxil olan Frank məyus olaraq salamlayıb, pauza vermədən bildirdi ki, Rusiya Ukraynaya qarşı “xüsusi hərbi əməliyyata” başlayıb. Hofman dik ayağa qalxıb sual dolu nəzərlərini Franka tuşlayarsaq ərz etdi ki, bu xüsusi əməliyyat olsa da, müharibə xarakteri alacaq. Bəli, təəccüblü olsa da Hofman düz buyurur, -deyə Frank Hofmanı dəstəklədi. Bu uzunmüddətli müharibə olacaqdır. Güc dövlətləri axır ki, istədiklərinə nail oldular. Bu balaca ölkə olan Gürcüstan deyil ki, qısa müddətdə qələbə əldə edəsən. Bu əhalisi və ərazisi böyük olan Ukrayna ölkəsidir. Güc dövlətləri Ukraynaya hərbi kömək etdikləri halda müharibənin uzunmüddətli olmasına şübhə yoxdur. Krax Frankın nitqinə son verərək qəti şəkildə ərz etdi ki, Böyük Vətən müharibəsində az qala bütün Avropanı ələ keçirmiş və işğal edilmiş ölkələrin hərbisindən yararlanan Hitler Almaniyasını SSRİ darmadağın etmədimi? SSRİ-nin varisi Rusiya deyilmi? İndiki halda güc dövlətləri nə qədər Ukraynaya hərbi yardım etsələr belə, Rusiya istədiyinə nail olacaq. Kraxın qətilik bildirən çıxışına düzəliş vermək istəyən Frank yenə həqiqətindən dönmədi. Əzizim Krax. SSRİ-nin Almaniya üzərində qələbəsini müxtəlif millətlərin sıx birliyi, orduya olan ümumxalq dəstəyi, bu millətlərin yeraltı-yerüstü sərvətləri təmin etmişdi. Müxtəlif millətlər Moskvanı ümumi paytaxt kimi sevib, Dnepr, Volğa uğrunda ölümə gedirdilər. Özbəklərin pambığı, Qazaxıstanın taxılı, Azərbaycanın nefti qələbə üçün işləyirdi. Hofman hərbiçi olaraq yaxşı bilmiş olar. Hitlerin iştirak etdiyi

dövlət ziyafətində az qala Moskvanı ələ keçirə biləcəklərini dilə gətirən alman ordu rəhbərləri üçün hazırlanmış Bakı tortunu təqdim edən Hitler neft rəmzi olan şirəni torta tökməklə və həzmi rəbedən keçirməklə bilirsiniz nə demək istəyirdi? Bakı neftini ələ keçirdiyimiz halda, biz SSRİ-ni məğlub etmiş olacağıq. Ancaq, Hitler buna müyəssər ola bilmədi. Krax baş barmağını yuxarı qaldırıb bildirdi. Çünki mənim hörmətlə yad etdiyim SSRİ-nin rəhbəri olan Stalin Moskvada oturmuşdu. Stalin qələbədə böyük rol oynadı. O, polad və sərt siması ilə bütün ordu generallarını öz iradəsinə tabe edə bilmişdi. Orduda fərarilikdən söhbət gedə bilməzdi, çünki güllələnəcəkdilər. Əsirləri isə bağışlamayıb, onlara vətən xaini damğası vururdu. Elə birçə onu deyə bilərəm ki, o müharibədə əsir düşmüş oğlunu, alman ordusunun generalına dəyişmədi. Nə demişdi Stalin, onun üçün çətin olan vaxtlarda bilirsinizmi? Mən sırası döyüşçünü generala dəyişə bilmərəm. İkinci bir tərəfdən az qala işğal məqamında olan Moskvanı nədən almanlar işğal edə bilmədilər. Çünki, Stalin qəti olaraq Moskvanı tərk etmədi. SSRİ-nin ordu rəhbərləri isə Moskvanı tərk etməyi məsləhət görürdülər. Ancaq, Stalin qətiyyəti Moskva qələbəsində əsaslı rol oynadı. Sonradan isə bütöv Almaniya faşizmdən azad olundu. Məhz bu qələbənin nəticəsində bir çox ölkələr də azadlıq əldə etdilər ki, nəticəsi dünya sosializm sisteminin yaranması ilə bitdi. Hazırda Rusiya dünyanın nəhəng ölkəsidir. Həm də ki, Rusiyanın qazı, nefti olduğundan ağıma gəlir ki, güc dövlətlərinə yönüm edərək nəhəng ölkə olan Rusiyanın “qırmızı xətti”ni keçən

Ukrayna məğlubiyyətlə qarşılaşa bilər. Bir də ki, Ukrayna-nın bir çox şəhərləri tarixən Rusiyanın torpaqları olmuşdur. Frank yenə də həqiqətindən dönmədi. Əzizim Krax,əvəllər dediyim kimi SSRİ dönəmində və ondan əvvəlki dövrlərdə, yəni çarlıq dövründə ölkə bir olduğundan müxtəlif şəhərlər, torpaqlar müxtəlif ad altında bir respublikadan, digərinə verilmişdi. SSRİ dağılandan sonra elə bu paylanan torpaqlar üstündə milli toqquşmalar baş alıb getdi.Gürcüstanda Abxaziya, Osetiya, Moldovada Dnestryanı ərazilər, Azərbaycanda Qarabağ və demək olar ki, Azərbaycan torpağında yaradılmış Ermənistan dövləti milli-ərazi ziddiyyətlərindən doğan hərbi toqquşmaların fəsadları deyilmi?Elə bizim Kroton ölkəsinə qarşı apardığımız müharibə,soydaşlarımızın mənafeyini qorumaq uğrunda aparılırmı?Hələ mən yüz illərlə Fransanın Afrika ölkələrinə qarşı apardığı kolonialist-müstəmləkə siyasətinin törətdiyi fəlakətlərdən danışmıram! Hələ mən Güc dövlətlərinin apardığı iki başlı siyasətdən dəm vurmuram!Bu dünya min illərlə elə qurulub ki, hər bir torpaqda, ölkələrdə konfliktli milli bombalar qızıışdırıldığı halda partlamaq və fəlakətlər törətmək əzmindədir. Elə bil ki, bilərəkdən ölkələri xaosa aparacaq planlar yüz-min illər bundan qabaq hazırlanıb. Əgər bir balaca milli toplum öz milli müqqədaratlarını yaşadıkları dövlətlərdə dövlət qurmaq arzusu ilə düşünsələr milli çarpışmaların qarşısını belə almaq mümkün olmayacaq! Bura mənimdir, ora mənimdir milli-ərazi fəlakətləri yer üzünü almış olacaq!Çox yaxşı olardı ki, müəyyən səbəblərdən sənin ölkə gəmində

oturan bu balaca milli toplum gəmi sahiblərilə mehriban yaşamağı bacarsınlar. Kaş belə olaydı! Onda yer üzünü milli fəlakətlətlər bürüməzdi. Elə ölkələr olub ki, bu ölkə rəhbərləri dünya ağası olmaq istəyiblər. Məsələn, Hitler, Napoleon və bir çoxları. Axırları nə olub? Xalqların gözündə işğalçı əclaflar damğası ilə məhv olublar. Bu səfər Krax dözmədi. Daxilən partlamağa başlamışdı. Çox sevdiyi Franka qarşı partlayan daxili hisslərini bürüzə vermək fikrində deyildi. Fikirləşirdi ki, nəyə görə dostu Frank danışıqda həddinə sərhəd qoymur? Düzdür Napoleonu, Hitleri məğlub olduqlarına görə mən də sevmirəm. Ancaq, Frankın “əclaf” damğasının bir ucu deyəsən mənə də çatır. Frank məgər bilmir ki, milli soydaşlarımızı azad etmək üçün müharibə aparıram. Düzdür ağalıq iddiasındayam. Ancaq, təəssüf ki, döyüşlərdə olan məğlubiyyətimiz ağalıq iddiasını arxa plana keçirmək üzrədir. Bəlkə, bu məğlubiyyətə işarə edir bizim Frank?! Kaş qələbə əldə edib, nəinki dostum Franka, bizi zəiflətmək istəyən Güc dövlətlərinə ağalığımı göstərə biləydim. Bu arzusu ilə yaşayan Krax onu məyus edən Frankı və səriştəsiz Hofmanı otağından mürəxxəs etdikdən sonra, gözəl katibəsi ilə şərab meyxosluğundan xumar olub gecəsini otağında keçirmiş oldu.

İki ilə yaxın bir müddət keçməsinə baxmayaraq Kroton ölkəsinə qarşı aparılan müharibə heç bir nəticə vermirdi. Mərkəzi güclərin hərbi köməyi nəticəsində Kraxın rəhbərlik etdiyi nəhəng Tsaxardiya ordusu xeyli canlı və hərbi texnika itgisinə məruz qalmışdı. Bu nəhəng ölkə nə qədər

müasir silahlar əldə etsə də, Kroton ölkəsi üzərində qələbəyə nail ola bilmirdi. Hər iki müharibə edən ölkələrdə xarabalıqlar hökm sürürdü. Əhalinin yaşam şəraiti gündü- gündən pisləşib dəhşətli hal alırdı. Xeyli müharibə əlilləri- nin əmələ gəlməsi ölkənin sosial vəziyyətini aşağı salmış- dı. Övladlarını müharibədə itirmiş anaların, müharibə əlil- lərinin etiraz aksiyası keçirilirdi. Ölkənin belə bir müdhiş halında Krax nazirlərini məşvərətə dəvət edib yaranmış indiki vəziyyətdə fikirlərini bilmək istədi. Əslində keçən müddət ərzində Kraxın nazirlərlə keçirdiyi məşvəratlər çox olmuşdu. Ancaq, bu məşvəratlərin indiyə qədər bir faydası olmamışdı. Yəqin ki, indiki məşvəratdə də elə bir ciddi irəliləyiş olmayacaqdı. Məşvərətə toplaşmış nazirlər- dən ümumi ölkə vəziyyətini öyrənmək istəyən Krax ilk olaraq ölkə daxilindəki baş verənləri dəqiqləşdirmək istə- di. Daxili işlər naziri Helmut öz hesabatında ölkədə baş verən xalq etirazından bəhs etdikdən sonra əlavə etdi ki, ölkədə silahlı kriminal aləm də baş qaldırmış və ən çox is- tehsalçı rəhbərlər kriminal aləmin güdazına gedirlər. Krax yerindən diksinmişlər kimi qalxıb sorğu etdi ki, dediyiniz kriminalçılar Kanta (Kraxın qardaşı Baböfün gizli klicçası) toxunmamışdır ki? Xeyr, cənabımız Krax! Kantın özü və sərvəti sizin məxvi çevik qüvvələr tərəfindən qorunur, hansı ki, əmrinizlə dostunuz Zlatan (Zilsburq) rəhbərlik edir. Digər bir tərəfdən ərz edim ki, bizlərdə ilk dəfə ola- raq narkotiklərin satış dövryyəsi artmışdır. İşsiz olan mü- haribə əlilləri ağır güzəranlarını unutmaq üçün narkotik azarına giriftar olmuşlar. Krax Helmutun sözünü kəsib

sərtliliklə soruşdu ki, yaxşı bu krinimalçıların silahları hardandır, niyə bizdə əvəllər narkotik azarı olmadığı halda indi belə bir dövrüyyə vüsət alıb? Helmut cavab olaraq ərz etdi ki, krinimalçılara silahlar ordudan keçmişdir. Hofman isə öz növbəsində özünü təmizə çıxartmaq istəyi ilə ərz etdi ki, belə bir hal ola bilməz! Bütün ordu silah-sursatları nəzarətdədir. Hofmanın etirazını ciddiliyə almayan Helmut sözlünə davam edərək bildirdi ki, silahlar tərəfimizdən yoxlanılmış və məlum olmuşdur ki, bu silahlarda olan nömrələrin orduya aidiyyəti var. Dəqiq yoxlamalar nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, silahlar silah anbarından yoxa çıxmış və kriminalistlərin əlinə keçmişdir. Krax Hofmana sərt nəzər yetirib, sonradan Helmuta xitab edərək narkotiklərin ölkəyə necə keçməsindən bəhs etməyi xahiş etdi. Helmut öz növbəsində hesabat verdi ki, narkotiklərlə mübarizə idarəmiz müəyyən etmişdir ki, əsasən narkotiklər Meksika ölkəsindən bir də ki, Qarabağda qalmış erməni hərbi birləşmələrin nəzarətində olan ərazilərdə yetişdirilmiş narkotik əsaslı bitgilərin ölkəmizə daxil olması nəticəsində narkotik dövrüyyəsi vüsətlənmişdir. Krax buyurdu ki, Meksika aydındır, burada narkotik baronlarına qarşı aparılan mübarizədən xəbərim var. Bəs, narkotik bitgilər ölkəmizə ermənilərin yaşadığı Qarabağdan necə keçib və necə müəyyən etdiniz ki, narkotik bitgilər həmin erməni birləşmələrə aiddir. Dostum Krax, bildirmək istəyirəm ki, narkotiklərlə mübarizə idarəsi geniş fəaliyyətədir və erməni birləşmələrinin narkobaronu erməni Tonoyanı ələ keçirilmişdir. Tanoyan öz ifadəsində bizi

məlum etmişdir ki, Qarabağın erməni nəzarətində olan ərazilərində, Xocavənd, Xocalı yaxınlıqlarında narkotik plantasiyaları mövcuddur və həmin narkotiklə onlar bizim ölkədən silahlar almaq fikrində imişlər. Ancaq, onların silah almaq niyyətləri narkotiklərlə mübarizə idarəmiz tərəfindən heçə endirilmiş və nəticədə erməni narkobaron Tonoyan və onun əlbir olduğu erməni əsilli fransız Jak Tumanyan tutularaq həbs edilmişlər. Kraxı dəhşət bürümüşdü. Bu cırtan ölkə olan Ermənistan və onun Qarabağda olan erməni tör-töküntüləri dünyanın elə nöqtəsi yoxdur ki, oralarda haramzadalıq etməsinlər, terrorçuluq yaratmasınlar. Helmutun çıxışına qüvvət verən Frank icazə almadan əlavə etdi ki, Azərbaycan azad etdikləri ərazilərdə ermənilərin bais olduğu xarabalıqlar üzərində quruculuq işləri aparır. Bizim xarici ölkələrlə əlaqə şöbəsinin rəhbəri Cavanno azad edilmiş Qarabağ ərazilərində olmuş, xarabalıqları gözü ilə görmüş, aparılan yenidənqurma işləri onun qəlbini iftixar hissi ilə doldurmuşdur. Təsəvvürünüzü aparın bütövlüklə minalanmış və xarabaya çevrilmiş ərazilər, xarabalıqda Yaponiyanın Naqasaki şəhərinə bərabər tutulmuş Ağdam şəhərində yeni evlər tikilir. Siyasi müstəvidə bir güllə atılmadan azad edilmiş Laçın şəhəri laləzar bir diyara çevrilərək vaxtilə qaçqın olmuş sakinlərini qəbul etmişdir. Cavanno nəql edir ki, doqquz aya tikilmiş möhtəşəm Füzuli aeroportuna düşəndə gözlərinə inanmamışdı ki, burası dirçəldilmiş Füzuli diyarıdır, yoxsa hər hansı Avropa ölkəsidir. Ölkədə gedən quruculuq işləri ürəyimi fəxrlə doldurduğu halda, separatçı-hərbiçi er-

mənیلərin ölüm və xarabalıq yaradan təxribatlarını eşidib məyuslanırdım,-deyə Covanno nəql edirdi. Ermənistan və Qarabağda qalmış erməni hərbiçilərinin törətdiyi hərbi təxribatlar, azad edilmiş ərazilərə yeni minaların basdırılması və bunun nəticəsində nəinki Azərbaycan hərbiçilərinin, dinc əhalinin həlak olmaları məni daxilən incidirdi. Covanno danışdı ki, belə bir nifrət hissi ilə yaşayıb ölümlərə bais olan bu erməni milləti haqqında bütün həyatımda ilk dəfə idi ki,görür və eşidirdim. Təssəvvürünüzü aparın ki, partladıcı silahı itin boynuna bağlayıb Azərbaycan döyüşçülərinin dislokasiya olduğu məkana göndərirdilər. İt qədər ağıl olmayan erməni hərbiçiləri elə düşünürdülər ki, itin boynundakı partladıcı silah Azərbaycan döyüşçülərinə dəhşət yaradacaqdır. Ancaq, ayıq-sayıq Azərbaycan döyüşçüləri, hətta itin belə partlayış nəticəsində ölümünə razı olmayaraq iti ram edib partlayıcını zərərsizləşdirirdilər. Covanno hər danışanda mən qəzəblənərək düşünürdüm ki, qəbirləri qazıb insan sümüklərini təhqir edən bir millət kaftarlıq edirsə, deməli itin də boynuna partladıcı maddə qoyaraq ölümlərə səbəb ola bilər. Bir çox əraziləri səyahət edən Covanno azad edilmiş ərazilərdəki vətənlərinə dönmüş insanlardan danışaraq deyirdi ki, qaçqın olaraq otuz il acınacaqlı həyat sürmüşlərin ruh yüksəkliyi məni heyran edirdi. Onlarda ölkə prezidentinə böyük hörmət hiss edilir, əlil olmuş döyüşçülərə şəfalıq dilənir, həlak olan döyüşçülərə isə şəhid adı verib onların qəhrəmanlıqlarını vəsf edirlər. Mən Cavonnadan bütün bunları eşidəndə hiss etdim ki, bu ahıl yaşımnda bütün

dünyanı gəzsəm də, belə bir qəhrəman xalq görə bilmərəm. Mən əminəm ki, vaxt gələcək erməni hərbi birləşmələrinin at oynatdığı əraziləri Azərbaycan ordusu, müzəffər sərkərdə adını almış ölkə başçısı İ. Əliyevin rəhbərliyi ilə azad edəcəklər. Azərbaycan xalqı oralarda ermənilər kimi narkotik plantasiyalar yox, laləzar cənnət diyarı yaradacaqlar. Frankın qəlbləri rıqqətə gətirən söhbətini dinləyən nazirlər isə özlərindən asılı olmayaraq sürəkli alqışlar etdilər. Bu alqışa Frank məətəl qalmışdı. İşğalçı və xarabalıqlar yaradan ölkənin nazirləri Azərbaycan xalqının qurub-yaratmaq işini alqışlayırdılar. Frank daxilən düşünürdü. Deyəsən, əzizim Krax başda olmaqla nazirlərimiz ölkə qayğısına başlamaq üçün ağıllanmaq ərafəsindədirlər. Məşvəətdə yığıncaq davam etməkdə idi. Hesabat üçün söz hərbi nazir Hofmana verilmişdi. Hofman ərz etdi ki, əvvəla Helmuta təşəkkürlüyəm ki, kriminal aləmin əldə etdiyi silah, doğrudan da ordu silah anbarından əldə edilmişdir. Etiraf edim ki, çox məyusluyam və ordu təchizat idarəsinin rəhbəri polkovnik Qerdo mənim tərəfimdən cəzasını almış olacaqdır. Orduda və ön cəbhədə baş verənlərdən təəssüflə onu demək istəyirəm ki, ön cəbhəyə getmək istəməyən generallar arasında bərk didişmə gedir. Bu da hörmətli generalımız Mateusun yaralandıqdan sonra dünyasını dəyişməsi ilə əlaqədardır. Belə ki, döyüşçülərin geri çəkilərək general Mateusun yaralanmasına səbəb olmaları generallarımızda məyusluq yaratmışdır. Düzünü desəm generallarımız döyüşçülərə inanmırlar. Çünki döyüşçülər açıqcasına etiraz edərək bildirirlər ki, özgə tor-

paq uğrunda vuruşub ölmək istəmirlər. Hətta, döyüşçülərdən bir neçəsi ərz edirdi ki, yaşadığımız ölkə, torpaq, ev hucuma məruz qalarsa ölümə belə getməyə hazırıq. Ancaq, istilaçı müharibədə özgə torpaqlarda nahaqdan ölmək istəmirik. Bu cür çıxışlarına rəğmən mənim əmrilə bir neçə döyüşçülər və komandirləri güllələnib. Bəzi döyüşçülər ölməmək üçün düşmənin silahı ilə bərabər təslim olub, neytral ölkələrə qaçırlar. Hərbi texnika təchizatına gəldikdə isə, bütün müasir silahlarımız var. Ancaq, bu silahları idarə edib hucuma keçən döyüşçülərimiz çox azdır. Hətta, hərbi texnika ilə təhciz edilmiş poliqonlarımız, anbarlarımız yetərincədir. Hofman çıxışına sonluq edəndən sonra məşvərət zalında sükutluq hökm sürməyə başladı. Sükutu pozan Krax,- məni bədbin çıxışınla məyus etmə, Hofman!-deyə bağırdı. Sonra sözü kəşfiyyat və əks kəşfiyyat naziri Qrubberə vermək üçün suallandı. De görüm fərariilik edərək döyüşməyib xarici ölkələrə qaçmışlar haqqında hansı ölçülər görülmüşdür? Qrubber isə öz növbəsində bildirdi ki, xarici ölkəyə qaçan döyüşçülərin bir qisminə neytral ölkələr tərəfindən siyasi sığınacaq verilmişdir. Biz onlar haqqında heç bir ölçü göstərə bilmirik. Digər qisminə isə ailəsi kömək olmuşdur. Ailələri xarici ölkələrə köçmüşlər ərlərini yaşadıkları ölkəyə vətəndaş etmişlər. Qalan bir hissəsi isə, ya bizdən yayınıb gizlənməyə üstünlük veriblər, ya da ki, özlərini intihara atıblar. Bəzilərini də, bizim əks kəşfiyyat orqanları fiziki olaraq məhv etmişlər. Belə görünür ki, orduda döyüşən xeyli azdır və biz bu vəziyyətdə qələbə əldə edə bilməyəcəyimizə rəğmən

çox məyusuq. Bəli, bədbinliyə qapılmış Qrubberi də dinlədik, -deyə Krax bağırdı. İndi məni dinləyin!Günü sabahdan hərbi səfərbərlik idarəsinin rəisi general-mayor Fildmana əmr verib, yaşı əlliyyə qədər olan bütün kişi döyüşçüləri ön cəbhəyə, nəhəng ölkəmizin genişlənməsi uğrunda müharibəyə cəlb edəcəm. Mənim bədbin nazirlərim, hansı dövlətlər Kroton ölkəsinə hərbi yardım edir etsin. Mən öz vüqarımı və sizin olub qalan şəxsiyyətinizi qorumaq üçün müharibəni davam etdirəcəm. Ölkədə son nəfər qalanadək vuruşmalı və qələbə əldə etməliyik. Mənim əzizlərim mən Kraxam!Sizlər məni yaxşı tanıyırsınız. Mən Mərkəzi güc dövlətlərini qələbəmlə diz çökdürüb, fateh Krax olduğumu onlara sübut edəcəm. Fateh olacağım təqdirdə ölkəmiz inkişaf edəcək və yaşam yaxşılaşacaqdır. İndi məni iddialı fatehçi olduğuma görə, əclaf damğası vurub tənqid edənlər, sonralar qələbə əldə edib fatehçi olmağımdan qürur duyacaqlar. İndi gedin qələbə uğrunda mənə yardımçı olun. Kraxın otağını tərk edənlər içərisində hamı məyusluq duyurdu. Hətta, Kraxın ağalıq başgicəllənməsi azarına düşər olduğunu düşünənlər də az deyildi. Frank isə, ikiqat məyusluq keçirirdi. Bir vaxtlar dövlət karyerasında yardımçı olduğu və hörmət etdiyi Kraxın aqressiv olub, ağalığı naminə bütün ölkə əhalisini qırğına göndərməsi, ikinci bir tərəfdən reallığı anlamaması onu kədərləndirirdi.Gah yumşalan,gah aqressivləşən Krax başa düşmək istəmir ki, onun icad etdiyi şahın mat olmadığı ölkə idarə siteminin dayağı piyada-xalqdır. Bu piyadalar olmasa, şah mütləq mat olacaqdır.

Tsaxardiya və Kroton ölkələri arasında döyüşlər şiddətli xarakter almışdı. Kraxın əmri ilə, ölkədə aparılan tam səfərbərlik və ordu sayının Kroton ordusunu xeyli üstələməsi nəticəsində döyüş meydanında Tsaxardiyalılar strateji əhəmiyyətə malik olan Qrundo şəhərini azad etmişdilər. Ordunun bu irəliləyişi Kraxın ruh yüksəkliyinə səbəb olmuşdu. Düzdür ölkədə bir dənə də olsa kişi xeylağı qalmamışdı, ancaq bu Krax üçün vacib sayılmırdı. Ən vacibi Kroton ölkəsinə hərbi olaraq qalib gəlib, Tsaxardiya ölkəsinin və onun rəhbəri Kraxın beynəlxalq arenada nüfuzunu yüksəltmək idi. Uzun müddətdən sonra əldə edilmiş hərbi irəliləyiş münasibəti ilə Krax nazirlərini məşvərətə çağırıb onları dinləməklə bərabər, ölkənin idarə edilməsində düzgün yolda olduğunu nümayiş etdirmək idi. Məşvərətə yığışanları salamlayaraq, onları yeni qələbə münasibəti ilə təbrik edən Krax ilk sözü hərbi nazir Hofmana vermiş oldu. Hofman strateji şəhər olan Qrundo şəhərinin azad edilməsini Kroton ölkəsinə qarşı müharibədə dönüş kimi qeyd edib, döyüşçülərinin igidliyi və şücaəti hesabına qələbə əldə edildiyini vurğuladı. Bu qələbənin çox böyük çətinliklə əldə edilməsini nəzərə çapdıran, Hofman təəssüfləndi ki, səfərbər olunmuş ordunun yarısı bu şəhər uğrunda canını fəda edibdir. Xeyli texnika itgisinə məruz qalsaq da, son gücümüzdə qədər vuruşub dostum Kraxın əvvəlki məğlubiyyətdə məyuslanmış qəlbini şad etməyi bacardıq. Krax, Hofmana bu qələbə üçün təşəkkür edib, soruşdu ki, itgiyə gedən hərbi texnikaları əvəz edəcək texnikalarımız gələcək qələbələr naminə kifayət edə-

cəkmi?Suala cavab olaraq, Hofman buyurdu ki, silah anbarımızda və poliqonlarımızda hələ xeyli hərbi texnika vardır. Qorxduğum odur ki, canlı itgilər çoxluğundan silahları idarə edəcək döyüşçülər kifayət etməsin. Səfərbərlik idarəsinin rəhbərinə üz tutan Krax, Fildmandan itgilərin yerini dolduracaq yeni səfərbərlik barədə soruşdu. Fildman ərz edərək bildirdi ki, ölkə əhalisinin hərbə yararlı kişilərinin doxsan faizi orduya səfərbər edilmişdir. Krax, -bəs niyə yüz faiz səfərbərlik yerinə yetirilməmişdir?Hörmətli rəhbər Krax, bildirmək istəyirəm ki, on səkkiz yaş tamam olmayanlar və əlli beş yaşdan yuxarı olanlar on faiz təşkil edir ki, onları da indiki qanuna uyğun olaraq səfərbər edə bilməzdim. Bu qanunu tezliklə dəyişdirib, müharibə qanunlarına uyğunlaşdırmaq lazımdır, -deyə Krax dilləndi. Əli silah tutanın yaşından asılı olmayaraq hamısı vətənin böyüklüyü uğrunda döyüşə getməlidirlər. Bir də ki, az qala yadımdan çıxmışdı. Keçən məşvərətimizdə ölkə daxilindəki vəziyyətlərə cavabdeh olan daxili işlər nazirimiz Helmut bildirmişdi ki, ərləri, qardaşları, oğulları döyüşə gedənlərin qadın nümayəndələri etiraz səslərini qaldırıblar. Bizim səfərbərlik qanunlarımızda ölkədə yaranmış müharibə vəziyyətinə uyğun olaraq qadınlar da, hərbi səfərbərliyə cəlb olunmalıdırlar. Özündə cəsarət tapan Fildman uzrxahlıq edərək hesabatlı oldu ki, elə bir qanun var. Ancaq, həmin qanun ölkəyə xaricdən hucum olarsa və ölkə üçün hərbi kritik vəziyyət yaranarsa sağlam və cavan qadın kütləsi səfərbərlik edilə bilər. Hal-hazırda ölkəmiz üçün elə bir fəvqaladə hal olmadığından mən səfər-

bərlik qanununu poza bilməzdim. Krax, Fildmana oturmaq əmrini verib, amiranə olaraq bildirdi. Bu mənasız qanun mənim rəhbərliyimdən əvvəl qəbul edilib. Bu qanunları dəyişdirib, müharibə edən ölkənin qələbə çalmasına uyğunlaşdırmaq lazım gələcək. Günü sabahdan mən senatorların sədri Mikona tapşırıq verəcəm və qanun dəyişikliyini qəbul etməli olacağıq. Müharibə edən ölkədə ucdantutma səfərbərlik olmalıdır. Əli silah tutanların qadınları kişili, yeniyetməli hamısı ön cəbhəyə döyüşə getməlidirlər. Daxili işlər nazirimiz Helmuta fəvqaladə səlahiyyət verirəm. Müharibəyə getməyənlərə fərarilik adı verib yerindəcə güllələmək lazımdır. Əsir düşüb, sonradan əsirlikdən qurtulmuşlar ön cəbhəyə getməlidirlər, əks təqdirdə vətən xaini olaraq güllələnməlidirlər. Bu zaman dik ayağa qalxan Frank etirazını bildirərək Kraxa müraciət etdi ki, güllələnmə əmri ilə siz icad etdiyiniz mat olmayan şah ölkə idarə sisteminə zərər vurmaq olacaqsınız. Bilirəm ki, siz toplara fəvqaladə səlahiyyət verib, nəinki arxaya-geriyə və yanlara, hətta çəpinə vurmaq əmri vermisiniz. Yaxşı, güllələnən piyada xalq olmayandan sonra toplar Kroton ordusu ilə çəpinə belə olsa vuruşa biləcəkmiz?Bəlkə, sizin təyin etdiyiniz fillərmi, atlarmı vuruşa gedəcəklər?Belə olduğu təqdirdə, bir dənə şah və vəzir piyadalarsız Kroton ordusuna qarşı vuruşa biləcəklərmi?!Frankın etiraz çıxışını dinləyən Krax anladı ki, güllələmək ifadəsini nahaqdan işlətmişdir və özü öz icadına qarşı çıxmalı olmuşdur. Franka razılıq əlaməti olaraq başını əsdirən Krax, üzrxahlıq edib güllələnmə məsələsini ortalıqdan çıxardı. Yaran-

miş vəziyyətdən sui-istifadə edən Frank dünyada baş vermiş və verəcək hərbi toqquşmaların bu günkü vəziyyətinə danışırdı. İranın hərbi kömək göstərdiyi HƏMAS-ın İsrailə qarşı çıxacağından bəhs edib, yeni müharibə ocağının yarana biləcəyindən təəssüfləndi. Rusiya ilə Ukrayna arasında gedən müharibənin getdikcə şiddətli hal almasına məyusluq ifadə etdi. Müharibənin gedişatından hiss olunur ki, hər iki tərəf sülhdən çox-çox uzaqdırlar. Mərkəzi güc dövlətləri Amerika başda olmaqla Ukraynaya hərbi dəstək göstərib, Rusiyaya qarşı xeyli sanksiyalar tətbiq etməklə onun bir dövlət olaraq zəifləməsinə çalışırlar. Müharibə edən tərəflər və havadarlar deyəsən sülh olmasında maraqlı deyillər. Hörmətlə yad etdiyim Azərbaycan ölkəsinin minalardan azad edilmiş ərazilərinə təxribatçı erməni hərbiçiləri yeni minalar basdırmaqla hərbiçilərin və jurnalistlərin həlak olmasına səbəb olublar. "Gizli ölüm" adını almış bu minalar Azərbaycan xalqının və onun rəhbərinin səbrini tükətməkdədir. Elə düşünürəm ki, erməni hərbi birləşmələri bu hərəkətləri ilə özlərinin məhvini hazırlayırlar. Bildiyim qədər Azərbaycanda elə silahlar var ki, erməni hərbi birləşmələrini bir həftəyə məhv edə bilərlər. Biz bunu qırx dörd günlük müharibə zamanı görmüşük. Onların hava hücumlarının qabağında erməni qoşunları milçək kimi qırılırdılar. Görmüş olsaydınız erməni işğalçılarının döyüş texnikaları necə alovlanıb yanırdı. Krax, Frankın ürəkaçan söhbətindən elə süstləşmişdi ki, sanki öz döyüşçüləri Kroton ölkəsinə zərbələr endirməkdədir. Və birdən düşündü ki, hava hücumunun elə yeni silahları ni-

yə Tsaxardiya ölkəsində olmasın. Franka oturmaq işarəsi verən Krax Hofmana müraciət edərək soruşdu ki, Azərbaycanın əldə etdiyi drondur, yaxud PUA-dı niyə bizim silah arsenalımızda yoxdur. Hofman hesabatlı oldu ki, bəs bu dronların istehsalçısı olan ölkələr Kroton ölkəsi ilə çox yaxşı münasibətdədirlər və bizim ölkə Kroton ölkəsi ilə müharibə apardığından bizə dron vermirlər və verməzlər də. Hələ mən çox şükür edirəm ki, dron istehsalçıları olan ölkələr neytral mövqe tutaraq yaxşı ki, Kroton ordusunu dronlaşdırmırlar. Başa düşmədim, Hofman! Necə olur ki, Azərbaycan kimi çox da böyük olmayan ölkə dron əldə edir, biz isə ala bilmirik?! Hofman ərz etdi ki, Azərbaycanın nefti, qazı var. Güclü maliyyəsi var. İstənilən qədər pul verib, istədiyi silahı ala bilər. Bir də ki, dron istehsalçısı olan Türkiyə Azərbaycanla “Bir millət iki dövlət” səviyyəsindədirlər. Azad etdikləri Şuşa şəhərində hərbi mütəffiqlik haqqında müqaviləyə imza atmışlar. Azərbaycan öz torpaqlarını işğaldan azad etməmişdən öncə İsrail, Pakistan kimi ölkələrlə isti münasibətdə olmuşlar və bu gündə bir yerdədilər. Biz nəhəng ölkə olsaq da büdcəmizin kəsirli olmasından istədiyimizi ala bilmirik. Sağ olsunlar iri inhisarçı oliqarxları ayırdıqları maliyyə nəticəsində xeyli silah almışdıq, ancaq dron almağa maddi vəsaitimiz çatmaz. Artıq, ölkə varidatına sahib olan inhisarçı oliqarxlar ölkəni silahlandırmaqda bir o qədər, bildiyim qədər maraqlı deyillər. İkinci də büdcəmiz imkan yaratsa da, dron silahlarını əvvəlcə qeyd etdiyim kimi bizə verməzlər. Frank yenə özünü saxlaya bilməyib, yerindən atmaca atdı ki, Hofman

niyə doğrusunu demirsən? De ki, biz işğalçı müharibə apardığımızdan belə silahları almaqdan məhrumuq. Frankın daha geniş danışib çıxığından çıxacağını anlayan Krax məşvərəti bağlı elan edib, nazirlərin otaqdan mürəxxəs olmalarına səbəb oldu.

Müharibə səngimək bilmirdi. Hofmanın verdiyi məlumatlarda Kroton ordusunun göstərdiyi müqavimətlər Kraxı düşüncələrə aparmışdı. Yaranan fəlakətlər, insan itgiləri son zamanlar onu məyus etsə də, müharibəni dayandırmağı və sülhə getməyi ağılına belə sığışdırma bilmirdi. Birincisi daxilindəki fəthlik hərisliyi onu “məğrur” olmağa məcbur edirdi. İkincisi də Krax çox gözəl anlayırdı ki, onun ölkəsinə qarşı çıxıb zəiflətmək eşqi ilə yaşayan Mərkəzi güc dövlətləri Kroton ölkəsinə imkan verməzlər ki, işğalçı Tsaxardiya ölkəsi ilə sülhə getsin. Mərkəzi güc dövlətləri üçün əlverişli şərait yaranmışdı. Müharibə güc dövlətlərinin ərazisində getmirdi, deyən silah satışından külli miqdarda gəlir götürürdülər. Bir də ki, Tsaxardiya ölkəsi prezident Kraxın timsalında Mərkəzi güc dövlətlərinə imperialist iddialı mesajlar verirdi. Bu mesajlar Mərkəzi güc dövlətləri üçün qəbul edilməz sayılırdı. Belə yorğun və çətin vaxtlarında onun xəyalını dostu Frankın həqiqətdən xəbər verən çıxış və söhbətləri zəbt edirdi. Daxilində Frank ədalətinə, onun mənəvi zənginliyinə olan ehtiyacını hiss edirdi. Odur ki, birbaşa telefonla Frankla əlaqə yaranan Krax təkbətək görüş üçün onu iş otağına dəvət etmiş oldu. Frankın keyfi kök idi. Azərbaycanın bütün Qarabağı erməni hərbi birləşmələrdən azad etməsi, müzəffər sərkər-

də İ. Əliyevin qələbə bayrağını Xankəndində qaldırması, sonradan müzəffər ordunun möhtəşəm paradı onda ruh yüksəkliyi yaratmışdı. Belə bir məqamda Kraxın həməşə sevimli katibəsinin zəngi ilə məşvərətə dəvət olunmalarının əksi olaraq, şəxsi dəvət olunması yeni həqiqətlərini ağaya çatdırmaq üçün yaxşı fürsət sayılırdı. Frank cəld olaraq nağıllarda olduğu kimi altdan-üstədən qıfıllanıb Krax həzrətlərinin qəbuluna getdi. Frankın gəlişini səbirsizliklə gözləyən Krax onu ayaq üstə salamlayıb dərdləşmək mövqeyində oldu. Əzizim Frank. Məndən də yaxşı bilmiş olarsan ki, Kroton ölkəsi ilə müharibəmiz uzun müddətdir davam edir və qələbəyə nail ola bilmirik. Müharibə fəlakəti hər iki ölkəni bürüməkdədir. İtgilərimiz həddindən çoxdur. Kroton ölkəsinin rəhbəri bütün güc dövlətlərinə səfərlər edərək ordusuna hərbi kömək üçün xahişlər edir. Hətta, bizə verilən məlumatlara görə bu Güc dövlətlərinin və digər dövlətlərin muzdluları bizə qarşı vuruşmaqdadırlar. Kroton ölkəsinə hərbi köməklik edən Güc dövlətlərin muzdlularının da bizə qarşı vuruşması sübut edir ki, biz Kroton ölkəsindən çox, Güc dövlətləri ilə vuruşuruq. Mərkəzi güc dövlətləri bizi iqtisadi cəhətdən sıxışdırsalar da, biz heç bir ölkədən köməklik görmədən öz gücümüzlə vuruşuruq. Düzünü desəm Kroton ölkəsinə qarşı müharibəni başlayanda mənim ümidim bu idi ki, biz qısa müddətdə Kroton ölkəsini işğal edəcəyik. Hətta, Kroton ölkəsində yaşayan soydaşlarımızdan bizlərə kömək olacağına da ümidliydim. Ancaq, deyəsən çərxi-fəlak tərsinə dövrən edib ümidlərimizi puça çıxartdı. Kroton

ölkəsinin rəhbəri Sen-Simon Güc dövlətlərinin təsir dairəsindədir. Güc dövlətlərinin rəhbəri ilə görüşündə jurnalistin sülh bağlamaq haqqında nə düşünürsünüz, sualını cavablayan Sen-Simon bildirmişdir ki, Tsaxardiya ordusu işğal etdikləri strateji əhəmiyyətə malik olan və əvəllər işğal etdikləri Musto şəhərini, sonralar işğal edilmiş strateji şəhər Qrondonu, eyni zamanda Qrin, Drin rayonlarını tərk etməlidirlər ki, sülh üçün şərait yaransın. Bundan əlavə ölkəsinə bizim tərəfdən vurulan zərərlərin tam ödənilməsi, əsir və girovların azad edilməsi həll olunduğu təqdirdə sülhdən söhbət gedə biləcəyini bildirmişdir. Sen Simonun bu cavabından sonra məni düşüncələr aləmi öz ağuşuna alıb. Bizim büdcəmizdə milyardlarla hesablanan maliyyə sən deyən yoxdur. İri inhisarçı oliqarxlarımız Hofmanın keçən məşvərətimizdə dediyi kimi ordu üçün silahları almağa maraqları yoxdur, ya da ki maliyyələri zəifləmişdir. Bütün bunları söyləməkdə məqsədim budur ki, siz yaxın dostum olaraq, təcrübənizlə çıxış yolu göstərib, mənə yenilənmiş bir fikir söyləyə biləsiniz. Azərbaycanın Qarabağ qələbəsi ruhu ilə köklənmiş Frank elə həmin ruhdada bildirdi ki, bizim ölkə Kroton ölkəsi ilə müharibəyə pragmatik olmayaraq girişmişdir. Kroton ölkəsindəki soydaşlarımızın bizlərə olacaq mehribançılığı ümidlərimizi doğrultmadı. Soydaşlarımızın bizlərə münasibəti heç də yaxşı deyil. Güc dövlətləri Kroton ölkəsinə hərbi kömək etməklə silah alverinə girib, həm varlanırlar, həm də ölkəmizə iqtisadi embarqo qoyaraq bizi zəiflətmək və son anda parçalamaq məqsədi güdürlər. Bizim Kroton ölkəsi ilə işğalçı

müharibəmizdə Güc dövlətləri heç nə itirmirlər. Lap Kroton ölkəsinin silah almağa pulu olmasa belə, Güc dövlətləri hərbi köməklərini davam etdirəcəklər. Ödəmə qabiliyyəti olmayan Kroton ölkəsi son anda Güc dövlətlərinin vassalına çevriləcəkdir. Vassala çevriləcək Kroton ölkəsində Güc dövlətləri at oynadaraq ölkəmizin maraqlarını sual altında qoyacaqlar. Bizə lazımdımı, bizim ölkəni iqtisadi cəhətdən sıxışdıran Güc dövlətləri sərhədlərimizin yanında hegemonçuluq etsinlər?! Başa düşürəm bizim vaxtilə Koxer ölkəsinə qarşı bir həftəlik müharibəmizin qələbəsinə Güc dövlətlərinin sakit tərpənməsi və sonradan minnətçi düşmələri, xahişə gəlmələri bizdə fatehlik eyforiyası yaratmışdı. Bundan başqa iqtisadiyyatımızın geriliyi, dövlət büdcəsinin iri oliqarxların cibində olması və hərbi texnikaların alınmasında olan maliyyə sıxıntılığı, ordunun psixoloji olaraq müharibəyə hazırlanmaması bizi uzunmüddətli müharibə girovuna sürüklədi. Bax qardaşım mən hər dəfə Azərbaycan ölkəsindən, onun rəhbərinin uzaqgörən və ağıllı siyasətindən danışanda, bizim heç birimiz özümüzdən razı olduğumuz üçün bizlərə nümunə olacaq bu ölkənin aparılan siyasətindən bəhrələnmək istəmirik. Yəqin ki, ölkəmizin düşdüyü müharibə bataqlığı sizləri çox düşündürdüyündən, Odlar yurdu olan Azərbaycanın əldə etdiyi qələbələrə xəbəssiniz. Əzizim Krax, məndə ruh yüksəkliyi yaradan Azərbaycanın Qarabağ qələbəsinə danışmaq sizləri yormayacaqsız, söhbətimin davamı olsun. Buyur, buyur Frank nə danışsınız? - deyə dillənən Krax susqunluq göstərdi. Biz nə qədər ağa-

lıq eşqi ilə yaşasaq da, böyük şəxsiyyətlərin təcrübəsindən yararlanmalıyıq. Yadinızdadırsa keçən məşvəratimizdə söyləmişdim ki, erməni vandalları azad edilmiş və minalardan təmizlənmiş ərazilərdə diversiya edərək yeni minalar basdırıb, qurub yaradan dinc sakinlərlə bərabər hərbiçilərin də həlakına səbəb olurlar. Və demişdim ki, ermənilərin bu təxribatı Azərbaycan xalqının, onun rəhbərinin səbrini tükəndirmiş olacaq. Belə də oldu. Yeni basdırılmış minalar tələfata səbəb olduğundan Azərbaycan ordusu İ. Əliyevin rəhbərliyi ilə terrorçu hərbi birləşmələri Qarabağdan çıxarmaq üçün lokal antiterror əməliyyatına başlamağa vadar etdi. Cəmi iyirmi dörd saatdan bir neçə dəqiqə az olaraq ermənilərin hərbi birləşmə xuntası ağ bayraq qaldırmış oldu. Azərbaycanlıların belə humanist müharibəsini yer üzündə heç bir dövlət aparmayıb. Bir günlük antiterror hucumunda hərbi birləşmələrin məhv edilməsini nəzərə almasaq, yerli sakinlərin birinin belə burnu qanamayıb. Bir dənə də olsun bina dağıdılmayıb. Mən gözlərimlə televizorda izlədim. Dronlarla obyektlərə baxış keçirilir, əgər hərbi obyekt deyilsə, yaşayış massividirsə oranı atəşə tutmurlar. Azərbaycan tərəfindən aparılan belə humanist xarakterli müharibə dünya hərbi tarixində ancaq, möcüzə sayıla bilər. Çünki, bu xalq bilərəkdən öldürməkdən çox-çox uzaqdırlar. Ancaq, bu vəhşi ermənilər qırx dörd günlük müharibədə döyüş meydanı olmasına baxmayaraq Gəncə, Bərdə şəhərlərinə raketlər ataraq dinc sakinlərin, uşaq-qocalı ölümlərinə səbəb olmuşlar. Göreşən kaftar bir millət olaraq Azərbaycan qəbirləri-

ni eşib təhqiredici hərəkətlər etmək az imiş kimi, hətta raketləri qəbirsanlıqlara atıb ölülərini ziyarət edənlərin ölümünə bais olmuşlar. Əzizim, Krax. Məni dəhşətə gətirən isə ermənilərin yaşadıkları əraziləri könüllü olaraq bütövlüklə tərk etmələridir. Azərbaycan hökuməti çalışıb ki, onlar Azərbaycan ölkəsinə qarşı vuruşmayıblarsa, vətəndaşlığı qəbul edib yaşaya bilərlər. Ermənilər yaşadıkları əraziləri tərk edərkən, nəinki Azərbaycan, digər xarici televiziya aparıcıları ərazini tərk edən erməniləri sorğu etmişlər. Kimlər sizin yaşadığınız evlərinizi tərk etməyə məcbur edir? Hamısı bir ağızdan deyirdilər ki, yerli hakimiyyət orqanları onları evlərini tərk etməyə məcbur ediblər. Hətta, bir ermənin deyimi indi də qulaqlarımda səslənir. "Allah haqqı erməni milləti, millət deyil! Allah haqqı! "Bunlar özlərini həqiqətən millət olaraq saymırlar. Elə erməni var idi ki, əvəllər dost olduğu Azərbaycanlıların adlarını çəkərək, vaxtilə yaşadıkları birgəliyi təqdir edirdilər. Ancaq, bütün bunlarla bərabər mən həmin ermənilərin səmimiliyinə şübhə ilə yanaşıram. Bax elə erməni millətini millət saymayan erməni götürək. Yerevana getdikdən sonra, onu bu danışığına görə qınayan erməni sorğuçusuna yalandan deyib ki, azərbaycanlılar onun uşaqlarını güllə qabağına qoyduğundan qorxusundan belə danışdır. Ermənilərin iç üzünə mən hələ çoxdan bələdəm. Tələbə vaxtı SSRİ-yə turist olaraq getmişdik. Mən o zaman odlar diyarı Azərbaycanı səyahət etməyi vacib bilmişdim. Az-çox Azərbaycan dilində tərcümə kitabımla danışa bilirdim. Mən Azərbaycanlıların böyük sərkərdələri olmuş Şah İsmayıl, Nadir

şah haqqında yerli xalqın dilindən nələr eşitmədim. Yerli əhali sərkərdələrindən fəxrlə danışanda, bir nəfər donqar burunlunun həmin Azərbaycan şəxsiyyətlərini pislədiyini və uydurduqları Tiqrandan bəhs etməyinin şahidi oldum. Erməniliyin bütün fizionomiyasını özündə əks etdirən donqar burunlu özünün olmayan tarixini bilmədiyi halda, hansı uydurma Tiqrandan danışdı, başa düşə bilmədim. Gəzintilərimiz zamanı tez-tez rastlaşdığım təndirxanalar da hazırlanan təndir lavaşının ətrindən belə işdahlanırdım. Təndirxanaların birində yaşlı bir qadının təndir lavaşını üzərinə pendir-yağ qoyub bizi qonaq etməsi bu gün də hafizəmdən silinmir. Bax budur Azərbaycan milləti. Qonaqpərvər, istiqanlı. Krax sakitcə Frankı dinləyirdi. Elə bil ki, sevimli dostunun nağıllar aləminin əsirinə çevrilmişdi. Handan-hana Azərbaycan millətinin qonaqpərvərliyinə heyran olan Krax həvəsli olaraq dostuna ərz etdi ki, imkan tapan kimi səyahətçi olaraq Odlar yurdunu yad edəcəkdir. Sonra üzünü Franka tutub soruşdu ki, yaxşı bu ermənilərin burnunun qanamadığını, evlərinin dağılmadığını nəzərə alsaq, sual yaranır ki, yerli erməni hökumətinin nümayəndələri nədən bu bədbəxt sadə erməniləri yaşadıkları yurdu tərk etməyə məcbur ediblər? Mən heç başa düşə bilmirəm, bu yerli hökumət orqanlarının cəfəngiyyatını! - deyə Krax təəccübünü gizlədə bilmədi. Əhalinin dinc yaşamını əlindən alıb, Yerevan çöllərinə tökməkdə bu hakimiyyət orqanlarının məramı nə ola bilər ki? Məsələ bura sındadır ki, - deyə Frank söhbətinə davam etdi. Bu bədbəxt hakimiyyət xuntası Yerevandan sifariş alırdı. Yerevan

separatçı hakimiyyəti bu hərəkəti ilə dünyaya car çəkib, etnik təmizləmədən dəm vurmaqla iki məqsəd güdürdü. Birinci, qərbin güc dövlətlərini Azərbaycana qarşı qaldırmaq, ikincisi dilənçilik arzularına uyğun olaraq dövlətlərdən maliyyə köməyi almaq. Hə,indi başa düşdüm.Məncə bu Ermənistan dövləti çox hiyləgər dövlətdir, -deyən Krax kürsüsündə dirsəklənib Frankın bir vaxtlar söylədiklərini dilinə gətirdi. Azərbaycana qarşı bir milyonluq qaçqın yaradan, iyirmi faiz torpağını xarabaya çevirən bu hiyləgər millət gör yalandan hansı hiylələrə əl atır. Hələ bu harasıdır, dostum Krax!-deyə Frank dilləndi. Otuz ildə məlum olub ki, üç həmsədr dövlət, yəni Amerika, Fransa və Rusiya ermənilərin işğal etdiyi bu Azərbaycan torpaqlarının uzunmüddətli ermənilərdə qalmasına şərait yaradaraq bu işğalı əbədiləşmək istəyiblər. Dünyanın həlledici beynəlxalq təşkilatı olan BMT-nin Azərbaycanın lehinə qəbul etdiyi dörd qətnaməsi belə BMT-nin özü tərəfindən həll edilməyib, qətnamələri kağız parçasına çeviriblər. Lakin, Azərbaycan xalqı, onun müzəffər ordusu, uzaqgörən siyasətçi, xalqının xoşbəxt gələcəyini arzulayan prezident İ. Əliyev BMT qətnaməsini hərbi yolu ilə həll edərək Azərbaycan və dünya tarixinə yeni hərbi salnamələr yazdılar. Bütün bu həqiqətlərlə barışmayan Avropa güc dövlətləri Azərbaycan xalqının qələbəsini hələ də həzm edə bilmirlər. Belə güc dövlətlərindən biri Fransadır. Azərbaycan xalqı arasında “Böyük bacı” titulu əldə etmiş Fransa prezidenti “kiçik bacı”sı Paşinyana arxa olmaq niyyətindədir. O, bütün Avropanı Azərbaycana qarşı qaldırmaq

üçün, Avropa İttifaqında, Avropa Parlament şurasında Azərbaycan əleyhinə kompaniyaya başlamışdır. Fransa Amerikanı da bu kompaniyaya cəlb edərək müxtəlif bəyanatlar versələr də, Azərbaycan xalqı və onun rəhbəri öz haqq işlərində möhkəm dayanmışlar. Bu xalqın prezidenti olan İ. Əliyevin yaxşı bir kəlamı var:-Dəmir yumruq yerindədir! Belə baxanda, Azərbaycan prezidentinin hər kəlamı xalqı tərəfindən qiymətləndirilir. “Qarabağ Ermənistandır və nöqtə!”- deyən Paşinyan məğlubiyyətin acısını dadanda, Prezident İ. Əliyev demişdi:-“Nə oldu Paşinyan?!”İndi bu kəlama xalq oynaq mahnı bəstələyib. Elə də olmalı idi, Frank, -deyə Krax dilləndi. Xariqələr yaradan prezident yüksək ehtirama layiqdir. Frank, mən bir məsələni anlamadım. Bu Fransa prezidentinin görəsən nə dərdi var, bu cılız Ermənistanda?Əzizim Krax. Fransada prezidentin siyasətini xalq bəyənmir. Ölkəni etirazlar bürüyüb. Xarici siyasəti də çat verməyə başlayıb. Fransanın kolonialist siyasəti Afrika xalqını bezdirib və oradan da qovulurlar. Cənubu Qafqaza, yəni Ermənistana burun soxmaqla yeni kolonial siyasət aparmaq istəyir. Bir də ki, varvar erməniləri sevənlər özləri ermənidən betərdilər. Azərbaycan rəhbərliyi Fransa məqsədlərini çox yaxşı başa düşdüyündən Qoşulmama hərəkətinin və digər benəlxalq ittifaqların tribunalarından Fransanın kolonialist siyasətini ifşa edir. Güc dövlətlərinin siyasi oyunbazlığından qıcıqlanan Krax sual dolu nəzərlərini Franka dikdi. Dostum Frank, belə çıxır ki, otuz il müddətində bu üç həmsədr dövlətlər əslində bir tərəfli mövqe tutaraq erməni işğalına göz yummuşlar. Nəin-

ki işğala, -deyə Frank coşdu. Birinci Qarabağ müharibəsi dövründə erməni varvarlarının törətdiyi Xocalı soyqırımı göz yumublar. Otuz il bundan öncə ağıla sığmayan Xocalı soyqırımı haqqında eşitmiş olarsınız. Rusların 366-cı alayının köməyi ilə Xocalı şəhərini darmadağın edib, sakinlərini gülləbaran etmişlər. Təssəvvürünüzü aparın Xocalı kənarında yurdlarını atıb qaçan əliyalın insanları güllələdikdən sonra, kişilərin baş dərisini qoparmış, qadınların sinələrini kəsmiş, körpə uşaqların ağız-burnunu süngülərlə doğramaqla əcayib hala salmış erməni vəhşiləri insanlığa yaraşmayan hərəkətlərə yol vermişlər. Mən Xocalı soyqırımını alman faşistlərinin yer üzündən sildiği Belorusiyanın Xatın kəndi soyqırımından dəhşətli sayıram. Müharibədə kəndlər, şəhərlər istila olunur. Ancaq, istila olunmuş ərazilərin əliyalın insanların təhqiredici hala salmaq ağılasığmazdır və hesab edirəm ki, ermənilər bu insanı mədəniyyətsizliyi ilə tarixin qəddar milləti kimi yadda qalmış olacaqlar. Görürsünüzmü, dostum Krax. Özlərini demokratik ölkə sayan Avropalı dövlətlər qeyri insani hərəkətlərə göz yumub erməni haqsızlığına bəraət qazandırmışlar. Haqsızlığa qarşı coşmuş Frank, çənəsindəki saqqalı bərkdən sıxmaqla, sanki danışqdan yorulmuş çənəsinə rahatlıq vermək istəyirdi. Susqunluq hökm sürürdü. Susqunluğu Krax pozmuş oldu. Yaxşı, Ukrayna ilə müharibə aparan Rusiya, hansı ki, Azərbaycan torpaqlarında Ermənistan mövcudluğunu bərqərar etmişdir və dediyiniz kimi rus alayının köməyi ilə Xocalı soyqırımının törədilməsinə səbəb olmuşdular. Nə əcəb qırx dörd günlük Ermənistan-

Azərbaycan müharibəsində ermənilərə tərəfkeşlik etməyib susqunluğa üstünlük vermişlər. Xeyr, belə deyil dostum Krax. Qırx dörd günlük müharibədə Ruslar ermənilərə yetərinə silah vermişlər. Yadımdadır ki, Azərbaycan prezidenti televiziya ilə vurğulayırdı:–“Bu kasıb Ermənistanın bu qədər silahı hardandır?”Elə ki, Ruslar Azərbaycan ordusunun qələbəsini duyub, arxasında Türkiyə kimi dövlətin dayandığını gördülər və Azərbaycan ordusunun Xankəndini iki saata azad edə biləcəyini anladılar, yaranmış şəraitdə erməni tərəfkeşliyi tam olaraq Rusiya maraqlarına cavab vermədi.Həmin vaxtlarda Ukrayna ilə gərginlik yaşayan Rusiya heç olmasa cənubi Qafqazda öz mövcudluğunu az da olsa qoruyub saxlamaq qərarına gəldi.Rusiya başçısı İ.Əliyevin söz sahibi olmasını bildiyindən müharibənin sonluğuna dair üçtərəfli bəyanat imzaladılar ki, bu da müəyyən qədər erməni silahlıların Xankəndində və ətraf ərazilərdə qalmasına səbəb oldu. Düzdür üçtərəfli müqavilə Ermənistanın kapitulyasiyası demək idi, ancaq öz maraqları xatirinə siyasi gediş edən Rusiya hökuməti Xankəndi və ətrafındakı rayonlar məsələsini gələcək nəsil-lərin ixtiyarına saxlamaqla Cənubi Qafqazda mövcudluğuna şərait yaratmaq məqsədi güddü. Lakin,sonralar Rusiyanın Ukrayna ilə müharibəyə girişməsi və güc dövlətlərinin ona qarşı tətbiq etdiyi sanksiyalardan ehtiyatlanan Rusiya ən azından Türkiyə kimi NATO üzvünün ona olan müsbət münasibətini itirməmək üçün Azərbaycanın anti-terror əməliyyatı aparmasına və Qarabağı erməni hərbi birləşmələrindən tamamilə azad etməsinə bir növü göz

yummuş oldu. Nəticədə uzaqgörən siyasətçi İ. Əliyev yararlanmış fürsətdən istifadə edərək bütövlükdə bütün Qarabağı, erməni hərbi birləşmələrindən azad etdi. Azərbaycanın Qarabağ qələbəsini həzm etməyən Avropa dövlətlərinin yaramaz siyasəti həməşə olduğu kimi, indi də buyunuzunu göstərməkdədir. Avropa dövlətlərinin, başlıcası Fransa hökumətinin Qarabağ ermənilərinin ağ bayraq qaldırmış Arsax xuntasını Avropa miqyasında müdafiəsinə qalxması, Azərbaycan hökumətini etnik təmizləmə adı ilə təqsirləndirməsi kompaniyası vüsətləndi. Azərbaycan hökuməti bu kompaniyalara adekvat cavabını verməkdədir. Frank, qardaşım, deyə Krax buyurdu. Mənim bu Güc dövlətlərinin ikibaşlı oyunundan başım çıxmadı. Bunların məqsədləri ancaq, yer kürəsinin müxtəlif ərazilərində müharibə fəlakətləri törədib və bu müharibələrdən yararlanmaqdır. Düz buyurursunuz qardaşım Krax. İkibaşlı oyunçuların əsas banilərindən olan Fransa məğlub Ermənistanı silahlandırmaqla revanşist vəziyyət yaradıb yeni Ermənistan-Azərbaycan müharibəsinə önəm vermək istəyir. Çünki, illərlə kolonialist siyasət aparıb, Afrika ölkələrinin hüquqlarını tapdalayan Fransa artıq Afrika ölkələrindən elə bu siyasətinə görə qovulmurmu?!. Niyə? Çünki bir xalqa zülm etmək o yana dursun, üstəlik onun dilini əlindən almaq siyasi-mədəni əxlaqsızlıqdır. Dillə bağlı SSRİ dövründə yazıb-yaratmış və əsərlərinə hörmətlə yanaşdığım R. Həmzətovun “Mənim Dağıstanım” əsərində bu barədə çox gözəl deyilib. Bilirsiniz ki, ideoloq istilaçı V. İ. Leninin yaratdığı SSRİ dövründə Rus dili dövlət dili kimi ünsiyyət

vasitəsinə çevrilmişdi. Bütün sənədləşmələr əksərən rus dilində aparıldığından bütün SSRİ sakinləri məcbur olub rus dilini öyrənir və öz ana dillərini tarixən yadırğayırdılar. Hətta elə şovinist millətçilər peyda olmuşdular ki, onlar bütün dillərin ləğv edilməsini və rus dilinin bütün millətlər üçün yeganə dil olmasını istəyirdilər. Öz ana Avar dilinin arxaikləşməsinə biganə qalmayan R. Həmzətov SSRİ vətəninə göyə bənzədib, ona gözəllik verən ulduzları müxtəlif dillərə bənzədərək əlavə edir ki, əgər göyə tərəvət verən ulduzları bir yerə yığsaq göy tərəvətini itirmiş olacaq. Odur ki, ulduzlar ayrılıqda göyə bəzəkdir. Yəni, R. Həmzətov demək istəyir ki, hər bir millətin dili ümumi vətənimiz olan SSRİ üçün bir naxışdır. R. Həmzətovun dil haqqında bu gözəl deyimini, fransız siyasətbazları anlasaydılar zülm etdikləri Afrika xalqlarının heç olmasa dillərinə hörmətlə yanaşardılar. Kolonialist siyasət ölüsü olan Fransa Afrika ölkələrindən qovulduğunu görüb, indi də əvvəllər dediyim kimi burnunu Cənubi Qafqaza soxmaqla özünə erməni müstəmləkəsi yaratmaq məqsədi güdür. İkinci bir tərəfdən Rusiyanı Cənubi Qafqazdan sıxışdırıb çıxartmaq arzusundadır. Əli-Vəli papağını dəyişməyə öyrəşmiş Ermənistan tarixi satqıncılığına rəğmən, Qarabağ müharibəsində vaxtilə ona vətən vermiş Rusiyadan tam kömək almadığına görə, ondan uzaqlaşaraq Fransanın təhriki ilə Avropa güc dövlətlərinə yönüm verməklə və əl açmaqla guya ölkəsini Türk-Azərbaycan "aqrəssivliyindən" qorumaq istəyir. Havadarlarının köməyinə arxalanıb, Azərbaycana qarşı aqrəssiv siyasət apar-

mış Ermənistan gözündəki otuz illik aqressiv tiri görməyib, Türk-Azərbaycan birliyində “aqressiv” tük axtarmaq hiyləsinə qapanıb. Bütün bunları dinlədikcə güc dövlətlərinin ikibaşlı siyasi oyunlarına məətəl qalırsan, -deyə Krax dərindən nəfəs verib, daxilini bürümüş çirkin ikibaşlı oyun havasını xaric etdi. Ruhu təmizlənmiş adamlar kimi Franka xitab etdi. Biz çalışıb siyasətimizdə elə hərəkət etməliyik ki, heç olmasa ikibaşlı siyasət aparmayaq. Mən məğruram, könlümdən dünya ağası olmaq keçir. Lakin, mən heç vaxt şəxsiyyətimi ikibaşlı siyasi oyunlara qurban vermərəm. Düz buyurursunuz Krax. Niyə mən uzaqgörən, dediyi sözə sahib çıxan, istədiyinə aqlın gücü ilə nail olan Azərbaycan rəhbəri İ. Əliyevdən belə çox danışırım. Belə şəxsiyyətləri tarix iki-üç yüz ildən bir yetişdirir. Azərbaycan tarixində vətənpərvər tarixi şəxsiyyətlər olmuş Şah İsmayıl, Nadir şahdan sonra parçalanaraq xanlıqlara bölünmüş və getdikcə Rusiya çarlığının güclə himayəsini qəbul etmiş bu torpaqlar, SSRİ dönəmində də parçalanmış, hətta Azərbaycan torpağında ikinci erməni dövlətinin yaradılmasına ciddi cəhdlər də olmuşdur. SSRİ-nin süqutundan sonra müstəqillikdən yararlanmaq arzusunda olan Qarabağ erməniləri və Ermənistan əvvəlcədən dediyim kimi havadarlarına arxalanıb iyirmi faiz əlavə olaraq Azərbaycan torpaqlarını işğal etmişlər. Otuz illik fasilədən sonra parçalanmış torpaqların azad edilməsində və böyük qayıdış əldə olunmasında İ. Əliyev tarixi şəxsiyyət olaraq adını Azərbaycan salnaməsinə həmişəlik həkk etmişdir. Əlbəttə ki, həməşə qiymətləndirdiyi bu əyilməz xalqın

güc birliyinə arxalanmaqla. İ. Əliyevin yaratdığı tarixi reallığa məftun olmuş Krax, Franka etdiyi qiymətli söhbətə görə təşəkkür edib bildirdi ki, belə tarixi şəxsiyyətlərdən nümunə olaraq öyrənmək, siyasətdə insan ucalığına nail olmağa rəvac vermiş olar. Mən, Avropa ikibaşlı siyasətçilərinin İ. Əliyevdən həyati ibrət götürməməsinə təəssüflənirəm. Frankı səmimiyyətlə yola salan Krax kürsürünə yayxanıb dərin xəyallara qərq oldu. Bu xəyallar onu müharibəsiz və dinc yaşayış ölkəsi olan Tsaxardiyaya səyahətə aparmışdı. Ölkədəki əmin-amanlığa səbəbkar olduğu üçün insanlar onu sevinclə alqışlayırdılar. Yaradılmış sənaye sahələri məhsullarını sərgiləyərək ölkənin bolluğuna səbəb olan Kraxı, xalq gül-çiçəklə qarşılayırlar. Əhali sevinc içərisindədir. Şən və firavan həyat keçirən insanların üzləri gülümsəyir. Tsaxardiya ölkəsinin zənginləşən həyatını seyr edən xaricilər, ölkə rəhbərləri onu salamlayırlar. Sevincdən qürur hissi keçirən Krax özü də qurduğu dövlətə, insanların xoşbəxt yaşayışına görə fərəh hissi keçirir. Katibənin qapını döyməsi onu şirin xəyallardan ayırdığına görə təəssüfləndi. Heyf! Gözəl anlar idi. Katibə xanım üzrxahlıq edərək bildirdi ki, hərbi nazir Hofman təcili olaraq qəbulunuza gəlmək istəyir. Buyursun, gəlsin!-deyə Krax razılıq verdi. Otağa daxil olub hərbi salam verən Hofman təzəlikcə işğal etdikləri Qrundo şəhərinin Kroton ölkəsinin ordusu tərəfindən azad edildiyini ərz edib, təəssüf hissi keçirdiyini əlavə olaraq qeyd etdi. Həməşə olduğu kimi məğlubbiyyəti qəbul etməyib əlini əsəbindən masaya çırpən Krax bu səfər Hofmanın məğlub xəbərini sakitliklə

qəbul etdi. İtgilərimiz çoxdurmu?-deyə Krax Hofmandan yeni məlumatları dinləmək əzmində oldu. Xeyli itgilərimiz var. Hətta məni məyus edən əsas məsələ hərbi paltarlı vuruşan qadınlarımızın addımbaşı olan nəşləridir. Hərbi texnikalarımızın çox hissəsi Kroton ordusu tərəfindən qənimət olaraq götürülmüş və döyüşlərdə bizə qarşı istifadə edilmişdir. Vuruşacaq canlı qüvvəmiz tükənmək üzrədir. Əgər döyüşləri davam etdirsək, olan-qalan canlı qüvvəmizi sonlamalı olacağıq. Hərbi texnikadan əsər-əlamət qalmamışdır. Hərbi texnikaların təmirə ehtiyacı var. Bu da xeyli vaxt tələb edir. Hələlik Qrin və Drin rayonları bizim hərbiçilərin nəzarətindədir. Güman edirəm ki, düşməyə müdafiə xarakterli cavablar verməklə vaxt qazanıb texnikalarımızı təmir edə bilərik. Krax Hofmanı dinlədikcə məyuslanırdı. Qurumuş boğazı az qala onu boğurdu. Boğazını arıtlayıb bir içim su içsə də, xeyiri olmadı. Qurumuş boğazdan çıxan cır səslə soruşdu. Təzəlikcə aldığınızı tankların, artillriyaların aqibəti nə yerdədir? Tank və artilleriyalar ön cəbhəyə döyüş meydanına göndərilərsə də, düşmənin tərəfindən bəziləri məhv edilmiş, xeyli hissəsi isə qənimət olaraq götürülmüşdür. Məğlubiyyətdən doğan xəcalət təri Kraxı bürümüşdü. Vicdan əzabı onu üzürdü. O, Hofmanı təqsirləndirmək fikrində deyildi. Göldə boğulmaq istəməyənin adicə çöpdən yapışaraq xilas olmaq cəhdi onun indiki halına hopmuşdu. Real məğlubiyyətin təskinliyini Hofmandan almaq üçün sualını hayqırdı. Niyə biz məğlub oluruq Hofman! Səbəbini deyə bilərsənmi? Krax, əzizim. Bizim döyüşçülər mənasız adlandırdıqları

vuruşa getmək istəmirlər. Ruh yüksəkliyi döyüşçülərimizdə demək olar ki, yox dərəcəsindədir. Kroton ordusu ilə qardaşlığa keçən döyüşçülərimiz əsir düşməyi vuruşmaqdan üstün tuturlar. Hofman danışdıqca sükut yuxusuna dalan Krax sanki heç nə eşitmir və keyləşmiş halda məğlub hərbi nazirin açılıb-yığılan dodaqlarını seyr edirdi. Katibənin otağa daxil olub, kəşfiyyat və əks kəşfiyyat rəhbəri Qrubberin, həmçinin xarici işlər naziri Frankın gəlişini bildirməsi Kraxı sükut yuxusundan ayırdı. Ən çox xeyirxah söhbətçi Frankın gəlişi onun qəlbinə istilik gətirmiş oldu. Krax Qrubber və Frankı oturmağa dəvət edib, üzünü Hofmana tutaraq əmr etdi ki, gedin ön cəbhəyə və hələlik müdafiə xarakterli döyüşlər apararaq vaxt qazanmaqla, hərbi texnikaların təmirinə başlayın. Hofman otağı tərk etdikdən sonra otağa ilk daxil olmuş Qrubberi dinləmiş oldu. İlk söz alan Qrubber ərz etdi ki, HƏMAS terrorçu qruplaşması İsrail ölkəsinə raketlər ataraq dağıntılara və dinc sakinlərin ölümünə səbəb olmuşdur. HƏMAS-ın qəfil zərbələrinə biganə qalmayan İsrail rəhbərliyi HƏMAS-a qarşı hucuma keçib onların terror fəaliyyəti göstərdiyi Qəzza bölgəsinə raketlər atmışlar. İsrail hökuməti HƏMAS terrorçularına qarşı müharibə elan edərək HƏMASA və onların yurt saldıqı Qəzza şəhərinə total müharibə şəraitinə keçmişlər. Qəzza bölgəsində müharibə genişlənmiş və fəlakət xarakteri almış olsa, fikrimcə ərəb dövlətləri də İsrailin hucumuna biganə qalmayacaqlar. Müharibə alovu bütün şərqə bürümüş olacaq. Frank söz alıb əlavə etdi ki, o da bu müharibə haqqında xəbərlə gəlmişdir. Kəşfiyyat rəhbəri

Qrubber olmuşlar haqqında dəqiq məlumat verdi. Əvəllər də, İsrail-Ərəb dövlətləri müharibə vəziyyətində olmuşlar. Sonralar yaranmış qarşılıqlı isti münasibətlər İsrail-Ərəb dövlətləri arasındakı münaqişəyə son qoymuşdu. İndi yenidən belə bir münaqişənin yaranması dünyada müharibə şəraitinin alovlanmasına təkan verməsə yaxşıdır. Avropada bitməsi görünməyən Rus-Ukrayna müharibəsi, şərqdə müharibə alovu almış İsrail-HƏMAS toqquşması az deyilməmiş kimi, bu tərəfdən də Avropanın qoca Fransası Ermənistanı silahlandırmaqla cənubi Qafqazda müharibə alovu yaratmaq istəyir. Fransanın Azərbaycana qarşı apardığı qeyri ciddi münasibəti digər Avropa təşkilatlarını, onların rəhbər nümayəndələrini də Azərbaycana qarşı qaldırmaqdadır. Frankı həmişəki kimi diqqətlə dinləyən Krax, Azərbaycana qarşı olan bu münasibətlərin nədən bəhrələndiyini bilmək üçün dostunu sual dilemması qarşısında qoydu. Frank, keçən söhbətlərindən mənə aydındır ki, Qarabağ müharibəsində işğalçı Ermənistanla qarşı Azərbaycanın zəfərli qələbəsini həzm etməyən Fransa başda olmaqla Avropalılar ermənilərə tərəfdaşlıq etməklə Azərbaycana qarşı yanlış mövqedədirlər. Məncə bunun bir səbəbi güclənən və sürətlə inkişaf edən Azərbaycanın qələbəsini həzm etməməkdirsə, başqa nə səbəblər ola bilər? Əzizim Krax, səbəblər çoxdur sadalamaqla qurtarmaq olmaz. Məncə Avropalıların Azərbaycana qarşı olan yanlış münasibətlərinin əsas səbəblərindən birincisi Azərbaycanın müsəlman dövləti olması ilə bağlıdır. Düzdür Azərbaycan dünyəvi bir dövlətdir. Din dövlətdən ayrındır. Müsəlman dini azad

olaraq fəaliyyətindədir. Bunu Avropa dövlətləri çox gözəl anlayırlar. Ancaq, xristiyan olan Ermənistana dini qardaş kimi köməklik edib, haqsızlığına da göz yummaqla müdafiə edirlər. Götürək, Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarını otuz il ərzində xarabaya çevirmələri, dini abidələri dağıtmaları erməni havadarlarının islamafobiyasından irəli gəlmirmi?! Qeyd etmək istəyirəm ki, tarixdə olmuş Səlib müharibələri alovunun közlənmiş tüstülü iyisi erməni havadarlarının burunlarında qalmışdır. Əgər belə olmasaydı özlərini demokratik dövlətlər sayan Avropa ölkələrində müsəlmanların dini etiqad kitabı olan Quranı yandırmaz və təhqirlərə yol verməzdilər. Elə Avropa ölkələrindən bu cür demokratiyanı öyrənən işğalçı ermənilər ən murdar islamafob millət idilər. Başa düşmədim səni əzizim Frank, - deyə Krax təəccübünü gizlətmədi. Götürək İran dövlətini. İran dövləti də müsəlman dövlətidir və Azərbaycandan fərqli olaraq ölkəni islam dini əsasında idarə edirlər. Qırx dörd günlük müharibədə İran hökuməti dini qardaşları Azərbaycana yox, xristiyan Ermənistana kömək edirdilər. Bəs, bunu necə izah etmək olar?! Əzizim Krax. İran dövlətində öz dədə-baba torpaqlarında qırx-qırx beş milyona qədər Azərbaycanlı yaşayır. Əvvəllər az-çox məlumat vermişdim ki, Rus-İran müharibələri nəticəsində məğlub İran dövləti Araz çayını sərhəd olaraq qəbul edib, Ermənistanın bu günkü ərazisi də daxil olmaqla Şimali Azərbaycanı Çar Rusiyasına güzəştə getmişdir. SSRİ-nin çökməsindən sonra müstəqillik əldə edən Azərbaycanın bu günkü iqtisadi, siyasi və hərbi inkişafı, eyni zamanda Türkiyə ilə ya-

ranmış qardaşlıq münasibətləri İranı narahat etməyə başlamışdır. Birinci İran istəmir ki, Türkiyə Azərbaycanla birgə bərqərar olsun. Məhz bunun nəticəsidir ki, Rusiya-Azərbaycan-Ermənistan üçtərəfli müqaviləsində nəzərdə tutulmuş Zəngəzur koridorunun açılmasının İran dövləti əleyhinədir. Bu koridorun açılmasını özünün “qırmızı xətti” elan etmiş İran dövləti, hətta qoşunlarını Araz çayı boyu hazır vəziyyətə gətirmişdir ki, bu da Zəngəzur koridorunun açılmasını “Azərbaycanın işğalı kimi” dəyərləndirəcək Ermənistanın xeyrinədir. İkinci, Şimali Azərbaycanın Ermənistanla müharibədə qələbəsi və Beynəlxalq arena da söz sahibi olması İran hökumətinin ürəyincə olmamışdır. Çünki, Şimali Azərbaycanın on milyonluq ölkə olaraq sürətli inkişafı İranda yaşayan və çoxluq təşkil edən, ana dili və azadlıq hüquqları məhdudlaşdırılmış Azərbaycanlıları hərəkətə gətiribdir. İranın ən böyük narahatçılığı Bütöv Azərbaycanın yaranmasına səbəb olacaq İran Azərbaycanlılarının mili-azadlıq hərəkətidir. Belə bir şəraitdə İran dövləti üçün yerli Azərbaycanlıların milli-azadlıq hərəkəti olmasın deyə, dini qardaşlıq arxa plana keçmiş olur. Əslində İran elə tarixən Azərbaycanın özü deməkdir. Yüz illərlə İranı Azərbaycanlı şahlar idarə etmişlər. Son yüz ildə İranda formalaşmış fars şah rejimi, sonralar fars islam rejimi Azərbaycan xalqını, orada yaşayan başqa milli xalqlar kimi, ikinci sortda çevirmişdir. Məhz, bu nöqtəyi nəzərdən İran ölkəsinin Azərbaycana qarşı siyasəti üzde gülmək, arxa planda siyasi cəfəngiyyətlə məşğul olmaqdır. Azərbaycan hökuməti İranın siyasəti-

ni çox yaxşı anlayır və İranda yaşayan soydaşlarına hörmət əlaməti olaraq mehriban qonşuluq siyasətini aparır. Azərbaycan eyni zamanda Avropalılarla da isti münasibətlər yaratmaqdadır. Azərbaycanın neft-qaz sərvətinə malik olub sürətlə inkişaf etməsi və eyni zamanda Avropalıları neft-qazla təmin etməsi imkan verir ki, bənəlxalq arenada təsiredici rol oynasın. Təsiredici rolun icrası ölkə rəhbəri, uzaqgörən siyasətçi İ. Əliyevin adı ilə bağlıdır desəm yanlışmıdır. Beynəlxalq arenada böyük təşkilata çevrilmiş Qoşulmama Hərəkatının rolu danılmazdır. Hansı ki, İ. Əliyev bu hərəkatın öncəsidir desəm, düz buyurmuş olaram. Avropa təşkilatları, o cümlədən BMT Azərbaycana qarşı bəlkə də, daha çox haqsız qərarlar vermiş olardılar. Ancaq, bu təşkilatların haqsızlığına qarşı çıxan Qoşulmama Hərəkatının dövlətləri Azərbaycanın haqq işinə hörmətlə yanaşmışlar. Onu da deyə bilərəm ki, bu günkü gündə Qoşulmama Hərəkatına sədrlik İ. Əliyevə məxsusdur. Bu sədrliyi Qoşulmama hərəkatının üzv dövlətləri seçmişlər. Bundan başqa İslam Azadlıq təşkilatında təmsil olunan Azərbaycan bu təşkilatın inkişafında əvəzedilməz rola malikdir. Türkiyə kimi nəhəng dövlətlə və onun görkəmli şəxsiyyəti olan prezident R. T. Ərdoğanla qardaşlıq münasibətində olan Azərbaycan rəhbəri İ. Əliyev Türk dövlətləri birliyinin yaradılmasına şərait yaradırlar. Artıq bir neçə Türkdilli dövlətlərin birliyi yaranıb. Sıx iqtisadi münasibətlər və siyasi birlik formalaşıb. İnanıram ki, vaxt gələcək Türk dövlətlərinin hərbi mütəffiqliyi, Azərbaycan-Türkiyə hərbi mütəffiqliyi”Bir

millət,iki dövlət,bir yumruq”kimi formalaşacaq və Türk dövlətləri ümumhərb ordusu yaradıcılaqdır. Digər bir tərəfdən Türk dövlətləri ilə Rusiya arasında olan isti münasibətlər də, öz növbəsində Avropalıları narahat etməkdədir. Düzdür Azərbaycan dövləti Rus-Ukrayna müharibəsində neytral siyasət apararaq, hər iki ölkə ilə dostluq münasibətindədir. Ancaq, Azərbaycanın neytrallığı Rusiyaya qarşı çıxan Avropa güc dövlətlərini qane etmir. Onlar çox istəyərdilər ki, Azərbaycanın Rusiya ilə heç bir münasibəti olmasın. Bütün bu sadaladıqlarım əsas verir ki, Avropa təşkilatları, Fransa ölkəsi də daxil olmaqla haqqın çarçısı olan Azərbaycana qarşı qərəzli mövqe tutsalar da, Azərbaycan dövləti Beynəlxalq standartlara uyğun siyasət aparmaqla haqqın, ədalətin təsdiqinə çalışır. Frank Azərbaycan həqiqətlərini məşvərət iştirakçılarına danışdıqca, prezident Krax da daxil olmaqla bütün iştirakçılar sanki, nağıllar aləminin xəyalında idilər. Çox da böyük olmayan Azərbaycan adlı məmləkətin uzaqgörən rəhbərinin qurub yaradan dühası qarşısında əriməkdəydilər. Hamıdan çox Krax dərin düşüncələrə qapılmışdı. Krax sanki ikiləşib öz-özünə suallar yağdırırdı:-doğrudanmı, Azərbaycanın bu şöhrətli prezidenti iqtisadi-siyasi savadı və dünyagörüşü, sərkərdəlik qabiliyyəti ilə, fenomen bir şəxsiyyət olaraq nəinki Avropada, hətta dünyada tanınmaqdadır. Macarıstan hökumətinin başçısı V. Orban bu böyük insanın Avropada populyar olduğunu nahaqdan demir. V. Orban hətta, bu populyarlığı nəzərə alıb İ. Əliyevdən öyrənmək istədiyini dilə gətirir. Nə olsun ki, bizim Tsaxardiya ölkəsi

nəhəng ölkədir, mən rəhbər olaraq fatehlik eşqinə düşüb eyni kökdən olan Kroton ölkəsinə qarşı müharibə aparıb, ümumi fəlakətlərimizə səbəb oluram. Bəlkə, əclaflıqla həmahəng səslənən imperialist siyasətimə son verib, ziyanın yarısından qayıtsam daha yaxşı olar?! İndi bu barədə ruhi təmizlik edib nazirlərimə fikrimi bildirsəm pis vəziyyətə düşmərimmi? Yox, deyəsən Frankın Azərbaycan prezidenti haqqında söylədiklərinin təsirinə qapılmışam. Hər halda, hərbi nazir Hofmanın ön cəbhədən gəlişindən sonra, yaranmış vəziyyətdən asılı olaraq qərarlı olaram. Təcürübəli xarici işlər naziri Frank, Kraxın xəyali vurnuxmalar keçirməsini hiss edirdi. Frank üçün əsas o idi ki, Krax işğalçı müharibədən əl çəkib, fəlakətə apardığı ölkəsini ağ günə çıxartsın. Deyəsən İ. Əliyev siyasətindən doğan həqiqətlər Krax dostuma təsir etməkdədir, -deyə Frank Kraxın keçirdiyi psixoloji vurnuxmadan nəticə çıxardırdı. Nəhayət Krax xəyali gerçəklərdən ayrılıb, üzünü Qrubberə tutaraq tələb etdi ki, İsrail-HƏMAS münasibətlərinin gedişatı haqqında məlumatlı olub gələn görüşlərdə bu barədə hesabat versin. Sonra, Frankdan xahiş etdi ki, Güc dövlətləri daxil olmaqla digər dövlətlərin xarici işlər nazirləri ilə görüşüb bizə qarşı hazırkı münasibətləri barədə fikirlərini öyrənsin. Bir də ki, hərbi nazirimiz Hofman ön cəbhədəki vəziyyətlə əlaqədar edəcək hesabatından sonra gələcək xarici siyasətimizin yeni konturlarını cızmağa çalışacağıq.

Tsaxardiya və Kroton ölkələri arasında gedən üç ilə yaxın müharibədə dönüş yaranmamışdı. Son prezident məşvərətindən sonra ön cəbhəyə yollanmış hərbi nazir Hof-

man prezidenti sevindirə biləcək müjdə ilə gəlməmişdi. Krax Hofmanı qəbul edib təkbətək görüşmək arzusunda deyildi. Hofman yenə sərsəmləyəcəkdi ki, Kroton ölkəsini Güc dövlətləri müasir silahlarla təmin etdiyi halda, biz təmirdən sonra çıxmış köhnə silahlarla vuruşuruq. Döyüşçülər özgə torpaq uğrunda vuruşmaq istəmir, ya bilərək-dən əsir düşürülər, ya da silahı atıb gizlin yollarla xarici ölkələrə qaçırırlar. İtgilərimiz çoxdur və ilaxır. Hofmanın sərsəmləməsindənə yaxşı olar ki, bütün nazirlərimizi məşvərətə dəvət edib dünyada baş verənləri dinləyəndən sonra ölkəmiz üçün uyğun olacaq qərar qəbul edim. Sevimli və həməşə gözəlliyi ilə məftunluq yaradan katibəsini dəvət edib nazirlərin sabahısı məşvərət yığıncağına toplanmasını xahiş etdi. Katibənin otağı tərk etməsindən sonra dərin fikirlərə dalan Krax müharibənin uzun keçməsinin onda yorğunluq və əsəb yaratmasını anladı. Hələ cavanlıqda zəngin olmağa həvəsli olan Kraxa çox zəngin olan keçmiş yaxını Paskal danışardı ki, zəngin olmayıb sadə həyat sürəndə çox rahatlıqla yaşayırdım. İndi mən çox zənginəm, ancaq rahatlığım yoxdur. Zənginlik içərisində yorğunluqdan itib batmışam. Yorğun olmaqla bərabər, zənginliyimin dərini çəkirəm. Heyf deyilmiş yaşam üçün əldə etdiyinizlə rahat və sakit dolanışığa nail olmaq. İnsan oğlu əbədi yaşamadığı üçün, bu boyda sərvətin əbədiyyətə qovuşduqdan sonra necə olacağını, yaxşı və pis nə isə yaradacağını düşündükcə vahimələnir və sarsıntılar keçirir. Paskalın keçən zamanlarda dediklərini xatırlayan Krax düşünürdü ki, zənginəm, üstəlik fəth olmaq üçün müha-

ribə aparıb ölümlərə və xarabalıqlara səbəb olmuşam. Yəqin ki, məni əclaf olaraq dəyərləndirib lənətləyənlər az deyil. Bir xarici işlər nazirimiz Frankın insanı ağıla gətirə biləcək söhbətlərini nəzərə almasaq, inanaraq ətrafıma topladığım digər nazirlərimin ağzıma girməkdən başqa heç nəyə qadir olmadıqları bəllidir. Nazirlərimin demək olar ki, hamısı ağzımdan çıxan sözlərin quludurlar. Birində hünər yoxdur ki, mənim fatehlik arzumu yumşalda biləcək ağıllı fikir söyləsin. Görünür uğursuz fatehlik talehim labüd edir ki, ağıla və ədalətə əsaslanacaq yeni siyasətin konturunu sabahkı məşvəratimizdə özüm cızım. Yaxşı deyiblər, -ziyanın yarısından geri qayıtmağın özü də bir hünərdir.

Hava xeyli qaralmışdı. Xəyalın reallığa dönəcəyi sabahkı məşvərat eşqi ilə, Krax evinə getmiş oldu. Qapını açanda onu nəvazişlə qarşılayan Mirandasını ilk dəfə görmüş kimi duruxdu. Xəyallandı. İndiyə qədər bir evdə yaşadığı Mirandasının gözəlliyini ilk dəfə kəşf edirmiş kimi duyğulandı. Ax, mənim qiymətləndirmədiyim Mirandam, sən öz təbii gözəlliyinlə yüz dəfədən çox mənim süni gözəl katibəmdən qat-qat üstün və məftunluq yaradansan! Bu gözəlliyi mən niyə duymamışam, görməmişəm?! Yəqin ağalıq iddiası mənim gözlərimi kor edibdir. İlk dəfə olaraq Mirandasını qucaqlayıb, nəvaziş göstərdi. Həyatında ilk olaraq ərinin qayğısını hiss edən Mirandanın bir qanadı yox idi ki, havalansın. İlk dəfə idi ki, axşam naharında masa qarşısında göz-gözə əyləşib baxışlarla danışdılar. Əri Kraxın nəvazişindən ruhlanan Miranda elə ilk dəfə olaraq

dilə gəlib ondan xahiş etdi ki, fəlakətlər yaradan müharibəyə son qoysun. Kraxın Miranda xahişindən gözləri dolmuşdu. Miranda bu xahişi ilə sabahkı məşvərətə gələcək nazirlərin fəvqündə daha uca və hünərli görsənirdi. O, ilk dəfə olaraq Mirandasının alnından öpüb, əli ilə saçlarını tumarlayaraq qulağına pıçıldadı. Düz buyurursan əzizim! Sən uzaqgörənliyinlə sabahkı məşvəratimizin son qərarını bildirib, mənə ruh və qətiyyət bəxş etdin. Uzun illərdən sonra, elə ilk dəfə olaraq şirin və qayğısız gecəni iki baxışın sevgisi ilə, yola verdilər.

Bütün nazirlər məşvərdə öz yerlərini tutaraq Kraxı gözləyirdilər. Nəhayət, həmişəkindən fərqli olaraq üzündə təbəssüm yağan Krax otağına daxil olub, onu səbirsizliklə gözləyən nazirlərlə salamlaşdı. Nazirlərə gözərası diqqət edən Krax, gözlənilənlərdən fərqli olaraq Hofmana söz vermədi. O, artıq Hofman sərəməlməsindən bezmişdi. Şəhər çağrı məşvərdə qan qaralığı yaratmaq fikirindən uzaqlaşmış, ovqatını təzələmək üçün xarici işlər naziri Franka söz verərək dünyada baş vermişlərdən əgər olmaq istədiyini xahiş etdi. Məşvərdə ilk söz alan Frank anladı ki, Krax keçən məşvərdə bildirdiyi kimi yeni siyasətin konturunu cizmaq əzmindədir. Bu onun təbəssümlü sifət cizgilərindən hiss olunurdu. Benəlxalq vəziyyətin gərginliyindən bəhs edən Frank bildirdi ki, İsrail-HƏMAS müharibəsi fəlakətlər və xarabalıqlar yaratmaqdadır. Qəzza bölgəsinin şəhərləri darmadağın edilir, uşaqdan-qocaya kimi xeyli insan itgisi yaranmışdır. Beynəlxalq təşkilatlar bu dağıdıcı müharibənin sonlanmasına çalışırlar. Bunun

üçün BMT çərçivəsində toplaşan ölkələr müharibəyə son qoymaq arzusunu bildirsələr də, nəhəng Amerika dövləti BMT-nin bu qərarına veto qoyaraq İsrailin müharibəni davam etdirməsinə şərait yaratmışdır. Hal-hazırda müharibə bütün şiddəti ilə davam etməkdədir. HƏMAS-ın İsrailə olan raket hücumları başlarına bəla açmışdır. HƏMAS dö-yüşçüləri kütləvi şəkildə İsrailə təslim olmaqdadır. Bu müharibənin hələ ki, sonu görünmür. Frankın çıxışını yarımçıq edən Krax, ondan soruşdu ki, ağılınzca Kroton ölkəsinə hərbi dəstək verən Güc dövlətləri ola bilər ki, bizim Kroton ölkəsi ilə düşüncəsi olacaq sülh münasibətimizə əngəl olsunlar?Kraxın gözlənilməz bu sualından bütün məşvərət iştirakçıları duruxdular. Bütün gözlər Kraxa dikilmişdi. İşğalçı fətehin gözlənilməz və yumşalan sualı hamını karıxdırsa da, Frank Kraxın bu addımını gözləyirdi. Odur ki, Kraxın bu sualını cavablamaq üçün sözünə davam edərək bildirdi ki, Güc dövlətlərinin Kroton ölkəsinə olacaq təsirləri mümkündür. Hər şey asılıdır dövlət rəhbərlərinin iradəsindən. Əlbəttə ki, Kroton ölkəsinin rəhbəri Sen Simonun sülhə olacaq iradəli hərəkətindən daha çox şey asılıdır. Əgər Sen Simon da, Ermənistan rəhbəri Paşinyan kimi Güc dövlətləri olan dayılarının qoltuğuna girməsə, münasibətlər sülhlə bitmiş olar.Sülh işimizə kömək olaraq orasını da deyim ki, son məqamlarda Paşinyanın qərbyönlü siyasətini səhv hesab edib ikitərəfli danışıqlara yer verən uzaqgörən siyasətçi İ. Əliyevdən öyrənməyimizin vaxtı çatıb. Danışıqlarda birtərəfli mövqe sərgiləyən Amerika, Fransa və digər Güc dövlətləri ilə görüşləri

qəbul etməyən İ. Əliyev erməni rəhbərini qandırır ki, iki tərəfli danışıqlarla bizlər sülhə gəlib çıxa bilərik. Məhz, İ. Əliyevin humanistliyi ilə Azərbaycan hökuməti heç bir vasitəçi olmadan otuz iki erməni təxribatçı əsirləri, dumanlı havada yolunu azaraq Ermənistanə əsir düşmüş iki Azərbaycanlı əsgərə dəyişmişdir. Azərbaycan ölkəsinin hərbi əsirlərə olan humanist diqqətini etiraf edən Ermənistanın tibbi yoxlanış komissiyasının rəhbəri qeyd etmişdir ki, otuz iki nəfər təxribatçıların üç illik məhbusluğu elə keçmişdir ki, tibbi müayinəyə ehtiyacları belə yoxdur. Təsəvvürünüzü aparın, dostum Krax. Üç ildə əsirlik keçirən erməni hərbiçiləri, sanki Bakıda sanatoriyada dincəlmişlər. Xankəndində qalan erməniləri yeməklə, isti paltarlarla təmin edən Azərbaycan ölkəsinin göstərdiyi humanistliyə heç bir ölkədə rast gəlməmişəm. Bu humanisatliyin müqabilində yollarını azıb əsir düşmüş əsgərlər üzərində zorakılıq şousu yaradan ermənilər haqqında necə xoş sözlər deyə bilərsən?! Yaxşı fikirin nədir, dostum Frank, -deyə Krax onu yumşaldıb muma çevirən Franka səsləndi. Sən özün yaxşı bilirsən ki, İ. Əliyev dədə-baba torpaqlarını qaytararaq haqq-ədalət müharibəsi aparıb. Biz isə işğalçı olaraq müharibə aparırıq. Bizim sülh fikirimizi Kroton ölkəsinin rəhbəri Sen-Simon qəbul edəcəkmi? Əlbəttə, əzizim Krax! Kroton ölkəsi işğala məruz qalan ölkədi. Əgər, işğal etdiyimiz Kroton torpaqlarını geri qaytarsaq, dəymiş zərərlər üçün təzminata getsək, şübhəsiz ki, sülh hər iki ölkə üçün məğbul olacaq. Başa düşdüm, indi bir sualıma cavab ver görüm, ağız dolusu danışdığın və məni məmnun

etdiyin Azərbaycan ölkəsinin ərazisi,hansı ki Ermənistan dövləti tərəfindən xarabalığa çevrilmişdi bu zərərə görə təzminat ödədimi?Dostum Krax,sualınızın hədən yarandığını anladım.Əlbəttə ki,bu günə kimi ödəməyi heç fikirləşməyiblər. Ermənilər indiyə qədər separat oyunlarından əl çəkmirlər,zərər verdikləri Azərbaycana qarşı havadarlarına arxalanaraq hələ də ərazi iddiaları ilə xəyal-plov yeyirlər.Bir də ki,biz Tsaxardiya ölkəsi olaraq yüzşifətli ermənilər kimi Güc dövlətlərinin çaldığı hava ilə oynamırıq ki?İşğalçı müharibə aparsaq da,vüqarlıyıq və bizim bir sifətimiz var.Qaldı ki,Kroton ölkəsinə təzminatın ödənilməsinə inanıram ki,dostumuz Krax həmşə verəcəyi sözün sahibi olub.Necə ki,Odlar diyarının prezidenti İ.Əliyev deyirdi:"Sözümüz imzamızdır!"Frankın inandırıcı və məntiqli cavablarından ruhlanan Krax buyurdu ki, İsrail-HƏMAS müharibəsi və bizim Kroton ölkəsi ilə yarana biləcək münasibətlər barədə dolğun danışib məni qane etdin. Buna görə çox sağ ol!Digər bir sualım Rus-Ukrayna müharibəsinin gedişatı haqqında olacaqdır. Buyurun sizi dinləyirəm. Əzizim Krax. Rus-Ukrayna müharibəsi bütün şiddəti ilə davam etməkdədir. Ukrayna hökuməti Rusiyanın ilhaq etdiyi bütün torpaqları qaytardıqdan sonra, sülhlə razılaşacağını elan edir. Rusiya isə, ilhaq etdiyi vilayətləri özünün tarixi torpaqları hesab etdiyindən Ukrayna ilə müharibəni onların kapitulyasiya olmalarına qədər davam etdirəcəyini bildirir.Orasını deyim ki,Ukrayna ərazisində olan şəhərləri,- Xarıkovu,Dnepropetrovsku,Odessanı da Rusiya öz tarixi əraziləri hesab edir.Bu yaxınlarda,vaxtilə

Rusiyanın prezidenti olmuş və Gürcüstan torpaqlarının işğalına rəhbərlik etmiş, hazırda Rusiyanın Təhlükəsizlik Şurasının katibi olan D.Medvedev öz internet səhifəsində yazır ki,Ukraynanın paytaxtı Rovno şəhəri olacaqdır.Krax yerindəcə diksindi.Necə yəni,məgər Kiyev Ukraynanın paytaxtı deyilmi?Düz buyurursunuz.Kiyev hazırda Ukraynanın paytaxtıdır.D.Medvedev cənabları əslində vaxtilə Rusiyanın Kiyev Rus dövləti olaraq təşəkkül tapmasına işarə edir. Bütün Ukraynanı raket atəşi ilə xarabalığa çevirən Rusiya, müharibənin başlanılmasında Amerika başda olmaqla Avropa dövlətlərini qınayır. Ukraynanın qərbyönümlü siyasəti, neytral dövlət olmaması Rusiyanın qırməzı xəttini keçmiş hesab olunduğundan müharibənin sonlanması haqqında danışmaq mümkün deyil.Burasını da deyim ki,Güc dövlətlərinin hərbi köməyinə arxalanan Ukrayna da öz növbəsində Rusiya ərazilərini raket atəşinə tutmaqdadır.Amerika jurnalistinə müsahibə verən Rusiya başçısı V.V.Putin bu köməkliyə qarşı çıxaraq bildirir ki,Amerika hərbi köməyini Ukraynaya dayandırsa müharibəyə son qoyula bilər.Bütün bunlara baxmayaraq müharibə bütün şiddəti ilə davam etməkdədir. Hər iki müharibə şəraitində olan ölkələr fəlakətlər törətməkdədirlər. Frankın müharibə fəlakətlərindən danışması Kraxı məyus etmişdi. Müharibələrin yaratdığı fəlakətlərdən bezmiş Kraxda ruhi düşgünlük yaranmışdı. Frank elə ki, Odlar diyarı olan Azərbaycanın ədalətindən söhbət açırdı, ruhu təzələnmişlər kimi daxili sevincini gizlədə bilmirdi. Müharibələr haqqında eşitmək istəyində olmayan Krax

bildirdi ki, görünür Rus-Ukrayna müharibəsi siz deməli sonlanmaq ərafəsində deyil. Əslində Ukrayna ərazisi Güc dövlətləri üçün döyüş meydanıdır. Bu güc dövlətləri müharibənin davamında ısrarlı olduqlarından yəqin ki, bu ağılasığmaz müharibə hələ çox davam edəcəkdir. Ancaq, şükürlər olsun ki, sizin Azərbaycan ölkəsi haqqında olan və haqq-ədalətə əsaslanan xoşniyyətli söhbətləriniz əlbəəttə ki, haqlı olaraq mənə məmnun edibdir. Görünür, Azərbaycan ölkəsi, onun tarixi haqqında çox məlumatlısınız. Hardandır, sizdə bu Azərbaycan sevgisi? Azərbaycan ölkəsinin ədalətindən yumşalan Kraxın gözlənilməz sualı onun xəyalını keçmişlərə apardı. Bir neçə dəqiqəlik sükutdan sonra Frank keçmiş həyatını vərəqlədi. Hörmətli Krax. Mənim keşməkeşli yaşam tarixim var. Belə ki, atam Azərbaycanlı olaraq ikinci dünya müharibəsində əsir düşmüş və tibb bacısı olan şotland əsilli anamla ailə qurmuşdur. Atam aldığı qəlpə yaralarından mən uşaq olarkən vəfat etmişdir. Atam adımı Fərman qoysa da, anam mənə Frank olaraq adlandırmışdır. Azərbaycana olan maraq və sevgim damarlarımda axan ata qanı ilə bağlıdır. Mənim ata qanım milli mənsubiyyətimi gizlətməyə imkan vermir. Bildiyim qədər Azərbaycanlı qan qardaşlarım öz vətənlərini, torpaqlarını canı qəlbədən sevən millətdirlər. Azərbaycanlılar bütün millətlərə hörmətlə yanaşmağı bacaran qeyri adi insanlardır. Çox fəxr edirəm ki, Azərbaycanın görkəmli oğul və qızları öz ölkələrindən kənarda belə məşhurdular. SSRİ kimi nəhəng dövlətin ali rəhbərlərindən sayılası olmuş, sonradan müasir Azərbaycanın yaradıcısı

olan H. Əliyev, Rusiyada Baykonur kosmodromuna rəhbərlik etmiş general K. Kərimov, aviasiya benzinin ixtiraçısı Y. Məmmədəliyev, Amerikada yaşamış süni intellekt tədqiqatçısı Lütfi-zadə (Ələsgər zadə), Sibir neftinin kəşf edən, mənim adaşım və fəxrlə adını çəkəcəyim Fərman Salmanov və adlarını sadalamadığım digər nəhənglər məhz Azərbaycanlıdırlar. Odur ki, Azərbaycanın hər bir haqq işini həməşə bəyənir və bu günəşli diyarın istiliyini qanımla hiss edirəm. Yaşayıb böyüdüyüm Tsaxardiya vətəni Azərbaycan ölkəsi kimi xoşbəxt ölkə olaraq görmək istəyirəm. Frankın insanlıq meyarından doğan çıxışını dinləyib vəcdə gələn Krax sevincini gizlədə bilmədi. Allah sənə yar olsun dostum Frank-Fərman! İndi isə icazə verin keçək siyasətimizin gələcək yolu haqqında müzakirələrə. Əvvəlcə onu bildirmək istəyirəm ki, mən hərbi nazirimiz Hofmanı orduda yaranmış vəziyyət barədə hesabatını sizlərin nəzərinə çatdırmağa sövq etmədim. Mənə aydın olduğu kimi, sizlərə də aydın olmuş olar ki, müharibə şəraitində olan orduda vəziyyət heç də ürəkaçan deyil. Fəlakətlər, xarabalıqlar, itgilər, əlbəttə ki, canlı itgi qüvvəsi son zamanlar məni düşüncələrə salmış və bu düşüncələrimin nikbin olacaq sonluğunu müzakirələrdən sonra bildirməli olacam. Bu sirr deyil ki, icad etdiyim ölkə idarə sistemi olan şahın mat olmadığı üsul idarə həm ölkənin idarə edilməsində, həm də xarici siyasətimizdə özünü doğrulda bilmədi. Vaxtilə mənim karyeramın inkişafında rol oynamış, məni fəthlik eşqinə yuvarlamış və dövləti doğmuş inək kimi sağaraq zənginləşmişləri, - şahmatda

olduğu kimi, vəzir, Fil, At və sonsuz səlahiyyət verdiyim toplar olaraq vəzifə başına gətirmiş oldum. Mən, Baş nazir- vəzir Mitteran haqqında ciddi bir söz deməyəcəyəm. Mitteran dostum olaraq, ancaq mənim yerişimi yeriməklə məşğul olmuşdur və innəndə belə yerişimi yeriməkdə davam edəcək. Toplar, yəni şəxsi qvardiyam başda dostum Uolker, məxfi çevik qüvvələr başda Zilsburq (Zlatan) yüksək səlahiyyət sahibi olmaqla mənim şəxsi tələb və istəklərimi məxfiliklə həyata keçirdiklərinə görə razılığımı bildirmək istərdim. Ancaq, mənim fillərim, atlarım, yəni çoxşəxli nazirlərimiz və digər qurumların rəhbərləri vəzifələrini düzgün yerinə yetirmədiklərinə görə çox məyusluynam. Maliyyə nazirimiz dövlət büdcəsinin boşluğunu zənginlərin cibi hesabına doldurmağa çalışır. İqtisadiyyat nazirimiz ölkə iqtisadiyyatının inkişafı haqqında bir dəfə də olsun təklif verməyib. Hər hesabatında iqtisadiyyatın bərbad olmasının səbəbini müharibədə axtarır. Daxili işlər nazirimiz səfərbər olub müharibəyə getməyənləri dezertir adı ilə güllələyir, əlbəttə mənim əmrimlə. Müharibəyə gədənələr isə, həlak olurlar, ya da əlil olaraq ölkə daxilində sosial problemlərin yaranmasına məcburən səbəb yaradırlar. Dostum Frankla təkbətək görüşümdə yaranmış işsizlik ordusu barədə danışanda, o mənə ölkəmizin sosial yönümlü olmadığını irad tutub, günəşli Azərbaycanda Prezident İ. Əliyevin yaratdığı sosial yönümlü ölkədən ağır dolusu danışdı. Bu xoşbəxt ölkədə nəinki müharibə əlilləri, digər əlilliyə məhkum olunmuşların sosial təminatları dövlət nəzarətindədir. İşsizlər dövlətdən güzəştli təminat

lar alırlar. Çünki, ölkədə güclü iqtisadiyyat yaradılıbdır. Bizdə isə bir dənə də olsun istehsal müəssisələri fəaliyyət göstərmir. İqtisadiyyat deyəndə, indiki zənginlərin var-dövləti göz qabağına gəlir. Bizim bu ağır və yüngül sənaye nazirlərimiz nə iş ilə məşğuldurlar, mən bu günə kimi başa düşə bilmirəm. Yaxşı ki, silah təmir edən bir neçə zavodumuz var. Təəssüflər olsun ki, bu günkü həqiqətlər belədir. Burada mənim çıxışımla əlaqədar başlarını aşağı əymiş nazirlərdən biri hünər tapıb mənə yenilikçi olaraq təklif verməyiblər. Yaxşı ki, bizim əzizimiz Frank haqq-ədalətin təntənə çaldığı Odlar diyarı haqqında söhbətlər etməklə qəlbimizdə, beynimizdə hökm sürən viranə soyuqluğuna haqq-ədalət istiliyini gətirmişdir. Müharibə ilə əlaqədar olaraq ölkə əhalisinin azalması da göz qabağındadır. İş o yerə çatıb ki, ordu səfərbərliyi üçün qoca-uşaq nəzərə almasaq əli silah tutan insan qalmayıb. Yaxşı mən özümü mat olmayan şah kimi aparıramsa, siz fillərin, atların vəzifəsi yarıtmazdırsa, ölkənin əksəriyyətini təşkil edən piyadalar məhvə doğru gedirsə bizim bu Tsaxardiya ölkəsinin axırı necə olacaq?! Bir deyin görüm, piyadalar olmasa sizin vəzifəniz kimə lazımdır!? Yaxud, mən piyadalarsız mat olan şah olmayacam mı?! Mənim ən böyük səhvim ondan ibarətdir ki, tarixən yaranmış və inkişafda olan şahmat dünyasını, icadımla dəyişdirib mat olmayan şah ölkə idarə sistemini yaratmışam. Keçdiyimiz illər sübut etdi ki, vəzifələrini bilməyən vəzir, fil, atlar anlamadılar ki, piyadalarsız olan şah mütləq mat olmalıdır. Xoşbəxt ölkə, o ölkədir ki, onun xalq tərəfindən seçilən rəhbəri xalqına

arxalanır. Mən isə, zənginlik eşqi ilə yaşayan, var-dövlət hərisi olan sizlərə arxalanıb, özüm də kənarda qalmamaqla ölkəmizin bərbad hala düşməsinə səbəb olmuşuq. Mən Franka təşəkkür edirəm ki, öz nurani müdrikliyi ilə Odlar yurdu olan Azərbaycan və onun uzaqgörən, dünya siyasətçilərinə örnək olacaq rəhbəri İ. Əliyevin siyasətindən xeyli danışaraq məndə belə fikir formalaşdırdı ki, haqq-ədalət çarçısı İ. Əliyevin siyasət təcrübəsindən bəhrələnmək lazımdır. Frankın Azərbaycan həqiqətlərindən danışması mənim daxilimdə ruhi təmizliyə səbəb olmuşdur. Mən aylarla düşündükdən sonra qərara gəldim ki, işğalçı müharibəyə son qoyub Kroton ölkəsi ilə sülh bağlayaraq ölkəmizin inkişafı ilə məşğul olum. Mənim gəldiyim bu qərarla əlaqədar olaraq fikirlərinizi bildirməyinizi xahiş edərdim. İlk söz alan hərbi nazir Hofman bildirdi ki, sizin qızıldan qiymətli qərarınız bizim ürəyimizdən xəbər verir. Düzdür ilk əvvəllər sizin Kroton ölkəsinə müharibə elan etməyinizə səbəb olanlardan biri olaraq səhv hərəkətə yol vermişəm. Sizin vətənimizin böyüklüyü naminə irəli sürdüyünüz fatehlik iddiası, istilaçı müharibə haqqında odlu-alovlu çıxışlarınız məndə güclü ordu marağı yaratdığından qısa müddətdə qələbəyə inamlı idim. İndiki halda düşünürəm ki, biz nə ordumuzun gücünü, nə də Kroton ölkəsinin ordu gücünü düzgün qiymətləndirməmişik. İkinci bir tərəfdən Güc dövlətlərinin Kroton ölkəsinə olacaq hərbi köməyini nəzərə almamışdıq. Üçüncü bir tərəfdən, zənginlərimiz bizə müasir silahlar almaqda tərəddüd edirdilər. Son sözüm budur ki, sülh bağlamaq düzgün qə-

rardır, ancaq müəmmam odur ki, Kroton ölkəsi və ona hərbi yardım göstərmiş Güc dövlətlər birliyi bu sülhə razılıq verəcəklərmi? Xarici işlər naziri Frank sözarası Hofmana bildirdi ki, Kroton ölkəsi ilə sülh bağlamağa silah-sursat satıb varlanan Güc dövlətləri əngəllik törətməyə çalışacaqlar, ancaq bizim bəhrələmə biləcəyimiz Azərbaycanın sülh siyasəti təcrübəsi var. Belə ki, erməni rəhbərliyi vasitəçilər axtarmaqla öz xeyirlərinə uyğun olacaq sülhə nail olmağı arzulayırlar. Ona görə də, qalib Azərbaycanın sülh təkliflərindən yayınıb, sülh prosesini gecikdirirlər. İ. Əliyev isə çox gözəl anlayır ki, sülh danışıqlarına qatılacaq vasitəçi dövlətlər birtərəfli mövqe tutub sülhü əngənləyəcəklər. Təkbətək görüşlər isə, sülh bağlanmasının açarı ola bilər. Məhz bu nöqteyi nəzərdən ilk olaraq baş tutan ikitərəfli görüşlər bəzi məsələlərin həllində irəliləyiş yaratdı ki, bu da sülh prosesinin davamlı ola biləcəyinə inam yaradırdı. Otuz iki erməni əsirlərinin iki Azərbaycanlı əsirə dəyişməsi Azərbaycan rəhbəri İ. Əliyevin humanizmi olmaqla bərabər, ikitərəfli vasitəçisiz danışıqların əhəmiyyətini də göstərmiş oldu. Biz də öz növbəmizdə Kroton ölkəsinin rəhbəri Sen-Simonla ikitərəfli sülh danışıqlarının əhəmiyyətini bölüşməli olacağıq. Yəni, Sen-Simon anlamalıdır ki, vasitəçi olacaq Güc dövlətlərinin bizim sülhümüzdə iştirakı maraqlar yaradacaq və bu maraqlar da sülhün bağlanmasına əngəllik törədəcək. Qəti anlayıram ki, biz işğal etdiyimiz torpaqları tərk etdiyimiz halda, Sen-Simon vasitəçisiz sülhə razı olacaqdır. Beləliklə, Kraxın rəhbərliyi ilə qərara alındı ki, xarici işlər naziri Frank tezliklə Kroton öl-

kəsinin xarici işlər rəhbərliyinə müraciət edib müharibə vəziyyətində olan ölkələrimiz arasında sülhə nail olmaq üçün danışıqlara başlasınlar. Xarici işlər naziri Frank sülh razılığını əldə etdiyi gündən, hərbi nazir Hofman ordunu və hərbi texnikaları Kroton ölkəsinin işğal edilmiş bütün ərazilərindən tez bir zamanda çıxartmalıdır. Krax böyük ruh yüksəkliyi ilə prezident məşvərətini bağlı elan edib, tapşırıq verilənlərə uğurlar dilədi. Məşvərətdən sonra katibəsini çağırıdırıb tort sifariş etdi. Axşamı əli tortlu ərini qarşılayan Miranda belə bir tez zamanda dəyişilib ailəsini sevən kişiyə dönmüş Kraxın öpüşləri qarşısında duyğulandı. Krax Mirandasına üz tutub, indiyə qədər dövlət işi ilə məşğul olaraq övladlarından, nəvələrindən uzaq düşdüyünü və onlar üçün darıxdığını dilə gətirib xahiş etdi ki, bütöv ailəsini süfrə başında görsə qəlbi daha da fərhlənər. Karıxmış və ər istiliyindən duyğulanmış Miranda illərlə həsrətini çəkdiyi ailəvi masa bütövlüyünü tezləşdirmək üçün ailə üzvlərinə səslandı. Heç dəqiqələr keçməmiş süfrə masasına əyləşən böyümüş övlad və nəvələrini diqqətlə nəzərdən keçirən Krax anladı ki, var-dövlət və fəthlik eşqi onu ailəsinə qarşı münasibətdə kor və məhəbbətsiz edib. Krax duyğulanmışdı. Gözlərindən sellənən göz yaşları ailəyə yaranmış mehr-məhəbbət sevincindən axan yaşlar idi. Nəvələrindən birisi olan Karl, sanki Kraxın uşaqlığının təzahürü idi. Nəvə babaya nə qədər oxşayarmış, ilahi! Kaş nəvə Karl baba Kraxın ailə məhəbbətsizliyinin təzahürü olmayaydı, -deyə Krax düşündü. Həmə gecə xoşbəxt gününü qeyd edən Krax, axşam süfrəsindən

sonra övlad və nəvələrinə şirin gecələr arzulayıb, Mirandası ilə yataq otağına keçdi. Məşvərətdəki sülh qərarından, evdəki ailə nəşəsindən qəlbi sevinclə çırpınan Krax Mirandasının incə belini qucaqlayıb, onun utancdan lalə kimi qızarmış yanağından öpüş götürərək, isti nəfəsi ilə qulağına pıçıltı etdi: -əzizim bu gün mən ən xoşbəxt insanam. Ailəmizdə yaşanan sevinci mənə bəxş edən, Kroton ölkəsi ilə bağlayacağımız sülh qərarıdır. Bu pıçıltıdan qulaqlarının öyrənmədiyi sülhü eşidən Miranda sanki, həyatının ən şirin anlarını yaşamış oldu.

Həftə tamam olmamış, Frank Kraxla görüşüb Kroton ölkəsinin xarici işlər naziri Cozef ilə, sonradan prezident Sen Simonla olan söhbətlərini Kraxa əyan etdi. Frank bildirdi ki, Kroton ölkəsinin xarici işlər naziri və prezidenti bizim sülh təklifimizi həssaslıqla qəbul etdilər. Ancaq, bəzi şərtlərə əməl etməklə. Birinci şərti, işğal nəticəsində ərazilərə və insanların yaşayış məkanına dəymiş zərərin əvəzlənməsi, ikinci şərti isə həlak olmuş döyüşçülərə və onların ailəsinə təzminatın ödənilməsi ilə bağlıdır. Müharibə Kroton ölkəsinin ərazisində aparıldığından Tsaxardiya ölkəsi tərəfindən basdırılmış minaların xəritəsini verməyi və minaların təmizlənməsində Tsaxardiya ordusu istehkamçıların köməyi. Yalnız bu şərtlər yerinə yetirildiyi halda, sülh bağlanmasından məmuniyyət duymuş olarıq. Krax sükut içərisində sevimli Frankını dinləyirdi. Kraxın bu sükutundan Frank nəticə çıxarırdı ki, ölkəsinin büdcəsində kasıbçılıq hökm sürdüyündən yəqin Krax bu zərərlərin təzminatını necə ödəyə biləcəyini düşünür. Əs-

lində Krax bütün bu təzminatları ödəyəcəyinə əmin idi. Zəngin olan və vəzifə daşıyan dost-tanış məmurlar bir yana, Kantın(qardaşı Baböf)zəngin büdcəsi zərər təzminatlarını ödəməkdə dayanaqlı idi. Odur ki, çox yaxşı tanıdığı Frankın tərədüdlü baxışlarını oxuyan Krax, onu əmin etdi ki, o Kroton ölkəsi ilə diplomatiya uğurlarını davam etdirsin. Son nəticədə Təhlükəsizlik Şurası çağırılacaq və bütün Şuranın üzvləri ilə bərabər sülhün bərqarər olmasına nail olunacaq. Frank deyilənlərlə razılaşıb bildirdi ki, diplomatiyanın birinci uğuru və sülhün əsas şərti ölkə tərəflər arasında silahların susması haqqında razılığa gəlib, sonradan bizim ordunun işğal ərazilərdən tədricən çıxarılmasını təmin etmək lazım gələcək. Bunun üçün hərbi nazir Hofman xəbərdar edilməli və deyilənlərə əməl olunmalıdır. Krax Franka razılıq edib, onu yola saldıqdan sonra katibəsindən xahiş etdi ki, hərbi nazir Hofman, təhlükəsizlik və kəşfiyyat rəhbəri Qrubber tezliklə qəbulda olsunlar. Katibə xanım Kraxla işlədiyi bütün illərdə onu özünə qarşı qaygılı və nəvazişli gördüyü halda, son günlərdə dəyişilərək rəsmiyyət görkəmi almasına təəccüblənməkdə idi. Hətta, səhərlər Kraxın işə gələcəyi məqamlarda özünə sığal verib, bütün fransız duxularını canına əmdərsə də, onun səhərlər qaygılı salamı əvəzinə ona nəzər yetirmədən rəsmiyyət salamını verməsi dalağını sancmışdı. Ancaq, katibə xanım əvvəlki iş yerlərində belə müəmmalı hallarla qarşılaşdığından, o qədər də əhəmiyyət verməyib Kraxın tələbini tez bir zamanda yerinə yetirdi. Bir neçə dəqiqə keçməmiş güc rəhbərləri Kraxın iqamətgahına təşrif

gətirdilər. Krax güc rəhbərlərinə əyan etdi ki, Kroton ölkəsi ilə işğalçı müharibə aparıb fəlakətlər törətməyimiz artıq bəs edər. Xarici işlər nazirimiz, dostumuz Frank Kroton ölkəsinin rəhbərləri ilə sülh bağlamaq üçün danışıqlar aparır. Əldə müəyyən qədər razılıqlar var. Belə ki, Kroton ölkəsi sülhə razılıq versə də, haqlı olaraq sülhün ilkin şərtlərini bildiriblər. Bu şərtlər işğal zamanı ölkəyə vurulan ərazi və yaşam məkanları zərərlərinin təminatı, işğal sayəsində müharibədə həlak olanlara və onların ailəsinə təminatın ödənilməsi və bizim tərəfimizdən basdırılan minaların xəritələrinin Kroton ölkəsinə verilməsi, eyni zamanda minaların zərərsizləşdirilməsində istehkamçı qoşunlarımızın köməyi. İndi sizi dinləyirəm. İlk söz alan Hofman bildirdi ki, sizin bütün əməlləriniz tamamilən yerinə yetiriləcəkdir. İkinci bir tərəfdən sadaladığınız bu təminatları necə biz ödəyəcəyik mən qəti anlamadım. Silahsursat almağa maliyyə imkanımızın olmadığı halda, maliyyəmiz hardan peyda olacaq?! Hofmanın həqiqəti əks etdirməyən çıxışını yarımçıq kəsən Qrubber əyan etdi ki, yeni hərbi texnikaları Xosto ölkəsinə satıb şəxsi biznesini düşünəndə, general Mateusun qızına təmtəraqlı restoranda toy etdirəndə anlamalı idin ki, bu pullar haradan peyda ola bilər. Bunu mən çox yaxşı bilirəm, Qrubber!-deyə Krax əsəbi olaraq onun sözünü kəsdi. Zəngin dostumuz Kant təminatların ödəniləcəyi barədə bizi məlumatlandırıb. Təminat məsələsində çətinliyimiz olmayacaq. Hə, yaxşı yadıma düşdü, Qrubber. Sən, vəzifəndən sui istifadə edib burnunu bilmədiyin yerlərə niyə soxursan?! Nədən Kantın

işçilərinə hədə-qorxu gəlmişən? Bir bunun cavabını ver! Dili topuq vuran Qrubber kəkələyərək bildirdi ki, Arayik adlı ermənidən xeyli narkotik qəbul edən Kantın işçiləri erməni ilə bahəm tərəfimizdən ələ keçmişdi. Edilən zəng əsasında Kantın işçiləri məsuliyyətdən azad edilmiş, erməni Arayik isə həbsə alınaraq istintaqa cəlb edilmişdir. Gülməlisi odur ki, biz istintaqa cəlb edilənlərə kofe verdik yəni halda, nədənsə həbs olunan erməni Azərbaycan istəyir. And-aman edir ki, uzun illər kofe içməkdən bezibdir. Üstəlik bizlərə hədə gəlir ki, əgər Azərbaycan çayı ilə təmin olunmasam Avropanın insan hüquqları məhkəməsinə müraciət etməli olacam. Mən də beynəlxalq aləmdə imicimizə yeni zərbələr gəlməsin deyərək, ticarət nazirimizdən xahiş etdim ki, Azərbaycanın məkanı olan Azərbaycanla müqavilə bağlayıb çay tədarükünü təmin etsin. Arayikin istintaqı getməsinə baxmayaraq bu məsuliyyətsiz erməni dığası istintaqçılara dirənərək yalvarışlar edir ki, sizin ölkənin vətəndaşlığını qəbul edərdəm, ancaq məni həbsə göndərməyin. Lap istəsəz, arvad-uşağı da məcbur edərdəm ki, sizin ölkənin vətəndaşı olsunlar. Krax dik ayağa qalxıb, qışqırdı ki, nə danışırırsınız?! Bu ermənilər zəhmətə saxta millətdirlər. Azərbaycan kimi, haqq-ədalət ölkəsini bay ediblər, indi də qalib bizim Tsaxardiya ölkəsini bay etmələri. Biz Azərbaycan ölkəsinin, onun rəhbəri İ. Əliyevin ədalətli siyasətindən dərs alıb bəhrələnirik. Elə sülhə getməyimiz də, bu uzaqgörən siyasətçinin bizlərə nümunə olmasıdır. Ermənilərdən nə öyrənəciyik?! Qoltuq altına girmək, ikiüzlü siyasət aparmaq, uydurma tarix və “vətənlər” yaratd-

maq eşqi ilə xəyal-plov yemək! Bu bizə lazım deyil! O ermənini həbs edib qəfəsə salsanız, qışqırıb havadarlarına səslənəcək ki, yatdığım kameranın torpağı bizə ata-babadan qalıb, Tsaxardiya bizim vətənimizdir. Yaxşı olar ki, onu Fransaya sürgün edəsiniz. Ermənistan hökumətinin başçısı N. Paşinyan orada özünə böyük bacı tapıbdır. Şuşanın cıdır düzündəki rəqsi damağında qalıb. Gedib Fransada böyük bacısı ilə bahəm Azərbaycan xalq bəstəsi olan “Nə oldu Paşinyan?” mahnısına rəqs eləmək istəyir. Qoy Arayık də Fransaya gedib rəqsdə iştirak etsin. Bəlkə, rəqsdən ruhlanıb böyük bacıları ilə dil taparaq narkotik plantasiyasını orada dirçəldə bildi! Bu iki millət xarakterlərinə görə tarixən iki bacı kimi “mehribandırlar”. Kraxın əsəbdən çənəsi səyrimiş, dodaqlarını köpük bürümüşdü. Cib dəsmalını çıxarıb, dodaqlarının köpüyünü silib, özündə sakitlik yaratdı. Handan-hana özünü ələ alıb dedi:-bağışlayın, əsəbiləşib haqqı desəm də, mövzudan uzaqlaşmalı oldum. Təzminatı ödəmək üçün maliyyə dediyim kimi həllini tapacaqdır. Bu barədə narahat olub, bir-birinizlə didişərək keçmiş paxırınızı çölə tökməyin. Keçmişdə çox səhvlərimiz olub. Keçmişimizə baş qoşsaq, gələcəyimiz yaddan çıxacaq. İndi biz özümüzdə güc tapıb səhvlərimizi düzəltməliyik. Hofman sənə tapşırığım belədir. Sülh razılığı olan andan, qoşunların və hərbi texnikaların işğal ərazilərindən çıxarılıb ölkəmizdəki dislokasiya məkanında yerləşməsini təmin etməlisən. Sonradan döyüşçülərin təxsis olunub, ölkə iqtisadiyyatının inkişafı üçün səfərbər olunmasını və yeni yaradılacaq əhalinin məşğulluq mər-

kəzində təlimatlandırılması nəzərə alınacaqdır. Təhlükəsizlik və kəşfiyyat rəhbəri Qrubber çalışmalıdır ki, iki ölkə orduları arasında konfliktlərə yol verilməsin. Ölkələr arasında hərbi təxribata imkan yaradılmasın. Hərbiçilərdə qisasçılıq meyilləri özünü göstərməsin. Hər iki ölkənin ordularında qardaşlaşma prosesi yaransın ki, biz iki ölkə sülh şəraitində yaşaya bilək. Kraxın haqqdan gələn tələblərini yerinə yetirməkdə hazır olan Hofman və Qrubber otağı tərk etdikdən sonra heç nə olmamış kimi bir-birlərinə baxışib təbəşümləndilər. Hofman dilə gəlib bildirdi ki, xarici işlər nazirimiz Azərbaycan reallıqlarından bəhs etməklə Kraxa güclü mənəvi təsir göstərə bilib. Krax çox dəyişilib. Bu dəyişmə bizləri də ədalətsiz müharibənin gəncindən qurtarmış olacaq. Əvvəllər bizləri təsir dairəsinə alıb dünya ağası olmaq üçün bizi işğalçı müharibəyə səfərbər edəndə, fikirləşirdim ki, əşi ağa deyir sür dərəyə, sür də. Daha mən oturub ağa ilə cih-cihə durmayacaqdım ki?! Qrubber, özünü saxlaya bilməyib xeyli güldü ki, guya indi ağa deyir, sür. Məgər sürmürsən?! Eh, Qrubber. İndiki ağa sürməyiynən, ondakı sürmək fərqlidir. O vaxt fəlakətə, haqsızlığa doğru ağa əmrini sürürdüm, indi isə şadam ki, ağa əmrini haqqa-ədalətə uyğun sürəcəm. Bir də bəri bax, sən məndən incimə, sən həməşə çərxi fəlak kimi tərsinə dövrən edirsən. Bir az bundan qabaq, Kraxın yanında hörmətli olmaq üçün, məni güdaza verirdin. İndi də məni ağaya qulluqda məzəmmət etmək istəyirsən. Yaxşı qadası, deyə Qrubber utanc vəziyyət aldı. Gəl keçmişə qayıtmayaq. Axı, dəyişilən ağamızda dedi ki, keçmişə baş vursaq,

gələcəyi unudarıq. Gəl, gələcək ölkəmizin xoşbəxt və firavanlığı naminə gələcəyə addımlayaq. Bax bu başqa məsələ, dostum Qrubber. De görüm bu mutmilyarder Kantın işçilərinə ilişəndə yuxarıdan kim sənə zəng eləmişdi? Bax Hofman bir daş altdan, bir daş da üstdən. Ağzından çıxsah, qyruğunun qapı arasında qalacağına baxmaram, açaram sandığı, tökərəm pambığı. Hofman dodaqlarını birbirinə sıxaraq, əli ilə çəpər çəkmiş oldu. Kraxın gözəlçə katibəsi zəng eləmişdi, -deyə Qrubber mızıldandı. Aydındır, mən çoxdan anlamışdım ki, Kant Kraxın yaxınıdır. Bunu bizdə bilirik də, Hofman. Elə indicə dodaqlarını yumub çəpər çəkdin axı! Yaxşı, Qrubber bu andan biz olduq qardaş. Qardaşlar sağollaşib ayrıldılar.

Tsaxardiya ölkəsində canlanma hiss olunmaqda idi. Müharibə dayandırılmış, ordu işğal etdiyi ərazilərdən çıxaraq dislokasiya məkanında cəmləşmişdi. Tsaxardiya ordusunun istehkamçıları ilə, Kroton ölkəsinin minaaxtaranları arasında elə dostluq münasibətləri yaranmışdı ki, sanki uzun illər dar günün qardaşları olmuşmuşlar. Kroton ölkəsində də dirçəlmə hiss olunurdu. Tsaxardiya və Kroton ölkə rəhbərlərinin heç bir vasitəçi olmadan sülh bağlamaq arzuları Güc dövlətləri tərəfindən bəyənilmirdi. Güc dövlətləri yenidən müharibə şəraiti yaratmaq üçün təxribatlar yaratsalar da, Krax və Sen Simon anlaşıaraq sülhə doğru addımlayırdılar. Müəyyən qədər təzminat Kroton ölkəsinə ödənildiyindən ölkələr arasında etibarlılıq formalaşırdı. Kraxın çağırışı ilə, iri inhisarçı oliqarxlar ölkə iqtisadiyyatını dirçəltmək üçün sərmayə qoymaqda davamlı idilər. Yeni müəssisələr yaranır, işsizliyə tədricən son qo-

yulurdu. Ölkənin sosial problemləri də həll olunmağa başlamışdı. İlk olaraq müharibə əlillərinə güzəştlər edilir, yeni mənzillərlə təmin olunurdular. Krax yeni nəslin hərtərəfli inkişafı üçün, yeni məktəblər açdırır, bədən tərbiyəsi sahələrinə geniş yer verirdi. Savadlı, sağlam gənclər yetişdirmək arzusunda olan Krax anlayırdı ki, dövlətin gələcək sütunu olan gənclər, həm də onun arxalanacağı böyük qüvvədir. Nəhayət, sülh müqaviləsinin bağlanması üçün yaranmış şərait Kraxa imkan verdi ki, bütün nazirləri məşvərətə dəvət edib, yeni yaranmış şəraitdə sülh bağlanması üçün mübadilə aparsın. Məşvərətə, demək olar ki, bütün nazirlər təşrif gətirmişdi. Bütün nazirlər əhatəsində xarici işlər naziri Frank yüksək hörmət sahibi olaraq prezidentin böyründə yer almışdı. İlk çıxış edən Krax məşvərət iştirakçılarına ərz etdi ki, artıq altı aydan çoxdur ki, biz qonşu Kroton ölkəsi ilə sülh şəraitində yaşayırıq. Ölkəmizdə baş verən yüksəlişləri izləyirsiniz. İki ölkə arasında yaranmış xoş münasibətlər o həddə gəlib çatmışdır ki, ölkələr bir-birinin milli oxşarı olan tədbir və bayramlarında birgə iştirak etməyə başlamışlar. Bildiyiniz kimi, sülhün bütün şərtləri yerinə yetirilmiş və sülh bağlanışına şərait yaranmışdır. Kroton ölkəsinə vurulan zərər üçün təzminatlar artıqlaması ilə ödənilmiş, istehkamçılarımız mina axtarışında fəal iştirak etmişlər. Hətta, onu da bildirmək istəyirəm ki, Kroton ölkəsində bir neçə məktəblər bizim inşaatçılar tərəfindən tikilərək istifadəyə verilmişdir. Kraxın hesabatlı çıxışı məşvərət iştirakçıları tərəfindən alqışlarla qarşılandı. Bütün nazirlər Kroton ölkəsi ilə sülh bağlanışına razı olmaqla Kraxı dəstəklədilər. Məşvərət iştirakçıları adından çıxış edən xarici işlər naziri Frank Kraxa razılıq

etməklə bərabər əlavə etdi ki, mən bu xoş günü çoxdan gözləyirdim. Çünki, dünyanın müxtəlif regionlarında baş verən müharibələrin fəlakətlər gətirdiyini gözümlə görürük. Fikirləşirdim ki, nədən bizim ölkəmiz bu fəlakətlərin yaranmasında iştirakçılardan birisi olmalıdır?! Axı, biz müharibə etmədən şad və xürrəm yaşaya bilərik. Xarici işlər naziri kimi, dünyada baş verən münaqişəli müharibələri izləyərək Azərbaycan ölkəsi kimi ədalətli bir ölkə tapa bilmədim. Orada da, müharibə gedirdi. Ancaq, işğalçı Ermənistandan fərqli olaraq Azərbaycan haqq uğrunda vuruşurdu. Düşmən tərəfindən xarabaya çevrilib, minalar və istehkam sədlərlə bərkidilmiş tarixi torpaqlarını azad etmək üçün qanları və canları ilə torpağa azadlıq gətirirdilər. Müharibədə azadlıq eşqi ilə yaşayan Azərbaycan xalqı, uzaqgörən sərkərdə İ. Əliyevin rəhbərliyi ilə qələbə əldə etsələr də, şovinist separatçı ermənilər hələ də revanşist əhvalındadırlar. Sülh bağlamağa tələsmirlər. Havadarları tərəfindən silahlanaraq müharibə şəraiti yaratmaq istəyirlər. Ermənilərin tarixi qardaşları olan Hindistandan, bacılaşdığı Fransadan silahlanmasına əhəmiyyət verməyən ölkə prezidenti İ. Əliyev quruculuq-abadlıq abı havası ilə ölkəsini irəli aparmaqdadır. Hə, yadıma düşmüşkən onu da deyim ki, hörmətli Kraxın tapşırığı ilə Kroton ölkəsini silahlandıran Güc dövlətlərinin bizim sülh missiyamıza necə münasibət göstərəcəyini müəyyən etmək üçün xarici ölkələrlə əlaqələr şəbəkəsinin rəhbəri Covannonu Fransaya ezam etmişdim. Covanno qayıdışında Avropanı, ilk olaraq Fransanı bürümüş fermer iğtişaşından danışaraq bildirirdi ki, şəhərlərin əsas yollarını ot tayaları, kartof, soğan, taxılla və traktorlarla bağlayan kənd fermerləri ölkə başçısının

daxili siyasətinə olan narazılıqlarını şüarlarla bildirirlər. Saatlarla, günlərlə ocaqlar qalayıb soyuqdan qorunan fermerlər naharlarını da küçədə edirləmiş. Covanno nəql edir ki, yollar bağlı olduğundan fermerlərin etirazına şərik olan bir Azərbaycanlı ilə tanış olmuşdu. Həmin Azərbaycanlı kolbasa-sosis istehlak etmədiyindən fermerlədən quş ətindən kabab xahiş edib. Fransız fermerlər isə təəccübləniblər. Azərbaycanlı təəccübün səbəbini soruşduqda fermerlər onu agah ediblər ki, Fransa hökuməti ikibaşlı siyasət apardığından bu siyasətin fəsillərə təsiri olmuşdur. Belə ki, Fransamızda ancaq iki fəsil özünü göstərməkdədir. Qış və yay fəsilləri. Yaz-payız özünü çox da göstərmir. Payız isə təyir ki, özünü göstərsin Qış qabağın alır. Quşlar da, uçub gedirlər. Ölkəsini idarə edə bilməyən Fransanın ikibaşlı oyunu Cənubi Qafqazın fəsillərinə də təsir etdiyindən payız ağzı quşların uçub gedərək dönməmələri Azərbaycanlı yazara yad olmadığından o xəyala dalır. Həmin Azərbaycanlı bu münasibətlə bir şeirini Covannaya hədiyyə edir. Şeir çox təsirlidir, icazənizlə məşvəratimizdə sizlərin nəzərinə çatdırım:

Payız ki, gəldi, uçdu getdi quşlar,
Yaz gəldi, nədənsə dönmədi quşlar?
Bu bir sirr olaraq qəlbimdə qaldı,
İllərlə bu sirrim soldu-saraldı.

xxx

Görəsən, nə üçün dönmədi quşlar?
Axı, hər yaz ağzı sürməydi quşlar!
Deyəsən dəyişib sirrli fəsillər,
Bürüyüb dünyanı ikili dillər.

xxx

İkilik görməyib köç edən quşlar,
Dönməyir, ruhlara edir uçuşlar.
İndi sirr əyandır, dönməyən quşlar,
Amandır, bir daha dönməyin quşlar!

Göründüyü kimi bir vaxtlar demokratiyasından danışılan Fransa ikibaşlı oyunu ilə demokratiyadan uzaqlaşaraq nəinki ölkəsini idarə edə bilmir, təbiətin qanunauyğunluğunu da pozur. İkibaşlı oyunu ilə dünya ölkələrinin iqtisadi-siyasi inkişafına zərbələr vurur. Azərbaycanın Zəfər qələbəsinə, sürətli iqtisadi inkişafına əngəllik etmək üçün varvar erməniləri silahlandırmaq istəyir. Avropanın, əsasən Fransanın ikibaşlı oyununa əhəmiyyət verməyən Azərbaycan daim inkişafa önəm verərək irəliləyir. Xalq öz prezidentini sevir. Məhz bu sevgiyə görədir ki, yeni prezident seçgisində xalqına arxalanan İ.Əliyev yekdiulliklə prezident seçilmişdir. Milli məclisdə prezidentin andıçmə mərasimində Azərbaycanın inkişafını həzm etməyib, əngəllik yaratmaq üçün vasitəçilik missiyasını ortaya atan Avropalılara, o cümlədən Fransaya dediyi: "Əşi gedin öz işinizlə məşğul olun!" ironiyalı ifadəsi Avropada hökm sürən fermer etirazlarına bir işarə idi. Məhz, mən bu azadlıq ölkəsindən danışmaqla, Tsaxardiya ölkəmizin də inkişaf edib irəliləməsini arzulayıram. Azərbaycan rəhbəri dayanmadan ölkəsində quruculuq işləri apardığı kimi, bizim prezidentimiz Krax da, ölkəmizdə quruculuq işləri aparmaqla xalqın rəğbətini qazanır. Krax Kroton ölkəsi ilə sülh

bağlanışından sonra prezident seçgisi elan etmək istəyir. Necə ki, Odlar yurdu Azərbaycanın ümumxalq məhəbbətini qazanmış müzəffər sərkərdəsi İ. Əliyev yenidən prezident seçilmişdir. Bizim Tsaxardiya xalqı da Kraxı dəstəkləmək üçün meydana girməyə hazırdırlar. İmperialist iddialardan uzaq olub, öz ölkəsini, xalqını sevən dövlət başçısı Krax indi xalqın nəzərindədir. Mən bu gün məşvərət yığıncağımızda fəxrlə deyə bilərəm ki, imperialist iddialı əclaflığa son qoyub, xalq-vətən-prezident birliyinə nail olan prezident Kraxımızla qürur duyuram. Rədd olsun imperialist iddialı əclaf! Yaşasın sülh arzulu Krax! Alqış sədaları altında son nitqinə başlayan Krax xarici işlər naziri Franka, dostum Fərman, -deyə müraciət edərək haqq və ədalət meyilli çıxışlarına görə minnətdarlıq etdikdən sonra məşvərət iştirakçılarına ərz etdi ki, belə bir keşməkeşli dünyamızda mən deyərdim ki, ədalətin yeganə çarçısı olan Odlar yurdu Azərbaycanın rəhbəri İ. Əliyev nəinki mənim üçün ibrətamiz nümunə oldu, dünyanın bütün imperialist iddialı rəhbərlərinə nümunə olan yeganə ədalət çarçısıdır. Mən bu böyük şəxsiyyəti əsrin ədalət çarçısı hesab edirəm.

SON

İçindəkilər:

ÖN SÖZ.....3

**İmperialist iddialılar və əsrin
ədalət carçısı.....5**

“Elm və təhsil” nəşriyyatının direktoru:
İNAL MƏMMƏDLİ

Dizayner: Zahid Məmmədov
Texniki redaktor: Rövşanə Nizamiqızı

Çapa imzalanmış 05.03.2024
Şərti çap vərəqi 9. Sifariş № 36
Kağız formatı 60x84 1/16. Tiraj 300

Kitab “Elm və təhsil” nəşriyyat-poliqrafiya
müəssisəsində nəşr olunmuşdur.
E-mail: elm.ve.tehsil@mail.ru
Tel: 497-16-32; 050-311-41-89
Ünvan: Bakı, İçərişəhər, 3-cü Maqomayev 8 /4